

Opționalele – proiect curricular la nivelul școlii

Raport de cercetare

Institutul de Științe ale Educației
BUCUREȘTI | 2018

Coordonator

Angelica Mihăilescu

Autori

Gina Barac (4.2; 4.3; 4.4; 5.2; 5.4; 5.6)

Laura Căpiță (4.5)

Petrică Dragomir (1.2; 2.2; 3.1; 3.5)

Angelica Mihăilescu (Introducere; 1.1; 1.3; 1.4; 3.2; 3.3; 3.4; 3.6; 3.7; 4.1; 5.1; 5.3; 5.5; 5.7; Concluzii)

Cornelia Novak (2.3; 2.4)

Echipa de cercetare

Gina Barac

Petrică Dragomir

Ciprian Fartușnic

Angelica Mihăilescu

Cornelia Novak

Angela Teșileanu

Cuprins

INTRODUCERE

CAPITOLUL 1. Aspecte privind dezvoltarea curriculumului la decizia școlii în învățământul preuniversitar

- 1.1. Perspective de cercetare privind opționalele la nivel național
- 1.2. Schimbări ale planului-cadru și timpul școlar alocat CDS
- 1.3. Dimensiunile ofertei centrale de curriculum la decizia școlii
- 1.4. Perspective asupra opționalelor în câteva țări europene

CAPITOLUL 2. Metodologia de cercetare

- 2.1. Obiective de cercetare
- 2.2. Metode și instrumente de cercetare
- 2.3. Populația investigată
- 2.4. Aspecte privind aplicarea metodologiei de cercetare
- 2.5. Limite ale cercetării

CAPITOLUL 3. Contextul de dezvoltare și aplicare a CDS la nivel de școală

- 3.1. Opționalele în politica instituțională locală
- 3.2. Resursele școlii pentru susținerea ofertei de CDS
- 3.3. Analiza oportunităților de stabilire și implementare a CDS la nivelul școlii
- 3.4. Provocări în stabilirea și implementarea CDS la nivelul școlii
- 3.5. Pașii urmați în procesul de stabilire și aprobare a curriculumului la decizia școlii
- 3.6. Suportul oferit de documentele reglementative în procesul de fundamentare și avizare a programelor CDS în școală
- 3.7. Percepții asupra posibilităților de îmbunătățire a procesul de stabilire și implementare a opționalelor

CAPITOLUL 4. Parcursul urmat de profesor de la proiectarea la avizarea CDS la nivel de clasă

- 4.1. Roluri asumate de profesori prin inițierea unor CDS
- 4.2. Perspectiva inspectorilor asupra experiențelor de succes sau a provocărilor identificate în școlile monitorizate
- 4.3. Practici de colaborare cu beneficiarii direcți și indirecti pentru dezvoltarea ofertei CDS
- 4.4. Criterii cu care operează elevii în alegerea CDS
- 4.5. Provocări actuale – proiectarea ofertelor de tip curriculum integrat

CAPITOLUL 5. Aplicarea CDS în practica la clasă

- 5.1. Capitalul de experiență privind derularea CDS în învățământul primar
- 5.2. Bune practici privind CDS în raport cu așteptările elevilor
- 5.3. Utilizarea ofertei centrale de CDS în școli
- 5.4. Percepții ale elevilor privind rolul disciplinelor CDS în propria formare
- 5.5. Experiența elevilor ca beneficiari ai ofertei din domeniul CDS
- 5.6. Așteptări ale elevilor privind CDS
- 5.7. *Să fie ceva nou!* Propuneri de îmbunătățire

Concluzii

Recomandări

Bibliografie

Anexe

Sinteza

În prezent, școlile din învățământul preuniversitar românesc au un capital de experiență privind curriculumul la decizia școlii acumulat pe parcursul a două decenii. Acest tip de curriculum a cunoscut evoluții la nivel legislativ, al metodologiilor asociate, al rolului atribuit în structura planului-cadru, al modelului de proiectare etc. Școlile au fost puse în situația de a-și construi propriile politici educative, corelând așteptările beneficiarilor și resursele organizației cu timpul școlar alocat pentru opționale, iar evaluarea acestora din perspectiva calității educației a avut în vedere și un indicator referitor la curriculumul la decizia școlii (CDS). Încă din 1999, când a fost introdus curriculumul la decizia școlii, profesorii au fost sprijiniți printr-o ofertă centrală, aprobată prin ordinul ministrului educației. Aceste resurse au avut o dinamică aleatorie și nu au fost corelate cu schimbările intervenite în cadrul sistemului educativ (plan-cadru, programe școlare).

Cercetarea evoluției curriculumului la decizia școlii a constituit o preocupare constantă datorită implicațiilor pe care acesta îl poate avea pentru inovarea în educație, o primă investigație fiind realizată în 2009, la 10 ani de la debut, în cadrul Institutului de Științe ale Educației (ISE). Alături de acest tip de cercetare exploratorie, s-au adăugat pe parcurs și alte studii derulate de ISE care au surprins și aspecte privind opționalele, deoarece tema abordată cuprindea în contextul său de investigație și această componentă (de exemplu, explorarea mecanismelor de aplicare a curriculumului la clasă, Bercu, 2012). În funcție de datele obținute, au fost formulate diferite recomandări de intervenție pentru decidenți și pentru alte categorii de beneficiari.

Studiul de față reprezintă o nouă evaluare de etapă care își propune să aducă la zi analiza privind opționalele, pentru a identifica mecanismele puse în funcțiune în contextul de dezvoltare și aplicare a CDS la nivel de școală, parcursul urmat de profesor de la proiectarea la avizarea CDS la nivel de clasă și aspectele privind aplicarea CDS la clasă.

Metodologia de cercetare

Investigația a vizat direcții de analiză precum identificarea practicilor curente privind luarea deciziilor în domeniul disciplinelor opționale, la nivelul școlilor și inspectoratelor școlare; explorarea intervențiilor necesare la nivelul școlilor în vederea utilizării segmentului de opționalitate pentru construcția unui proiect curricular autentic; elaborarea unui cadru normativ privind curriculumul la decizia școlii care să susțină procesului de definire a unor trasee particulare de învățare pentru elevi.

La nivelul metodologiei de cercetare, au fost investigate opiniile cadrelor didactice și ale inspectorilor școlari, prin intermediul chestionarului, prin utilizarea unui eșantion reprezentativ la nivel național. Chestionarul adresat cadrelor didactice (profesori și directori) a urmărit colectarea unor date de cercetare referitoare la: contextul activității de dezvoltare a opționalelor la nivel de școală; fundamentarea și stabilirea disciplinelor opționale; experiențe privind abordarea opționalului integrat la nivelul mai multor arii curriculare la nivelul școlii; opționale de succes în oferta școlii. Chestionarul adresat inspectorilor școlari a avut în vedere colectarea unor date de cercetare referitoare la: aspecte privind reglementarea procesului de stabilire a disciplinelor opționale și

monitorizarea modului de organizare și desfășurare a disciplinelor opționale în unitățile de învățământ din județ.

Opiniile elevilor (din clasa a VII-a și a VIII-a) au fost colectate prin intermediul unui chestionar accesibil online, demersul de cercetare fiind unul de tip exploratoriu. Direcțiile de interes au fost: modalități de implicare a elevilor în configurarea disciplinelor opționale; reprezentări privind rolul opționalelor în propria formare; orizonturi de așteptare privind opționalele.

Rezultatele cercetării

Analiza datelor de cercetare vizează trei direcții referitoare la: contextul de dezvoltare și aplicare a CDS la nivel de școală (mecanismele de dezvoltare curriculară prevăzute în legislația actuală, practicile curente la nivelul unor unități școlare etc.); pașii parcurși de profesor de la conceperea unui proiect de opțional până la avizare (accesul la mecanisme interne de colaborare și de consultare, identificarea oportunităților/provocărilor și a soluțiilor de îmbunătățire a rezultatelor; confruntarea cu provocări profesionale în generarea unui curriculum integrat; mecanisme de feedback etc.); problematica opționalelor în etapa de aplicare la clasă (bunele practici în raport cu așteptările elevilor, rolul formativ al opționalelor, experiențele elevilor ca beneficiari ai ofertei de opționale, proiecții de viitor etc.). În capitolele de mai jos, sunt prezentate principalele aspecte care au fost identificate prin intermediul datelor de cercetare.

1. Contextul de dezvoltare și aplicare a CDS la nivel de școală

Opționalele în politica instituțională locală

Profesorii apreciază că, în școlile lor, există o politică instituțională care susține dezvoltarea opționalelor. În același timp, se constată prezența unui segment important de respondenți care semnalează lipsa unei astfel de viziuni explicite, în acest sens. Comunicarea cu beneficiarii direcți și indirecti este un indicator apreciat ca fiind bine promovat prin activități de informare diverse și bine focalizat, în schimb comunicarea cu comunitatea locală se dovedește mai dificilă.

Resursele școlii pentru susținerea ofertei de CDS

Prezența resurselor umane calificate este apreciată ca fiind suficientă în raport cu nevoile de realizare a ofertei de CDS, atât în mediul urban, cât și în cel rural. Există resurse materiale suficiente în școli, mai bine reprezentate în mediul urban. În schimb, resursele financiare crează dificultăți, iar școlile sunt în căutare permanentă de soluții.

Analiza oportunităților de stabilire și implementare a CDS la nivelul școlii

Majoritatea covârșitoare a profesorilor, atât din mediul urban cât și rural, apreciază că în școala lor există un climat democratic, stimulat, și un interes real pentru dezvoltare profesională. Sunt considerate atuuri pentru școli în stabilirea și implementarea opționalelor aspecte precum faptul că profesorii trăiesc în localitatea în care se află școala, accesul la internet, capacitatea asociativă, experiența proiectelor în context formal și nonformal. Se observă diferențe cu privire la existența

acestor oportunități, în defavoarea școlilor din mediul rural. Implicarea părinților, dar și a elevilor, ca beneficiari direcți, este mai frecventă în mediul rural, în comparație cu cel urban.

Provocări în stabilirea și implementarea CDS la nivelul școlii

Principalele aspecte puse în discuție, prin intermediul chestionarului, privind provocările cu care se pot confrunta profesorii, în școlile lor, nu sunt percepute de aceștia ca reprezentând probleme în procesul de stabilire și implementare a opționalelor. Opiniile privind provocările sunt complementare celor privind oportunitățile.

Pașii urmați în procesul de stabilire și aprobare a curriculumului la decizia școlii

Atât profesorii, cât și inspectorii iau în considerare toate documentele care reglementează problematica CDS. Cadrele didactice își focalizează interesul, cu predilecție, asupra metodologiei de elaborare și aprobare a CDS, în acord cu rolurile care le revin în acest proces. Este nevoie ca pașii de urmat să fie aplicați cu proprietate, în relație cu responsabilitățile concrete, termenele specifice, calendarul mobilității cadrelor didactice stabilit la nivel național și județean, și cu propunerea pe care fiecare școală trebuie să o înainteze ISJ spre aprobare pentru anul școlar următor.

Suportul oferit de documentele reglementative în procesul de fundamentare și avizare a programelor CDS în școală

Profesorii consideră că procedura privind stabilirea opționalelor ar fi simplă, ușor de aplicat și ar stimula propunerile inovative, iar cadrele didactice ar cunoaște-o și ar fi capabili să o aplice. În opinia lor, acest proces ar oferi un cadru stimulat pentru școli și ar reflecta așteptările beneficiarilor. Totuși, aceasta este percepută ca necesitând un timp mare pentru a o parcurge. Profesorii din mediul urban au o reprezentare mai optimistă în legătură cu suportul oferit de documentele reglementative în procesul de fundamentare și avizare a programelor CDS în școală decât cei din mediul rural. Pentru inspectorii școlari, gradul de dificultate perceput este mult mai ridicat.

Percepții asupra posibilităților de îmbunătățire a procesului de stabilire și implementare a opționalelor

Direcțiile în care ar fi necesară o îmbunătățire a procesului de stabilire și implementare a opționalelor vizează asigurarea concordanței între opționalul ofertat și opționalul implementat la clasă. Vizează, de asemenea, și includerea în oferta școlii a unor propuneri de opționale care răspund nevoilor locale identificate prin consultarea mai multor categorii de beneficiari, utilizând mecanisme de informare și de consultare a acestora în mod real. Interesul cadrelor didactice față de aceste aspecte este mai mare în mediul rural decât în mediul urban. Profesorii din mediul rural se arată mult mai interesați de dezvoltarea ofertei centrale de opționale decât cei din școlile urbane (ca pondere, oferta centrală este mai mult folosită în școlile urbane decât în cele rurale). De asemenea, convingerea cadrelor didactice din mediul rural că o metodologie adecvată ar oferi un suport pentru fundamentarea unor proceduri unitare (ușor de aplicat, motivantă) privind procesul de decizie și de implementare a opționalelor în școli este mai mare decât a celor din mediul urban cu aproximativ 10 procente.

2. Parcursul urmat de profesor de la proiectarea la avizarea CDS la nivel de clasă

Roluri asumate de profesori prin inițierea unor CDS

Cadrele didactice și inspectorii școlari afirmă că interesele de învățare ale elevilor prevalează în alegerea opțiunilor față de nevoia personală/instituțională de asigurare a normei didactice. Aceste percepții asupra rolurilor asumate de profesori, calificați sau titulari, au o distribuție izomorfă în raport cu factorul de mediu din care provine școala.

Perspectiva inspectorilor asupra experiențelor de succes sau a provocărilor identificate în școlile monitorizate

Provocările identificate de inspectorii pe parcursul monitorizării activităților specifice CDS în școli cuprind aspecte referitoare la derularea procedurilor administrative în cadrul școlii sau la o lipsă de calibrare a ofertei (prea săracă sau prea bogată) în raport cu posibilitățile existente. Pentru rezolvarea problemelor, inspectorii declară că recurg frecvent la consilierea cadrelor didactice (dimensiunea administrativă, dimensiunea de proiectare a CDS), precum și la identificarea în grup a unor soluții care să răspundă cât mai bine posibil așteptărilor celor implicați (profesori, elevi, părinți). Exemplele de bună practică sunt popularizate prin site-uri ale inspectoratelor sau la întâlnirile metodice ale profesorilor. Printre aceste exemple se află derularea opțiunilor în același interval orar, astfel încât elevii să poată opta, cât mai flexibil, pentru cursul pe care îl doresc.

Practici de colaborare cu beneficiarii direcți și indirecti pentru dezvoltarea ofertei de CDS

Cadrele didactice apreciază că implicarea profesorilor, urmată de cea a directorului, este determinantă pentru stabilirea opțiunilor, în timp ce gradul de implicare activă a elevilor și a părinților în acest proces se regăsește în opiniile exprimate de mai mult de o treime dintre respondenți. Mediul de rezidență relevă faptul că directorii din zona rurală ar fi mai activi pe parcursul acestui proces, pe când în mediul urban, profesorii ar avea un rol mai activ. Peste trei sferturi dintre elevi consideră că au fost implicați în alegerea opțiunilor, având ocazia să vină cu propuneri sau să aleagă dintr-o ofertă prezentată. Potrivit opiniilor elevilor, și părinții lor ar avea astfel de ocazii. Aproximativ jumătate dintre elevii din mediul rural consideră că pot veni cu propuneri, față de aproximativ un sfert dintre elevii din mediul urban. Elevii consideră că poate fi îmbunătățită colaborarea dintre ei și profesori printr-o consultare care să fie derulată într-o perioadă mai mare de timp, iar oferta de propuneri să fie mai bogată, astfel încât să acopere mai bine interesele lor.

Criterii cu care operează elevii în alegerea CDS

Alegerea opțiunilor de către elevi este influențată, în principal, de impactul pe care ar putea să îl aibă acestea asupra studiilor ulterioare sau a pregătirii lor pentru viață, interesele sau pasiunile lor. Opiniile exprimate de respondenți relevă faptul că recomandările profesorilor sau ale părinților ar juca un rol mai mic în influențarea acestor alegeri.

Provocări actuale – proiectarea ofertelor de tip curriculum integrat

Experiențele profesorilor privind proiectarea curriculumului integrat pun în evidență două tipuri de preocupări. Prima se referă la procesul administrativ care a fost parcurs, proces sprijinit pe

metodologia de elaborare a CDS. În acest caz, există un capital de experiență acumulat de școli în aproape douăzeci de ani de când a fost introdus curriculumul la decizia școlii. Profesorii au avut de rezolvat probleme specifice elaborării CDS, determinate de contextul în care școala își desfășoară activitatea. A doua pune în evidență preocuparea profesorilor pentru parcurgerea pașilor specifici proiectării unei programe școlare de tip integrat. În acest caz, profesorii trec prin situații care să le consolideze capitalul de experiență în proiectarea curriculumului și aplicarea la clasă. Sunt considerate atuuri experiențele de tip colaborativ.

3. Aplicarea CDS în practica la clasă

Capitalul de experiență privind derularea CDS în învățământul primar

În învățământul primar, aproape jumătate dintre școli au implementat opționale la unele clase, în anul școlar 2016-2017. Capitalul de experiență al școlilor din mediul rural este mai mic decât al celor din mediul urban, înregistrându-se un procent semnificativ de situații în care nicio clasă nu a beneficiat de o ofertă de curriculum la decizia școlii. Peste jumătate dintre profesori recurg la oferta centrală de curriculum la decizia școlii, școlile din mediul urban fiind mai numeroase decât cele din mediul rural.

Bune practici privind CDS în raport cu așteptările elevilor

În mare măsură, cadrele didactice au putut indica trei opționale pe care le consideră de succes, fiind apreciate de elevi. Domeniile aduse frecvent în discuție se referă la informatică, matematică, educație pentru sănătate. Mai sunt aduse în discuție opționale asociate cu domenii precum lectură, istorie, geografie, engleză, sport, franceză, chimie, ecologie, germană, bune maniere, educație financiară, șah, ecologie.

Utilizarea ofertei centrale de CDS în școli

Oferta centrală de opționale a constituit o opțiune pentru mai mult de jumătate dintre școli (mult mai numeroase în mediul urban) și a acoperit aproape toate ariile curriculare. Se observă un interes consistent pentru educația pentru sănătate, în acest caz, experiența acumulată de profesorii fiind de mai lungă durată. Dintre programele opționale introduse din 2013 (anul schimbării planului-cadru), în învățământul primar au fost selectate mai multe programe opționale, gimnaziul aflându-se în curs de aplicare a noilor programe școlare și de structurare a experiențelor de proiectare a curriculumului integrat.

Percepții ale elevilor privind rolul disciplinelor CDS în propria formare

Peste trei sferturi dintre elevii respondenți consideră că disciplinele opționale îi ajută să învețe lucruri care îi interesează și că apreciază atmosfera în care se desfășoară acestea. În aceeași măsură, elevii consideră că notele de la opționale îi ajută în mărirea mediei generale, dar există și un segment important de respondenți care nu ar dori evaluarea disciplinei opționale prin notă. Aproape jumătate dintre elevi apreciază că disciplinele opționale studiate au fost mai ales de tipul disciplinelor tradiționale. De asemenea, aproape două treimi dintre elevi apreciază că modul în care se desfășoară orele de la disciplinele opționale nu diferă de celelalte ore.

Experiența elevilor ca beneficiari ai ofertei din domeniul CDS

Mai mult de trei sferturi dintre elevii din mediul rural declară că au urmat în ultimii doi ani de studiu un opțional care le-a plăcut în mod deosebit, în timp ce elevii din mediul urban relevă un grad de insatisfacție mult mai mare. Toate aspectele în funcție de care elevii apreciază succesul unui opțional la care au participat sunt mai bine valorizate în mediul rural, în comparație cu cel urban, și de fete, în comparație cu băieții. Se observă o dispunere descrescătoare a gradului de apreciere de la școală considerată foarte bună, la școală bună și la școală slabă. Nu se observă configurații de opinii care pot fi asociate cu nivelul rezultatelor școlare (profilul elevului bun).

Așteptări ale elevilor privind CDS

Ca proiecții de viitor, așteptările elevilor în legătură cu opționalele vizează, în aproape un sfert dintre răspunsuri, domeniul sportului, al IT-ului și al limbilor străine. Se observă, de asemenea, disponibilitatea elevilor pentru o mai mare diversitate tematică prin extinderea sau abordarea integrată a unor domenii de învățare din trunchiul comun. Importanța acordată unui alt opțional este considerat ca fiind un puternic factor de influență.

Propuneri de îmbunătățire

Eu mi-aș dori ca opționalul să fie diferit față de ceea ce ni se predă în fiecare zi! Disciplina opțională este percepută de elevi ca reprezentând un spațiu educațional dedicat noutății, inovației și realizării unor experiențe de învățare diferite. Acest spațiu este definit frecvent prin opoziție cu orele de la disciplinele din trunchiul comun. Sunt aduse în discuție limitele contractului de învățare (note, teste, metode, experiențe de învățare stereotipe, lipsă de motivare etc.). Propunerile elevilor se structurează în raport cu aceste așteptări.

Câteva recomandări

În contextul cercetării de față, se conturează câteva direcții de îmbunătățire a contribuției pe care o pot avea opționalele în formarea elevilor: realizarea unui cadru legal stabil, coerent și transparent, care să vină în sprijinul elevilor, părinților, profesorilor, în contextul nevoilor comunității locale; susținerea și valorizarea profesorilor care propun opționale la nivelul școlii, prin diseminarea unor practici de succes care ar putea inspira și alte cadre didactice; încurajarea aplicării principiului diversității în identificarea de teme sau problematici care pot să conducă la dezvoltarea unor programe de CDS (în condițiile unor realități școlare variate și policrome din multe puncte de vedere); valorificarea, în elaborare a ofertei curriculare a școlii, a opiniilor ferme ale elevilor privind recunoașterea achizițiilor care contribuie la dezvoltarea personală și profesională, asumate ca rezultate ale participării la cursurile opționale (de la competențele lingvistice la cele interculturale și TIC).

Introducere

Preocupările de modernizare a educației din învățământul preuniversitar românesc au păstrat în atenția cercetării, în mod constant, în ultimii 20 de ani, investigarea modalităților de implementare a curriculumului național la clasă și observarea contribuției pe care o aduce în formarea elevului.

Noile planuri-cadru pentru învățământul primar (aprobate prin OMEN nr. 3371/ 12.03.2013) și, respectiv, pentru învățământul gimnazial (aprobate prin OMEN nr. 3590/ 05.04.2016), elaborate în spiritul prevederilor Legii educației naționale nr 1/2011 (LEN), au schimbat fundamental situația curriculumului la decizia școlii (CDS) pentru cele două niveluri de învățământ. În prezent, la nivelul învățământului primar, noile planuri-cadru au fost aplicate de la clasa pregătitoare la clasa a IV-a, în timp ce la nivelul învățământului gimnazial, noile planuri-cadru s-au aplicat la clasa a V-a (anul școlar 2017-2018) și continuă cu clasa a VI-a (anul școlar 2018-2019). În raport cu anul 2016, când au fost aprobate noile planuri-cadru pentru învățământul gimnazial, în anul 2018, a fost modificat regimul curriculumului integrat, în sensul neobligativității acestuia (de la o oră/săpt. la 0-1 ore/săpt.; v. OMEN 4828/2018).

Schimbarea vizată are în vedere următoarele aspecte: eliminarea – în primar și în gimnaziu – a plajei orare, ca variație de ore între numărul minim și maxim de ore alocate, prin planul-cadru, unei discipline într-un an de studiu. Această modificare (împreună cu prevederile art. 66 alin. 5 din LEN) a determinat eliminarea *aprofundării* și a *extinderii*, ca tipuri de curriculum la decizia școlii; introducerea – în gimnaziu – a unui opțional integrat la nivelul mai multor arii curriculare, cu o alocare de 1 oră/săpt. în toți anii de studiu.

Este esențial de menționat că aceste schimbări nu au fost însoțite de adoptarea unor precizări sau reglementări ale regimului curriculumului la decizia școlii, ținând cont de faptul că acesta reprezintă un segment al Curriculumului național asupra căruia decid școlile. Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar – planuri-cadru de învățământ și programe școlare (aprobată prin OMEN nr. 3593/ 18.06.2014) include în capitolul V referiri la elaborarea și aprobarea programelor școlare pentru disciplinele/domeniile de studiu opționale, fără a include prevederi privind regimul propriu-zis al opționalelor.

Cercetarea de față își propune să aducă la zi analiza privind opționalele, valorificând toate aspectele importante elaborate, până în momentul de față, prin intermediul unor cercetări derulate în Institutul de Științe ale Educației. Valoarea adăugată a acestei cercetări depășește însă aducerea la zi a analizei disciplinelor opționale, în sensul că își propune să investigheze, pe eșantion reprezentativ la nivel național, practicile cu privire la alegerea opționalelor (la nivelul școlilor) și de avizare a opționalelor (la nivelul inspectoratelor). Analiza realizată pe baza datelor obținute prin investigație va putea constitui, ulterior, o componentă de fundamentare a elaborării unei metodologii privind regimul opționalelor în învățământul preuniversitar.

CAPITOLUL 1. Aspecte privind dezvoltarea curriculumului la decizia școlii în învățământul preuniversitar

1.1. Perspective de cercetare privind opționalele în școlile românești

Evoluția curriculumului la decizia școlii în învățământul preuniversitar românesc a constituit o preocupare constantă în cadrul cercetărilor derulate în Institutul de Științe ale Educației. Aceste observații constituie informații utile pentru analiza stării de fapt, în 2018. În acest sens, cercetarea *Metodologia proiectării și aplicării curriculumului la decizia școlii* (Mândruț, 2010), derulată în 2009/2010, oferă un termen de comparație relevant, deoarece intenția studiului respectiv consta în a realiza o imagine a evoluției CDS la 10 ani de la introducerea acestui tip de curriculum în școala românească. Utilizând un demers de tip calitativ pentru constituirea datelor de cercetare, în studiul din 2010, au fost utilizate investigarea opiniei profesorilor și a directorilor, prin chestionar și focus-group, precum și analiza de practici și de documente curriculare realizate în școli. Dimensiunile abordate au vizat, pe lângă descrierea contextului (analiză de concepte, definiții; istoricul evoluției CDS; mecanisme și metodologii), analiza tipurilor de oferte CDS, dezvoltate în practica școlară, și a ofertei centrale, a mecanismelor de alegere și avizare utilizate la nivel local, precum și a practicilor de proiectare a programelor de CDS. Cercetarea din 2018 ține cont, de asemenea, de aceste dimensiuni.

Remarcăm cu acest prilej faptul că, dacă studiul din 2010 a avut anumite limite privind analiza ofertelor de CDS datorate lipsei unei baze de date și a accesului la documentele proiectate în acest scop, situația nu s-a schimbat nici până în prezent, influențând natura metodologiilor de cercetare și limitând posibilitățile de explorare/evaluare mai complexă a problematicii dezvoltării CDS în timp. În ceea ce privește analiza impactului programelor școlare de CDS derulate la nivel local asupra formării elevilor, constatăm că nu există studii dedicate acestui subiect, anumite informații putând fi identificate prin intermediul altor cercetări care, prin natura lor, cuprind și această componentă. Referitor la acest aspect, deși site-urile instituțiilor școlare constituie o modalitate de comunicare și de asigurare a transparenței informațiilor în relație cu comunitatea locală, iar în configurarea profilului educativ al școlii poate să apară oferta educațională (proiecte, activități extrașcolare), totuși nu am întâlnit prezentată oferta de curriculum la decizia școlii. Aceasta poate avea efecte limitative asupra promovării bunelor practici, într-o zonă văzută ca având potențial de inovare, și a împărtășirii de experiențe profesionale către alte instituții școlare, în afara comunității cu care există legături consacrate (capacitatea asociativă, parteneriatul constituie criteriu de evaluare a calității educației și face obiectul planului operațional de dezvoltare instituțională, alături de politica școlii privind ofertele de CDS sau de activități extrașcolare).

În 2012, s-a derulat o cercetare privind mecanismele de aplicare a curriculumului la clasă, utilizându-se o metodologie axată pe studiul de caz, în 12 școli din țară (Bercu, 2012), iar analiza CDS a constituit una dintre direcțiile de studiu, luându-se în considerare inclusiv percepții ale elevilor. Analiza mecanismelor de aplicare a curriculumului la clasă ne-a oferit posibilitatea de a corela (ținând cont de limitele instrumentelor de cercetare utilizate) mai multe perspective asupra unor practici dezvoltate la nivelul proiectării și aplicării curriculumului la decizia școlii în clasă și de a identifica beneficii/limite în procesul educativ. Datele de cercetare relevă faptul că școlile participante la studiul

respectiv dezvoltă mai multe tipuri de opționale, în funcție de posibilitățile concrete ale unității respective, iar direcțiile de interes sunt, în mare parte, focalizate pe disciplinele care fac obiectul unor examene naționale, limbi străine sau informatică/TIC. În ceea ce privește, aprecierea interesului pentru inovare în aplicarea curriculumului la clasă, nu a fost posibilă identificarea și analiza programelor de CDS care propun discipline noi, în raport cu cele care vizează doar extinderea sau aprofundarea, la nivelul unei discipline școlare, deoarece tipul opționalului nu era precizat în listele furnizate de școli, astfel încât să putem corela titlul cu categoria în care a fost încadrat. Potrivit opiniilor profesorilor, la nivelul școlii, aceștia sunt încurajați să dezvolte oferte de CDS, iar mecanismele de comunicare și consultare cu beneficiarii direcți și indirecti ar fi utilizate. Referitor la imaginea de sine, ei consideră că pregătirea profesională îi definește în primul rând ca profesori buni, iar capacitatea lor de inovare și de aplicare creativă a curriculumului la clasă este asociată și cu proiectarea și aplicarea CDS la clasă (Bostan, Căpiță, cap. *Aplicarea curriculumului la clasă*, în Bercu, 2012, p.292). Aici, ar fi locul pentru corelarea nevoilor și intereselor de cunoaștere ale elevilor, precum și de valorificare a tuturor experiențelor de învățare ale acestora (v. și Căpiță, 2011). În ceea ce-i privește pe elevi, ei percep disciplinele opționale ca reprezentând oportunitatea de a face alte experiențe de învățare (a învăța altfel) și de a avea ocazia să participe la ore în care demersul de predare-învățare-evaluare să fie diferit. Nevoile lor de învățare sunt configurate într-un cadru interactiv în care așteptările se structurează în funcție de capacitatea de a relaționa cu profesorul, în primul rând. Potrivit opiniilor elevilor, aceștia sunt încă în așteptarea ocaziilor de a învăța într-un context în care ei să aibă un rol activ în propria educație. Din acest punct de vedere, CDS-ul poate reprezenta o astfel de oportunitate. De aceea, feedbackul transmis de elevi relevă capacitatea lor de înțelegere și analiză critică a ofertei, semnalându-se frecvent că există o ruptură între titlu și prezentarea ofertei, în momentul consultării, și aplicarea propriu-zisă la clasă.

Se alătură acestui tip de abordare complexă a rezultatelor aplicării curriculumului la clasă un alt studiu referitor la *Oportunități și provocări în aplicarea curriculumului la nivelul școlii – învățământ primar și gimnazial* (realizat în 2014-2015). Cercetarea a inclus și o componentă privind curriculumul la decizia școlii și a urmărit procesul de stabilire a opționalelor în șapte unități de învățământ în care s-a desfășurat cercetarea, în anul 2014. În anul 2015, proiectul de cercetare a avut ca activitate principală finalizarea documentului *Cadru metodologic de proiectare și aplicare a curriculumului la nivel de școală*, în urma pilotării acestuia în patru dintre cele șapte școli partenere. Demersul de pilotare a inclus utilizarea cadrului de referință în diferite activități curente și completarea unor chestionare în legătură cu cele 4 capitole ale cadrului metodologic. Unul dintre acestea vizează *Elaborarea ofertei de CDS la nivelul școlii*. Cercetarea s-a finalizat cu propunerea unei liste de indicatori și descriptori pentru aspectele principale ale procesului de aplicare a curriculumului la nivelul școlii, inclusiv în ceea ce privește stabilirea curriculumului la decizia școlii, listă pe care regăsim în tabelul de mai jos (Căpiță, 2016, p.54-56).

Nr. crt.	Indicatori	Detaliiere indicator	Descriptori
1	Documente ale unității de învățământ în care apar referiri la proiectarea curriculumului la nivelul școlii	Prezența în documente ale unității de învățământ a unor referiri la proiectarea curriculumului	Includerea în documentele de proiectare realizate la nivelul școlii (de exemplu, planul managerial al comisiei de curriculum, planul managerial al comisiilor metodice, documente manageriale ale ariilor curriculare, planul de îmbunătățire al activității CEAC etc.) a unor elemente care indică adecvarea Curriculumului Național la nivelul unității de învățământ (de exemplu, <i>prioritățile școlii în legătură cu aplicarea curriculumului, repere pentru elaborarea planurilor individualizate de învățare, a fișelor de progres în învățare, a instrumentelor de evaluare, criteriile în selectarea resurselor educaționale utilizate în școală etc.</i>) Promovarea unor documente de proiectare curriculară prin activități desfășurate la nivelul comunității (de exemplu, <i>afișarea schemelor orare pe site-ul școlii, după aprobarea lor de către Consiliul de administrație</i>)
2	Roluri asumate de structuri ale școlii (de exemplu, comisia metodică sau comisia diriginților) în demersul de proiectare curriculară la nivelul școlii	Asumarea de către structurile școlii a rolurilor de inițiere, facilitare, monitorizare și promovare a unor bune practici de proiectare	Coordonarea activităților asumate de principalele comisii cu atribuții în curriculum (de exemplu, <i>comisiile metodice și comisia diriginților</i>) Identificarea și promovarea la nivelul școlii a unor bune practici în domeniul strategiilor de individualizare (remediale și de performanță) Introducerea în calendarul activităților școlare a unor schimburi de experiență și activități tematice în domeniul proiectării (de exemplu, la începutul anului școlar, după desfășurarea activităților din săptămâna Școala Altfel etc.) Încurajarea unor inițiative de grup în domeniul proiectării Organizarea, în parteneriat cu alte școli, a unor schimburi de experiență pe teme de proiectare Inițierea și dezbaterrea unor acțiuni privind îndeplinirea unor cerințe de calitate
3	Roluri asumate de cadrele didactice	Valorificarea experiențelor de proiectare și aplicare a curriculumului la nivel de clasă în activități de proiectare în comun a unor documente școlare (de la planificări calendaristice la planuri individualizate de învățare)	Participarea la activități de proiectare în comun a unor documente utilizate în aplicarea la clasă a curriculumului (planificări calendaristice, modele de instrumente de evaluare, proiecte de unități de învățare) Organizare de discuții și mese rotunde împreună organizate în comun cu comisia diriginților, pornind de la exemple concrete din practica didactică Elaborarea și aplicarea unor strategii pentru elevii cu cerințe speciale Preocupări pentru dezvoltarea resurselor educaționale Elaborarea unor instrumente complementare de activitate didactică și de evaluare
4	Procesul de proiectare	Optimizarea procesului de proiectare curriculară la nivelul școlii prin buna gestionare a resurselor umane și valorificarea caracteristicilor școlii (mediul educațional, mediul social și arhitectonic, resursele materiale)	Identificarea de către profesori a specificului educațional al școlii și valorificarea acestuia în proiectarea curriculumului Reglarea și adaptarea proiectării inițiale la situațiile de instruire desfășurate pe parcurs (de exemplu, organizarea unor activități specifice înainte și după testările naționale sau a tezelor) Implicarea profesorilor în activități care să le dezvolte competențele de proiectare curriculară Realizarea unui proces de consultare (predominant prin comisia diriginților) în utilizarea unor resurse educaționale oferite anual (caiete, dicționare etc.) Construirea unor situații de învățare care să diminueze influențele negative din mediul educațional"

Analiza recentă a nevoilor de formare a profesorilor pentru aplicarea noului curriculum a pus în evidență faptul că, la nivelul CCD, au fost organizate diverse activități cu relevanță pentru pregătirea profesorilor în domeniul abilitării curriculare. În jur de două treimi dintre participanții la studiu au menționat organizarea de sesiuni de informare dedicate temei curriculumului național, la întâlnirile periodice cu directorii, și organizarea de activități metodice pentru personalul didactic, cu relevanță pentru zona de curriculum. Printre temele abordate se află, de exemplu, aspecte privind centrarea pe competențe și pe abordarea integrată a curriculumului; elemente de inovație la nivelul noilor schimbări curriculare și proiectarea și managementul CDS (*Raport privind nevoile de formare...*, 2018, p.21, 24). Dezvoltarea abilităților în proiectarea didactică modernă sau proiectarea și elaborarea de CDS reprezintă nevoi de formare explicit formulate de către profesori (p.67).

Alături de studiile care au vizat problematica curriculumului, prezentate mai înainte, pot fi amintite câteva cercetări focalizate, de această dată, pe anumite aspecte referitoare la apariția/dezvoltarea și evoluția unor domenii de învățare prin intermediul ofertei de CDS. Aceste experiențe merită semnalate datorită interesului de cercetare îndreptat către surprinderea elementelor de evoluție în abordarea unor teme, în sensul deschiderii către domenii noi, sau către observarea modalităților de diversificare a practicilor de colaborare între organisme din zona de educație formală și nonformală etc.

În contextul cercetării privind educația artistică și culturală oferită elevilor prin intermediul școlii (Iacob, Mihăilescu, 2016), au fost analizate: modul în care contribuie curriculumului școlar la constituirea oportunităților de formare a competențelor elevilor în această domeniu, cu multiple deschideri în prezent, prin activități educative și extrașcolare; ce mecanisme de sprijin instituțional există; ce potențial de dezvoltare ar avea școlile; ce practici de feedback există etc. Se constată, cu această ocazie, faptul că ofertele centrale de tip CDS (singurele documente accesibile la nivel național) care vizează educația artistică și culturală sunt destul de limitate (de ex., *De-a arhitectura. Educația pentru arhitectură și spațiu construit*). Studiul oferă informații, printre altele, cu privire la capitalul de experiențe artistice și culturale, acumulat prin intermediul CDS, al activităților extracurriculare și extrașcolare, și de bune practici realizate utilizând programul „Școala altfel” sau proiectele cu organisme din mediul de educație nonformală. De asemenea, prin colectarea opiniilor exprimate de elevi, am avut posibilitatea să identificăm tendințe privind domeniile de interes din zona artelor, în dorința de a observa care sunt așteptările lor și deschiderea/curiozitatea pentru domenii noi (de exemplu, artă digitală etc.) (Iacob, Mihăilescu, 2017).

Tot dintr-o perspectivă tematică, s-a derulat o cercetare privind experiențele de implementare a unor programe sau proiecte de tip CLIL (Content and Language Integrated Learning) în învățământul preuniversitar românesc (*Experiențe CLIL în România*, 2017). Specificul acestor programe/proiecte constă în utilizarea unei limbi, alta decât limba oficială, ca suport pentru abordarea unor domenii nonlingvistice. Aceste experiențe de învățare se înscriu în contextul politicilor europene de dezvoltare a educației bilingve și multilingve și sunt constituite dintr-o perspectivă integrată. De exemplu, proiectul *Un laborator de fizică și limbă germană/ fizică și spaniolă* vizează componenta STEM (Științe, Tehnologie, Inginerie și Matematică) și s-a derulat pe o perioadă de 2 ani, din 2014. Utilizând o abordare de tip exploratoriu, cercetarea are în vedere analiza programelor/proiectelor școlare de tip

CLIL (înscrise în oferta de CDS), studiul de caz, chestionarea și interviul cu profesorii, elevii, decidenții implicați în derularea unor programe sau proiecte de tip CLIL, din învățământul gimnazial sau liceal, precum și cu reprezentanți din afara școlii care au oferit suport educativ și logistic (Institutul Cultural Goethe, Institutul Cultural Cervantes etc.). Metodologia CLIL – STEM a fost atractivă atât pentru profesori cât și pentru elevi, deoarece se axează pe activități considerate ocazii de a învăța altfel, interactiv, practic, într-un climat prietenos și în relație strânsă între educația formală și cea nonformală. Școlile participante au beneficiat de sprijin metodologic, iar proiectele derulate au făcut obiectul unei evaluări externe. Din perspectiva estimării impactului formativ al unui CDS, cercetarea amintită urmărește obiective care aduc informații utile pentru studiul nostru, deoarece, pe lângă identificarea și analiza unor experiențe CLIL din școlile românești, urmărește și identificarea principalelor avantaje/ dezavantaje/ recomandări în derularea proiectelor/programele CLIL în structura CDS, în România, precum și o analiză a experiențelor CLIL din perspectiva abordării integrate a curriculumului la nivelul gimnaziului, potrivit prevederilor noilor planuri-cadru.

1.2.Schimbări ale planului-cadru și timpul școlar alocat CDS

Alocările orare pentru CDS au avut evoluții în intervalul 2010-2018, în funcție de ciclul de învățământ și de filierele acestuia, respectiv:

- prin OMEN nr. 3371/2013, CDS este prevăzut în planul de învățământ cu 0 - 1 la toate clasele ciclului primar, înregistrând o scădere față de OMEC nr. 3638/2001 care prevedea 1-4 ore de CDS la toate clasele ciclului primar;
- prin același ordin (0-1 CDS), nu se realizează nicio deosebire între clasele primare din învățământul de masă și cele din învățământul vocațional, care, prin OMEC 3638/2001 prevedea pentru învățământul sportiv integrat 1-5 de CDS la clasele I-IV și 1-3 de CDS la clasele de coregrafie (la clasa a IV-a);
- la gimnaziu, prin OMENCS 3590/2016, sunt prevăzute 1-3 ore de CDS la clasele V, VI și VII și 1-4 ore de CDS la clasa a VIII-a, pentru învățământul de masă, și 2-3 de CDS pentru clasele V-VIII din filiera vocațională. Aceste prevederi, reprezintă, exceptând învățământul sportiv integrat, o creștere a plajei orare la clasele a VII-a și a VIII-a pentru învățământul de masă, față de 1-2 la clasele respective, conform OMEC 3638/2001. De asemenea, se remarcă faptul că la filiera vocațională, toate specializările (OMENCS/2016), prevede 2-3 de CDS, care asigură realizarea obligatorie a 2 discipline opționale, în loc de una (conform OMEC 3628/2001);
- față de obligativitatea organizării unei discipline opționale în CDS la clasele I-VIII prevăzută de OMEC 3638/2001, în OMENCS 3590/2016 este prevăzută ca cerință obligatorie organizarea unui opțional integrat la clasele V-VIII.

Amplasarea orelor de CDS a parcurs trei etape: pe fiecare arie curriculară (ordinul 3549/1999); pe total an de studii (ordinul 3638/2001); pe arii și pe total (ordinul 3590/2016).

OMEN 3590/2016 relevă caracterul obligatoriu al unor discipline în CDS la nivelul gimnaziului:

- limba modernă 2, la școli/clase minorități care studiază în limba română;
- o disciplină din aria curriculară Arte – la clasele cu program integrat de muzică;
- 1-2 discipline din aria curriculară Arte – la clasele cu program integrat de coregrafie;

- 1-2 discipline din aria curriculară Arte – la clasele cu program integrat de arte vizuale;
 - 1-2 discipline din aria Educație fizică, sport și sănătate, la clasele cu program sportiv integrat.
- Analiza documentelor care reglementează curriculumul la decizia școlii pune în evidență existența unor contradicții precum:

- Ordinul 3449/1999 - „disciplinele din CDS pot fi proiectate pe un an, pe un ciclu curricular, pe o treaptă de școlaritate”;
- Ordinul 3593/2014, art. 16 - „oferta de CDS se realizează, în mod descentralizat, de către fiecare unitate de învățământ, în fiecare an școlar pentru anul școlar următor”;
- unele discipline opționale din oferta centrală sunt proiectate pe doi ani de studiu.

Un singur OMEN abrogă OMEN-uri anterioare, respectiv 5723/2003, 5718/2005, 1165/2007. Prin urmare, apare întrebarea dacă mai sunt în vigoare anumite precizări din ordinul 3449/1999, precum:

- se pot constitui clase/grupe de câte 10-15 elevi, din mai multe clase;
- la aceeași clasă pot preda 2 profesori, două opționale diferite;
- este utilă constituirea unui „bloc” orar fix pentru CDS;
- orele de CDS pot fi proiectate pe un an, pe un ciclu curricular, pe o treaptă de școlaritate.

În acest context, devine necesar un ordin care să cuprindă toate „situațiile speciale” și procedura unitară de stabilire a CDS, precum și precizările necesare prin care să se abroge toate documentele anterioare referitoare la CDS.

Tabelul 1. Alocarea orară pentru disciplinele opționale în perioada 2001-2016

Ordin NR.	Denumire minister	Anul	Unitați de învățământ	Clasa								Specificații	
				0	1	2	3	4	5	6	7		8
3638	MEC	2001	PRIMAR-GIMNAZIAL		1-4	1-4	1-4	1-4	1-3	1-3	1-2	1-2	1 ORĂ CDS OBLIGATORIE
			ÎN LB. MINORITĂȚILOR		1-4	1-4	1-4	1-4	1-3	1-3	1-2	1-2	
			ARTĂ-MUZICĂ		1-4	1-4	1-4	1-4	1-3	1-3	1-2	1-2	
			ARTĂ-COREGRAFIE					1-3	1-3	1-3	1-2	1-2	
			SPORTIV		1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	
3371	MEN	2013	PRIMAR 0-IV	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1					UTILIZATE ÎN ALTE ARII CURRICULARE DECÂT SPECIALIZAREA
			ÎN LB. MINORITĂȚILOR	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1					
			MINORITĂȚI CARE ÎNVAȚĂ ÎN LB. ROMÂNĂ	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1					
			ARTĂ-MUZICĂ	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1					
			ARTĂ-COREGRAFIE	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1					
			SPORTIV INTEGRAT	0-1	0-1	0-1	0-1	0-1					
3593	MEN	2014	PRIMAR-GIMNAZIAL-LICEAL	METODOLOGIE ELABORARE PLANURI ȘI PROGRAME									
3590	MENCȘ	2016	GIMNAZIAL CLS. V-VIII						1-3	1-3	1-3	1-4	0-2 PE FIECARE ARIE
			ÎN LB. MINORITĂȚILOR						1-3	1-3	1-3	1-4	

		MINORITĂȚI CARE ÎNVAȚĂ ÎN LB. ROMÂNĂ					1-3	1-3	1-3	1-4	1 OPȚIONAL INTEGRAT
		ARTĂ-MUZICĂ					2-3	2-3	2-3	2-3	0-1 PE FIECARE ARIE
		ARTĂ-COREGRAFIE					2-3	2-3	2-3	2-3	
		ARTE VIZUALE					2-3	2-3	2-3	2-3	1 OPȚIONAL INTEGRAT
		SPORTIV INTEGRAT					2-3	2-3	2-3	2-3	

1.3. Dimensiunile ofertei centrale de curriculum la decizia școlii

Încă din 1999 a fost posibilă constituirea unei oferte de curriculum la decizia școlii promovată prin intermediul ministerului educației și cunoscută drept „oferta centrală”. În prezent, lista programelor școlare de CDS din oferta centrală pentru ciclul de învățământ primar cuprinde 17 titluri, care se pot grupa în funcție de anul de apariție în două categorii.

Prima categorie este formată din ofertele aprobate prin ordin de ministru până în anul 2013, an în care a fost elaborat un nou plan-cadru pentru învățământul primar:

- *Activități transdisciplinare*, clasele I și a II-a (2003)
- *Cultură și tradiții aromâne*, clasele I – a IV-a; a V-a - a VIII-a (2007)
- *Educație europeană*, clasele a III-a/ a IV-a (2006)
- *Educație pentru sănătate*, primar, gimnaziu, liceu (2004)
- *Consiliere și orientare*, clasele I – a IV-a (2006) și a V-a – a VIII-a
- *Creează-ți mediul*, clasele a III-a - a IV-a (2007) și a V-a – a VIII-a
- *Educație ecologică și de protecția mediului*, preșcolar, primar, gimnaziu (2007)
- *Limba ebraică*, clasele a III-a - a IV-a (2009)
- *Limba și literatura maghiară pentru elevii care frecventează clasele cu predare în limba română sau trăiesc în două culturi minoritare*, primar, gimnaziu (2009)

A doua categorie este formată din ofertele aprobate prin ordin de ministru după anul 2013, an în care au fost elaborate și aprobate planul-cadru, și din anul 2014, când au fost elaborate noi programe școlare utilizându-se un nou model de proiectare curriculară:

- *Educație pentru societate*, clasele pregătitoare, I și a II-a (2013)
- *Educație financiară*, clasele a III-a – a IV-a (2013)
- *Matematică și științe în societatea cunoașterii*, un an de studiu, la alegere din clasa a IV-a până în clasa a XI-a (2013)
- *DE-A ARHITECTURA. Educație pentru arhitectură*, clasele a III-a – a IV-a (2014)
- *Educație prin șah*, un an/doi ani de studiu, la alegere, din învățământul primar sau secundar (2014)
- *Educație pentru prevenirea riscului rutier*, clasele I – a IV-a (2015)
- *Joc și mișcare*, clasele pregătitoare, I și a II-a (2015)
- *Pregătiți pentru viață. Educație pentru viață și comunitate*, clasa pregătitoare – clasa a IV-a (2017)

- *Mai întâi caracterul*, clasele a II-a și a III-a/ a III-a și a IV-a (2017)

Unele oferte de CDS se adresează elevilor din mai multe cicluri de învățământ (primar - gimnaziu; gimnaziu – liceu; primar- gimnaziu – liceu): *Pregătiți pentru viață. Educație pentru viață și comunitate; Mai întâi caracterul; Matematică și științe în societatea cunoașterii; Șah; Creează-ți mediul; Educație pentru sănătate; Consiliere și orientare etc.* Faptul că în perioada 2013-2017 au avut loc schimbări fundamentale în ceea ce privește curriculumul național (plan cadru, programe) determinate de apariția unei noi legi a educației (2011) nu a presupus și o anulare oficială a programelor de CDS anterioare, profesorii putând să selecteze în continuare ce li se părea adecvat în raport cu nevoile locale.

În ciclul de învățământ gimnazial, oferta centrală de CDS cuprinde 21 de titluri. În 2017, au fost elaborate programe școlare utilizând modelul de proiectare prin integrarea competențelor. Alături de programele care se adresează și ciclului gimnazial, amintite mai sus, profesorii mai pot selecta:

- *Istorie orală: istorie traită – istorie povestită*, un an de studiu (2012)
- *Lectura și abilitățile de viață*, gimnaziu și liceu (2012)
- *Limba neolenă și civilizația grecei antice*, gimnaziu sau liceu (2013)
- *Rădăcini latine în cultura și civilizația românească*, gimnaziu și liceu (2013)
- *Cultură civică*, clasa a V-a; clasa a VI-a (2009)
- *Educație economică*, clasa a VI-a/ a VII-a (2009)
- *Educație financiară*, un an de studiu (2010)
- *Educație interculturală*, un an de studiu (2009)
- *Expresii și proverbe latine*, clasa a VII-a (2008)
- *Mituri și legende greco-romane*, clasa a V-a – a VI-a (2008)

1.4. Perspective asupra opționalelor în câteva țări europene

În capitolul de față, cu titlul de exemplu, încercăm să oferim o imagine asupra unor politici educative la nivelul Uniunii Europene care au determinat diferite schimbări legislative și intervenții în structurarea curriculumului național (plan-cadru, discipline și raportul dintre trunchiul comun și cel opțional, alocare orară). În acest sens, baza de date Eurydice (cu actualizările din 2018) oferă posibilitatea de a realiza o documentare mult mai amplă decât cea pe care ne-am propus-o aici, prin descrierea succintă a câtorva țări.

Învățământul secundar din Franța (anii de studiu colegiu 6, 5, 4, 3) cuprinde discipline obligatorii și discipline facultative. De exemplu, pentru anul 6 de studiu, sunt alocate 26h, iar disciplinele obligatorii cuprind educație fizică și sportivă (4h); educație artistică (plastică și muzicală; 1h+1h); franceză (4,5h); istorie-geografie, educație morală și civică (3h); limba modernă (4h); matematică (4,5h); științe ale vieții și ale Pământului, tehnologie, fizică-chimie (4h). Școlile au posibilitatea să poată propune elevilor, în mod suplimentar, discipline facultative din următoarele domenii: limbi și culturi ale Antichității; o a doua limbă modernă, străină sau regională; limbi și culturi regionale; limbi și culturi europene (www.education.gouv.fr/cid80/les-horaires-par-cycle-au-college.html#L_organisation_des_enseignements_obligatoires_et_facultatifs)

eduscol.education.fr/cid101626/cycles-et-horaires.html

• sur le cycle 4 (cinquième, quatrième, troisième) :

ENSEIGNEMENTS OBLIGATOIRES	HORAIRES HEBDOMADAIRES		
	Cinquième	Quatrième	Troisième
Éducation physique et sportive	3 heures	3 heures	3 heures
Enseignements artistiques (*) (arts plastiques + éducation musicale)	1 heure + 1 heure	1 heure + 1 heure	1 heure + 1 heure
Français	4,5 heures	4,5 heures	4 heures
Histoire - Géographie	3 heures	3 heures	3,5 heures
Enseignement moral et civique	3 heures	3 heures	3 heures
Langue vivante 1	3 heures	3 heures	3 heures
Langue vivante 2	2,5 heures	2,5 heures	2,5 heures
Mathématiques	3,5 heures	3,5 heures	3,5 heures
SVT	1,5 heure	1,5 heure	1,5 heure
Technologie	1,5 heure	1,5 heure	1,5 heure
Physique-chimie	1,5 heure	1,5 heure	1,5 heure
Total (**)	26 heures (***)		
ENSEIGNEMENTS FACULTATIFS (****)			
HORAIRES HEBDOMADAIRES MAXIMUMS			
Langues et cultures européennes	2 heures	2 heures	2 heures
Langues et cultures de l'Antiquité	1 heure	3 heures	3 heures
Langues et cultures régionales	2 heures	2 heures	2 heures
Chant choral	72 heures annuelles, dont au moins une heure hebdomadaire		

(*) L'organisation des enseignements artistiques peut être adaptée au projet de l'équipe pédagogique, dans le respect des horaires globaux de chaque discipline.
 (**) S'y ajoutent au moins 10 heures annuelles de vie de classe.
 (***) 4 heures hebdomadaires sont consacrées aux enseignements complémentaires sous la forme d'accompagnement personnalisé ou d'enseignements pratiques interdisciplinaires.
 (****) Si l'établissement en propose, pour des élèves volontaires.

Textes de référence

- Le décret n° 2013-682 du 24 juillet 2013 modifié relatif à l'école primaire et au collège précise l'organisation en quatre cycles pédagogiques de l'école primaire et du collège.
- Le décret n° 2015-544 du 19 mai 2015 et l'arrêté du 19 mai 2015 modifié, relatifs à l'organisation des enseignements du collège fixent les enseignements obligatoires et leur volumes horaires par discipline.
- L'arrêté du 16 juin 2017 modifiant l'arrêté du 19 mai 2015, relatif à l'organisation des enseignements dans les classes de collège.
- CP L'Arrêté du 9 janvier 2018 modifiant l'arrêté du 19 mai 2015 modifié relatif à l'organisation des enseignements dans les classes de collège.

Mis à jour le 27 juillet 2018

Partager cet article

Les horaires en cinquième, quatrième et troisième (cycle 4)

Le cycle 4, cycle des approfondissements, comprend les classes de cinquième, de quatrième et de troisième. Il permet aux élèves de développer leurs connaissances et compétences dans différents champs disciplinaires. Chaque élève prépare progressivement, y compris dans le cadre des différents parcours éducatifs (Avenir, citoyen, éducation artistique et culturelle, santé), sa poursuite d'étude pour une intégration à venir dans le monde économique et professionnel. L'année de troisième est l'occasion pour les élèves de participer à une séquence d'observation du milieu professionnel.

Volumes horaires des enseignements obligatoires applicables aux élèves des niveaux du cycle 4 de collège

Enseignements	Horaires hebdomadaires		
	cinquième	quatrième	troisième
Éducation physique et sportive	3 heures	3 heures	3 heures
Enseignements artistiques * (arts plastiques + éducation musicale)	1 heure + 1 heure	1 heure + 1 heure	1 heure + 1 heure
Français	4,5 heures	4,5 heures	4 heures
Histoire-géographie	3 heures	3 heures	3,5 heures
Enseignement moral et civique	3 heures	3 heures	3 heures
Langue vivante 1	3 heures	3 heures	3 heures
Langue vivante 2	2,5 heures	2,5 heures	2,5 heures
Mathématiques	3,5 heures	3,5 heures	3,5 heures
SVT	1,5 heure	1,5 heure	1,5 heure
Technologie	1,5 heure	1,5 heure	1,5 heure
Physique-chimie	1,5 heure	1,5 heure	1,5 heure
Total **	26 heures par niveau ***		

* Chacun de ces enseignements peut être organisé à raison de 2 heures hebdomadaires sur un semestre.

** S'y ajoutent au moins 10 heures annuelles de vie de classe par niveau.

*** Sur ces 26 heures, 4 heures hebdomadaires sont consacrées aux enseignements complémentaires (accompagnement personnalisé et/ou enseignements pratiques interdisciplinaires).

În cadrul educației secundare, în Italia, din anul școlar 2012-2013, sunt incluse discipline precum: italiană, engleză, a doua limbă străină, istorie, geografie, maematică, științe, tehnologie, muzică, arte, sport și religie (la alegere). În funcție de resursele școlii și la cerea părinților, orele de limbă engleză pot ajunge de la 3 la 5 ore/săptămână, prin realocarea celor 2 ore destinate celei de-a doua limbi

moderne. Aceste ore pot fi destinate, de asemenea, predării limbii italiene elevilor străini (https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-general-lower-secondary-education-18_en).

În Spania, este publicată o nouă lege organică, în 2013, prin care celor două componente ale planului de învățământ spaniol li se adaugă și o dimensiune dedicată disciplinelor care pot fi alese la nivelul fiecărei școli (https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2013-12886). Documentul reglementativ *Real Decreto 1105/2014* stabilește finalitatea educativă a fiecărei componente și precizează criteriile de evaluare și standardele de învățare evaluabile pentru grupul de discipline specifice.

Legea organică nr.2/2006 prevedea o structură a sistemului de învățământ spaniol formată din **a.** discipline de trunchi comun generale și discipline de trunchi comun opționale; **b.** discipline specifice obligatorii și discipline specifice opționale. Legea stabilea o listă a disciplinelor care vor putea fi urmate pe parcursul învățământului preuniversitar, precizând care sunt materiile obligatorii și care sunt posibilitățile de alegere a materiei sau materiilor opționale, în funcție de recomandările formulate în textul legii (<https://www.boe.es/boe/dias/2006/05/04/pdfs/A17158-17207.pdf>; v. de exemplu, art. 24).

În comparație cu anul 2006, Legea organică 8/2013 propune o nouă configurație a curriculumului, stabilind ce presupune componenta trunchiului comun (*materias troncales*), componenta disciplinelor specifice (*materias especificas*) și componenta disciplinelor configurate în mod liber în cadrul comunităților autonome și al școlilor (*materias de libre configuracion autonómica*) (v.https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2013-12886).

- În cadrul documentului, se precizează faptul că *rolul trunchiului comun* constă în a asigura nivelul de achiziții comune pentru toți elevii, făcând obiectul evaluărilor finale de etapă.
- *Rolul grupului de discipline specifice* este de a oferi flexibilitate în ceea ce privește fixarea orarului și a conținutului disciplinelor, precum și în selectarea ofertei. Nivelul de achiziții și criteriile de evaluare sunt stabilite, de asemenea, la nivel național.
- *Rolul disciplinelor opționale propuse în cadrul școlii* este de a oferi o mai mare autonomie locală în proiectarea de programe școlare, care să sprijine „ajustarea ofertei formative și a specializărilor în raport cu așteptările părinților, ale școlii și ale instituțiilor de tip universitar din regiunea respectivă” (*Real Decreto 1105/2014*, p.1). Prin acest mod de intervenție la nivel local, școala va căuta soluții pentru a răspunde nevoilor elevilor, asigurându-se astfel egalitatea de șanse și incluziunea educativă a elevilor, și își va dezvolta propriul capital profesional. Ofertele propuse de școli pot avea în vedere discipline specifice care nu au fost parcurse de elevi, aprofundarea sau extinderea unor discipline din trunchiul comun sau alte discipline de interes identificate.

Oportunitatea de dezvoltare a ofertei locale este considerată ca putând crește capitalul profesional al școlii și ca o modalitate de a răspunde nevoilor elevilor, garantându-se egalitatea de șanse și incluziunea educativă a elevilor. Astfel, potrivit acestei noi legi a educației din 2013, învățământul primar spaniol (cu o durată de 6 ani organizați în trei cicluri educative) cuprinde în trunchiul comun

disciplinele științe ale naturii, științe sociale, limba și literatura castiliană, matematică și prima limbă străină. Pe lângă acestea, din planul curricular fac parte discipline specifice precum educație fizică, religie/valori sociale și civice (la alegerea părinților) și o disciplină stabilită la nivel local. Această disciplină este aleasă și aprobată de Administrația educativă a Comunității autonome în funcție de resursele școlilor. De exemplu, în Andalucia, disciplina opțională aleasă la nivel local potrivit unui ordin din 2015 (<http://www.juntadeandalucia.es/educacion/descargasrecursos/curriculo-primaria/pdf/PDF/textocompleto.pdf>) este Educație pentru cetățenie (anul V de studiu; 2 ore) și cultură și practică digitală (anul VI de studiu; 2 ore)

În 2018, Administrația educativă din Castilla la Mancha stabilește orarul pentru ciclul 1 și 2 de educație secundară obligatorie: disciplinele de trunchi comun, cele specifice și *cele la libera alegere* ([v.http://www.educa.jccm.es/es/edusecobl](http://www.educa.jccm.es/es/edusecobl)). Sunt stabilite două tipuri de orar.

Primul cuprinde disciplinele și timpul alocat pentru anii 1,2 și 3 ai ciclului 1 de învățământ secundar (corespunzător claselor a VII-a – a IX-a din sistemul preuniversitar românesc) și este structurat în 3 grupuri de discipline. Grupul disciplinelor specifice, grupul II, cuprinde 5 discipline: educație fizică; religie/valori etice; educație plastică, vizuală și audio vizuală; muzică și tehnologie. Grupul III cuprinde: **a.** discipline specifice opționale - a doua limbă străină (franceză, italiană, engleză, germană) și inițiere în activitate antreprenorială (anul 1); inițiere în activitate antreprenorială/ cultură clasică (anul 2); cultură clasică (anul 3); și **b.** discipline la libera alegere: tehnologie creativă (anul 1); atelier de arte și exprimare artistică (anul 2); muzică și mișcare (anul 3). Acest grup de discipline are o alocare de 2 ore pe an de studiu, iar elevii trebuie să aleagă o disciplină din oferta generală.

Exemple de structurare a planului de învățământ

Potrivit legii, învățământul primar cuprinde trei cicluri de câte doi ani și presupune o abordare globală și integratoare, având o alocare orară de 25 de ore pe săptămână. Acesta este format din **discipline ale trunchiului comun; discipline specifice** (Educație artistică; Educație fizică; Religie sau Valori sociale și civice; a doua limbă străină); **discipline stabilite la nivel local**. La nivelul școlii, se definitivează orarul și se poate stabili, de asemenea, durata unei ore de curs (o oră/ 45 de minute și o pauză de jumătate de oră).

Exemplul 1. Distribuția disciplinelor la nivelul învățământului primar (anii de studiu 1-6) în Castilla-La Mancha (Sursa: <http://www.educa.jccm.es/es/edusecobl>)

Find on page El bloque de asignaturas específicas No results Options

ESO – 1 ^{er} ciclo			1 ^o	2 ^o	3 ^o	Total horas ciclo
Grupo I (6 materias)	Materias troncales generales	Lengua Castellana y Literatura	4 horas	4 horas	5 horas	13
		Matemáticas	4 horas	4 horas		8
		1 ^a Lengua Extranjera	4 horas	4 horas	4 horas	12
		Geografía e Historia	4 horas	3 horas	3 horas	10
		Biología y Geología	3 horas		3 horas	6
		Física y Química		3 horas	3 horas	6
	Materias troncales de opción	-Matemáticas Orientadas a las enseñanzas Académicas -Matemáticas Orientadas a las Enseñanzas Aplicadas (elegir una)			4 horas	4
Grupo II (5 materias)	Materias específicas obligatorias	Educación Física	2 horas			6
		Religión/ Valores Éticos	2 horas	1 hora	1 hora	4
		Educación Plástica, Visual y Audiovisual	2 horas	2 horas		
		Música	2 horas	2 horas		4
		Tecnología		2 horas	2 horas	4
Grupo III (una materia)	Materias específicas de opción	2 ^a Lengua Extranjera: Alemán, Francés, Inglés e Italiano			Cultura Clásica	6
		Iniciación a la Actividad Emprendedora y Empresarial	Iniciación a la Actividad Emprendedora y Empresarial			
	Materias de libre configuración autonómica (elegir una materia)	Tecnología Creativa	Taller de Arte y Expresión	Música Activa y Movimiento		
		2 horas	2 horas	2 horas		
Tutoría		1 hora	1 hora	1 hora	3	

Obs. În școlile unde a fost aprobată predarea unei a doua limbi străine (în instituțiile acreditate cu regim bilingv), orarul general este ajustat astfel încât numărul total să fie de 25h/săptămână. În acest caz, nu au fost alocate ore pentru disciplinele la libera alegere a școlii.

Al doilea ciclu de educație secundară obligatorie cuprinde anul 4 de studiu (clasa a X-a din învățământul preuniversitar românesc), un an orientare profesională, în care elevul își clarifică opțiunea pentru un traseu de formare academică (inițiere pentru filiera academică, care se încheie cu bacalaureatul) sau pentru un traseu de formare profesională (inițiere pentru filiera profesională). Aici, grupul disciplinelor specifice opționale cuprinde: **a.** discipline specifice opționale - a doua limbă străină (franceză, italiană, engleză, germană); cultură științifică; cultură clasică; educație plastică, vizuală și audiovizuală; muzică; arte scenice și dans; filosofie (doar pentru filiera de formare profesională); tehnologia informației și comunicării (doar pentru filiera academică); și **b.** discipline la libera alegere - tehnologie robotică (doar pentru filiera academică). Acest grup de discipline are o alocare de 4 ore, iar elevii trebuie să aleagă două discipline din oferta generală.

Exemplul 2. Distribuția disciplinelor în primul ciclu din învățământul secundar în Castilla La Mancha

(Sursa: <http://www.educa.jccm.es/es/edusecobl>)

ESO – 2 ^º CICLO 4º curso			Opciones		Total horas ciclo	
			Enseñanzas académicas	Enseñanzas aplicadas		
Grupo I (4 materias)	Materias troncales generales	Lengua Castellana y Literatura	4 horas		4	
		Matemáticas orientadas a las enseñanzas académicas	4 horas		4	
		Matemáticas orientadas a las enseñanzas aplicadas		4 horas		
		Primera Lengua Extranjera	4 horas		4	
		Geografía e Historia	3 horas		3	
Grupo II (2 materias)	Materias troncales de opción: Enseñanzas académicas	-Biología y Geología -Física y Química -Economía -Latín (elegir dos)	3 horas		6	
	Materias troncales de opción: Enseñanzas aplicadas	-Tecnología (obligatoria para enseñanzas aplicadas) -Ciencias Aplicadas a la Actividad Profesional -Iniciación a la Actividad Emprendedora y Empresarial (elegir una)		3 horas		
Grupo III (3 materias)	Materias específicas obligatorias	Educación Física	2 horas		2	
		Religión	Valores Éticos	1 hora		1
		Filosofía (solo enseñanzas académicas)	2 horas		2	
		Tecnologías de la información y la Comunicación (solo enseñanzas aplicadas)		2 horas		
Grupo IV (2 materias)	Materias específicas de opción	-2ª Lengua Extranjera: Alemán, Francés, Inglés e Italiano -Cultura científica -Cultura Clásica -Educación Plástica, Visual y Audiovisual -Música -Artes Escénicas y Danza -Filosofía (solo para enseñanzas aplicadas) -Tecnologías de la Información y la Comunicación (solo para enseñanzas académicas)	2 horas		4	
	Y de libre configuración autonómica	- Tecnología robótica (solo para enseñanzas académicas)				
	(Elegir dos materias)					

În 2014, o analiză tehnică a modului în care orarului școlar a fost stabilit la nivel comunităților autonome spaniole, oferă informații comparative privind gradul de dificultate în implementarea legii educației (https://www.fespugt.es/images/PDF/ensenanza/kh4xyisy_rwu.pdf). Studiul relevă anumite dificultăți de structurare a orarului școlar pentru disciplinele din oferta școlii. Astfel, există un grup de comunități care a introdus aici limba cooficială. Un alt grup aduce în discuție un timp școlar pentru discipline din oferta școlii și/sau pentru aprofundarea unor discipline (de exemplu, în Murcia, există ore destinate aprofundării unor discipline și 1,5h dedicate celei de-a doua limbi străine în anul 5 de studiu din învățământul primar). Celelalte comunități nu stabilesc nicio oră pentru acest grup de materii.

Aspecte procedurale și exemple de teme propuse

Organismele educative regionale au dreptul prin legea organică din 2013 (p.13):

- ✓ să utilizeze abordarea complementară în cadrul trunchiului comun. De exemplu, în primul ciclu de educație secundară (clasele a VII-a - a IX-a în sistemul românesc), pot fi introduse ca materii opționale de trunchi comun matematică academică sau matematică aplicativă (în funcție de cele două rute de orientare educativă).
- ✓ să stabilească conținuturile pentru disciplinele specifice și pentru cele la alegerea școlii;
- ✓ să realizeze recomandări privind metodologia didactică;
- ✓ să fixeze structura și numărul de ore;
- ✓ să fixeze numărul de ore care este dedicat disciplinelor din oferta școlii;
- ✓ să stabilească criteriile de evaluare pentru toate tipurile complementare abordate la nivelul școlii (trunchi comun, discipline specifice, discipline la alegere școlii);
- ✓ să introducă limba cooficială a provinciei, acolo unde este cazul, în oferta școlii. Această disciplină va avea un regim similar cu cel al disciplinei Limba și literatura castiliană. De asemenea, limbile neoficiale din anumite provincii pot fi predate prin înscrierea acestora în oferta școlii.
- ✓ să stabilească o ofertă a școlii care să reflecte direcțiile fundamentale stabilite prin lege: **a.** dezvoltarea și aprofundarea competențelor cheie (în acord cu țintele fixate pentru fiecare nivel de învățământ); **b.** asigurarea sprijinului necesar pentru elevii cu nevoi speciale de învățare; **c.** orientarea profesională a elevilor și conectarea la piața muncii.

La nivel local, oferta de discipline opționale este selectată în raport cu interesele identificate, cu resursele materiale și cu resursele umane ale școlii. Disciplinele sunt proiectate și autorizate la nivel de școală. Ulterior, sunt trimise spre aprobare la nivelul administrației educative regionale. Dosarul respectiv cuprinde specificări privind: elementele fundamentale ale programei (cel puțin, precizări privind obiectivele educative, conținuturile și criteriile de evaluare); informații cu privire la departamentul căruia îi revine predarea; informații cu privire la gradul didactic al profesorului care o va preda.

Alegerea programei se realizează în funcție de resursele umane și materiale existente în școală, elevii și părinții fiind informați în legătură cu oferta școlii pentru a-și formula propriile opțiuni. Pe baza acestora sunt stabilite, până în luna iulie, grupurile de elevi, care presupun cel puțin 15 elevi/opțiune sau cel puțin 10 elevi/opțiune (pentru ultimul an de educație secundară obligatorie).

Ca exemple de discipline proiectate la nivelul școlii, educația secundară, amintim: abordarea disciplinelor limba și literatura castiliană și matematică, în sensul recuperării și sprijinirii acestora prin utilizarea situațiilor de viață cotidiană; educație pentru cetățenie și pentru drepturile omului (ex. Andalucia; v. <http://www.juntadeandalucia.es/educacion/portals/abaco-portlet/content/ec0161a1-736d-46b9-a715-cfeeb143e421>); viață sustenabilă; egalitate de gen; robotică; emoții, afecte, sexualitate (ex. Asturias - <https://www.educastur.es/-/materia-de-libre-configuracion-eso-y-bachillerato>); muzică corală; aprofundarea primei limbi moderne; recuperare pentru matematică; oratorie și retorică; respect și toleranță (ex. Madrid; v. <http://ccalderon.es/materias-libre-configuracion-autonomica-educacion-secundaria-obligatoria-bachillerato-madrid>); educație financiară; pace și sustenabilitate; cercetare și tratamentul informației; programare; promovarea unui stil de viață sănătos; șah (ex. Galicia; v. http://www.edu.xunta.gal/portal/sites/web/files/20150721_materias_libre_configuracion.pdf).

Exemplu. Criterii pentru constituirea ofertei de discipline opționale, în Proiectul educativ Instituto de Educación Secundaria "Rey Alabez", Mojacar, Almeria

Pentru a respecta caracterul deschis și flexibil al curriculumului, pentru constituirea ofertei de discipline opționale se va avea în vedere faptul că această trebuie să aibă un rol complementar și să fie adaptată la realitatea școlii și la nevoile și interesele elevilor. Oferta va îndeplini trei funcții de bază: 1. colaborarea pentru dezvoltarea și aprofundarea competențelor cheie, potrivit recomandărilor specifice nivelului educativ în cauză; 2. Asigurarea oportunităților de recuperare și de sprijin pentru

elevii cu nevoi speciale; 3. Orientarea elevilor către studiile viitoare sau către piața muncii. Oferta va fi corelată cu resursele umane și materiale ale școlii. Elevii și părinții sunt informați în legătură cu oferta de opționale configurată în școală, iar grupurile se stabilesc până în luna iulie, având în vedere un număr minimum de 15 elevi/opțiune (în primii trei ani de studiu, educația secundară obligatorie) și de 10 elevi/opțiune (în ultimul an de educație secundară obligatorie). Referitor la oferta școlii „Rey Alabez”, în proiectul educativ se specifică faptul că este obligatoriu de ales disciplinele opționale: schimburi sociale și dimensiune de gen, a doua limbă străină și tehnologie aplicată (în primul an de studiu); schimburi sociale și dimensiune de gen, a doua limbă străină (în al doilea an de studiu); schimburi sociale și dimensiune de gen, a doua limbă străină, cultură clasică (în al treilea an de studiu). Alături de acestea, școala a realizat o programă proprie care propune abordarea disciplinelor din trunchiul comun limba castillana și literatura și matematică, în sensul recuperării și sprijinirii acestora prin utilizarea situațiilor de viață cotidiană.

Disciplinele proiectate sunt autorizate inițial de către conducerea școlii, ulterior, de către administrația educativă regională. Documentația înaintată acesteia din urmă cuprinde specificări privind: elementele fundamentale ale programei (cel puțin, precizări privind obiectivele, conținuturile și criteriile de evaluare); informații cu privire la departamentul căreia îi revine predarea și informații cu privire la gradul didactic al profesorului care o va preda.

CAPITOLUL 2. Metodologia de cercetare

Cercetarea de față își propune să exploreze evoluția curriculumului la decizia școlii, valorificând toate aspectele importante identificate, până în momentul de față, prin intermediul unor cercetări derulate în Institutul de Științe ale Educației. Această perspectivă de analiză este dezvoltată prin investigarea, pe eșantion reprezentativ la nivel național, a practicilor cu privire la alegerea opțiunilor (existente în școli) și la avizarea opțiunilor (la nivelul inspectoratelor). Identificarea capitalului de experiență acumulat de către elevi, alături de profesori și inspectori școlari, realizată pe baza datelor obținute prin investigație, va putea oferi un suport pentru creșterea impactului educativ al opțiunilor asupra elevilor, precum și pentru fundamentarea unei metodologii privind regimul acestora în învățământul preuniversitar românesc.

2.1. Obiectivele cercetării

Punctul de plecare în structurarea cercetării l-a constituit ideea că reglementarea regimului curriculumului la decizia școlii poate influența în mod pozitiv decizia școlii privind propunerea, selecția, proiectarea și implementarea unui opțional. De aici, a rezultat obiectivul general de cercetare, anume *dezvoltarea unui nou cadru de reglementare a regimului opțiunilor fundamentat pe evidențe*. Obiectivele specifice au vizat următoarele direcții: *identificarea practicilor curente privind decizia în domeniul disciplinelor opționale, la nivelul școlilor și inspectoratelor școlare; explorarea intervențiilor necesare la nivelul școlilor, în vederea utilizării segmentului de opționalitate pentru construcția unui proiect curricular autentic; identificarea aspectelor relevante pentru elaborarea unui cadru normativ privind curriculumul la decizia școlii care să contribuie la optimizarea procesului de definire a unor trasee particulare de învățare pentru elevi*.

2.2. Metode și instrumente de cercetare

Pentru structurarea acestei cercetări, am optat pentru ancheta pe bază de chestionar adresat unităților școlare și inspectoratelor școlare județene, utilizând un eșantion reprezentativ la nivel național. Pentru colectarea opiniilor elevilor a fost utilizat un chestionar accesibil online, care a urmărit un demers de tip exploratoriu.

Chestionarul adresat cadrelor didactice (profesori și directori) urmărește colectarea unor date de cercetare referitoare la:

- *contextul activității de dezvoltare a opțiunilor la nivel de școală*: resurse și oportunități/provocări identificate în școală care influențează stabilirea și implementarea opțiunilor;
- *fundamentarea și stabilirea disciplinelor opționale*: sprijinul oferit de diferite documente legale și pașii urmați de cadrele didactice în procesul de propunere și de alegere a disciplinelor opționale; influența politicii școlii în domeniul opțiunilor; modalități de colaborare și de comunicare utilizate la nivelul școlii; interesul profesorilor față de rolul de inițiator al unor opționale; modalități de îmbunătățire a procesului de stabilire și implementare a curriculumului la decizia școlii;

- *experiențe privind abordarea opționalului integrat la nivelul mai multor arii curriculare la nivelul școlii;*
- *opționale de succes în oferta școlii: exemple de bune practici în raport cu gradul de satisfacție al elevilor; exemple de oferte de opționale propuse pentru anul școlar viitor care au fost cele mai apreciate de elevi și părinți; interesul față de oferta centrală de opționale;*

Chestionarul adresat inspectorilor școlari are în vedere colectarea unor date de cercetare referitoare la:

- *aspecte privind reglementarea procesului de stabilire a disciplinelor opționale: documentul care reglementează, la nivel de inspectorat, avizarea disciplinelor opționale în școlile din județ; claritatea și accesibilitatea procedurii de avizare a disciplinelor opționale la nivel de inspectorat; modalități de îmbunătățire;*
- *monitorizarea modului de organizare și desfășurare a disciplinelor opționale în unitățile de învățământ din județ: existența resurselor necesare școlii pentru implementarea opționalelor; raportarea profesorilor din școlile monitorizate la rolul de inițiator de opționale; experiențe pozitive identificate și modalități de popularizare a acestora; provocări identificate.*

Chestionarul elevilor se adresează clasei a VII-a și a VIII-a și are în vedere următoarele:

- *modalități de implicare a elevilor în configurarea disciplinelor opționale: participarea la stabilirea propunerilor și ponderea părerii acestora în stabilirea ofertei; criterii de alegere utilizate de elevi;*
- *reprezentări privind rolul opționalelor în propria formare: exemple de opționale considerate de succes de către elevi; aspecte privind gradul perceput de elevi privind aplicarea creativă a programei propuse, climatul clasei etc;*
- *orizonturi de așteptare privind opționalele: teme propuse de elevi care nu au fost selectate; reprezentări asupra motivelor pentru care temele propuse nu au fost organizate; aspecte care ar putea face ca disciplinele opționale studiate să răspundă cât mai bine interesului elevilor.*

2.3. Populația investigată

Cadrele didactice participante la cercetare (profesori și directori) au făcut parte din 473 școli gimnaziale, constituind un eșantion reprezentativ la nivel national.

Tabelul 2. Distribuția eșantionului de unități de învățământ gimnazial pe județe și regiuni de dezvoltare

	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
AG	9	3	12	4,3%	3,8%	4,2%
BC	33	13	46	15,9%	16,3%	16,0%
BH	28	5	33	13,5%	6,3%	11,5%
BU	0	10	10	0,0%	12,5%	3,5%
BV	4	2	6	1,9%	2,5%	2,1%
CJ	22	8	30	10,6%	10,0%	10,5%
CS	8	3	11	3,9%	3,8%	3,8%
CT	8	7	15	3,9%	8,8%	5,2%
DJ	11	4	15	5,3%	5,0%	5,2%
IF	3	2	5	1,4%	2,5%	1,7%
PH	30	7	37	14,5%	8,8%	12,9%
SB	20	12	32	9,7%	15,0%	11,1%
TM	14	5	19	6,8%	6,3%	6,6%
VL	9	1	10	4,3%	1,3%	3,5%
VN	14	3	17	6,8%	3,8%	5,9%
Total	213	85	298	102,9%	106,3%	103,8%
BUCURESTI	3	12	15	1,4%	15,0%	5,2%
CENTRU	24	14	38	11,6%	17,5%	13,2%
NE	33	13	46	15,9%	16,3%	16,0%
NV	50	13	63	24,2%	16,3%	22,0%
SE	22	10	32	10,6%	12,5%	11,1%
SUD-MUNT	39	10	49	18,8%	12,5%	17,1%
SV-OLTENIA	20	5	25	9,7%	6,3%	8,7%
VEST	22	8	30	10,6%	10,0%	10,5%

Tabelul 3. Distribuția eșantionului pe unități de învățământ gimnazial

	Eșantion proiectat			Eșantion realizat		
	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
BUCURESTI	3	17	20	3	12	15
CENTRU	32	12	44	24	14	38
NE	47	16	63	33	13	46
NV	36	8	47	50	13	63
SE	32	14	46	22	10	32
SUD-MUNT	46	14	60	39	10	49
SV-OLTENIA	34	8	42	20	5	25
VEST	22	6	28	22	8	30

TOTAL	252	95	350	213	85	298
Hi pătrat (Hi tab pentru 7 grade de libertate:14,07)				8,72	4,29	11,53

Tabelul 4. Distribuția eșantionului cadrelor didactice pe zone și medii de rezidență

	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
BUCUREȘTI	3	14	17	1,1%	13,7%	4,5%
CENTRU	14	8	22	5,1%	7,8%	5,8%
NE	41	17	58	14,8%	16,7%	15,3%
NV	61	13	74	22,0%	12,7%	19,5%
SE	23	13	36	8,3%	12,7%	9,5%
SUD-MUNT	72	16	88	26,0%	15,7%	23,2%
SV-OLTENIA	23	12	35	8,3%	11,8%	9,2%
VEST	40	9	49	14,4%	8,8%	12,9%
TOTAL	277	102	379	100,0%	100,0%	100,0%

Din totalul de 519 chestionare primite, 153 au menționat numai sursa, nefiind completate. Baza de date supusă analizei cuprinde un număr de 379 înregistrări, dintre care 28 completate parțial, cu răspuneri până la itemul P10.

În raport cu eșantionul proiectat, cuprinzând numărul (minim 350) de unități școlare care să asigure volumul și reprezentativitatea rețelei școlare gimnaziale la nivel național, eșantionul rezultat din răspunsurile primite a condus la un număr de 298 unități de învățământ gimnazial din partea unui număr total de 379 de cadre didactice și directori de școală respondenți.

Valorile Hi-pătrat mai mici decât valoarea tabelară relevă un eșantion reprezentativ pentru populația investigată. Ca urmare a răspunsurilor primite au rezultat eșantioane reprezentative atât la nivelul rețelei școlare, cât și la nivelul fiecăruia din cele două medii de rezidență, eroarea de selecție la nivelul întregii rețele fiind de 5,45%.

Inspectorii școlari participanți la cercetare au provenit din 16 inspectorate școlare, reprezentând un eșantion reprezentativ la nivel național. Specificăm faptul că nu poate fi considerată relevantă o analiză statistică pe o bază cu 16 subiecți. Eșantionul minim statistic este de 50 subiecți (30 acceptat excepțional). De aceea, valorile procentuale obținute prin raportarea la totalul teoretic al răspunsurilor (16) au fost luate în considerare sub această rezervă.

În ceea ce privește participarea **elevilor** la cercetare, prin completarea unui chestionar accesibil online, a fost înregistrat un număr de 9089 de de respondenți, fără să fie constituit un eșantion reprezentativ pentru colectarea datelor, în acest caz.

Tabelul 5. Distribuția eșantionului de elevi în funcție de tipul unității

	Număr	Procente
Gimnaziu (GIM)	9041	99,5%
Lceu (LIC)	48	0,5%
Total	9089	100,0%

Tabelul 6. Distribuția eșantionului de elevi în funcție de gen

	Număr	Procente
Feminin	4573	50,3%
Masculin	4516	49,7%
Total	9089	100,0%

Tabelul 7. Evaluarea unității școlare de către elevi

		Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
1.	foarte bună	2391	2331	4722	51,5%	52,4%	52,0%
2.	bună	2019	1790	3809	43,5%	40,2%	41,9%
3.	mai slabă decât alte școli pe care le știu	141	189	330	3,0%	4,2%	3,6%
4.	nu știu/ nu-mi dau seama	90	138	228	1,9%	3,1%	2,5%
	Total	4641	4448	9089	100,0%	100,0%	100,0%

Tabelul 8. Distribuția eșantionului de elevi în funcție de rezultatele școlare

		Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
1.	5-5,99	250	93	343	5,4%	2,1%	3,8%
2.	6-6,99	492	193	685	10,6%	4,3%	7,5%
3.	7-7,99	993	514	1507	21,4%	11,6%	16,6%
4.	8-8,99	1200	1037	2237	25,9%	23,3%	24,6%
5.	9-9,49	729	1020	1749	15,7%	22,9%	19,2%
6.	9,5-10	977	1591	2568	21,1%	35,8%	28,3%
	Total	4641	4448	9089	100,0%	100,0%	100,0%

Tabelul 9. Distribuția eșantionului de unități de învățământ gimnazial pe județe și regiuni de dezvoltare

	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
AG	11	10	21	4,8%	12,8%	6,8%
BC	42	12	54	18,3%	15,4%	17,5%
BH	40	5	45	17,4%	6,4%	14,6%
BU	0	6	6	0,0%	7,7%	1,9%
BV	2	1	3	0,9%	1,3%	1,0%
BZ	1	1	2	0,4%	1,3%	0,6%
CJ	21	5	26	9,1%	6,4%	8,4%
CS	12	3	15	5,2%	3,8%	4,9%
CT	12	6	18	5,2%	7,7%	5,8%
CV	0	1	1	0,0%	1,3%	0,3%
DB	1	1	2	0,4%	1,3%	0,6%

DJ	12	2	14	5,2%	2,6%	4,5%
GR	1	0	1	0,4%	0,0%	0,3%
IF	4	2	6	1,7%	2,6%	1,9%
PH	25	7	32	10,9%	9,0%	10,4%
SB	13	7	20	5,7%	9,0%	6,5%
SV	1	0	1	0,4%	0,0%	0,3%
TM	17	5	22	7,4%	6,4%	7,1%
VL	3	1	4	1,3%	1,3%	1,3%
VN	12	3	15	5,2%	3,8%	4,9%
Total	230	78	308	100,0%	100,0%	100,0%
BUCURESTI	4	8	12	1,7%	10,3%	3,9%
CENTRU	15	9	24	6,5%	11,5%	7,8%
NE	43	12	55	18,7%	15,4%	17,9%
NV	61	10	71	26,5%	12,8%	23,1%
SE	25	10	35	10,9%	12,8%	11,4%
SUD-MUNT	38	18	56	16,5%	23,1%	18,2%
SV-OLT	15	3	18	6,5%	3,8%	5,8%
VEST	29	8	37	12,6%	10,3%	12,0%

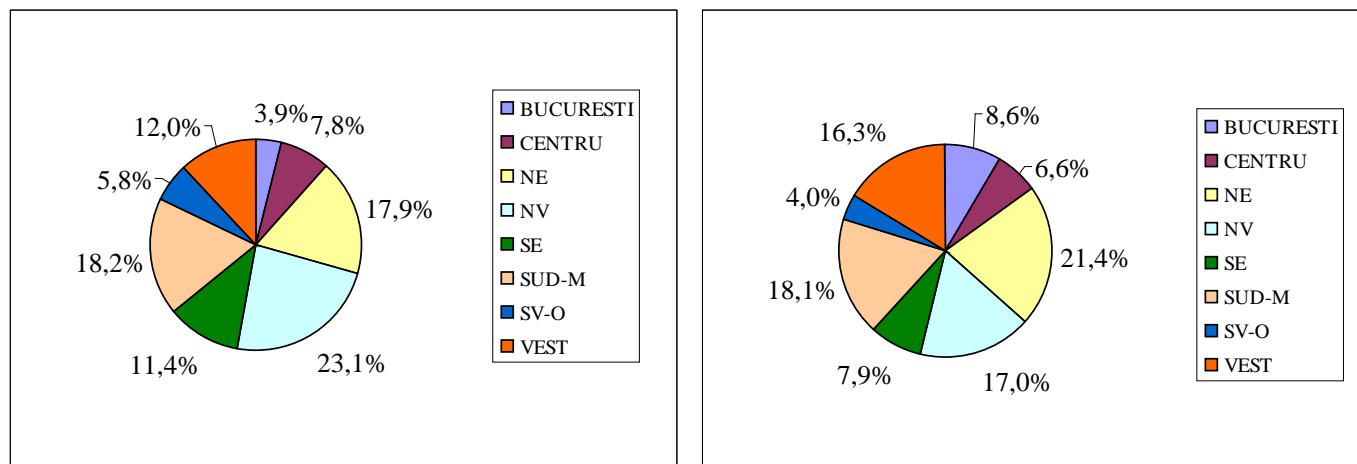
Tabelul 10. Distribuția eșantionului de elevi pe județe și regiuni de dezvoltare

	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
AG	187	678	865	4,0%	15,2%	9,5%
BC	1187	739	1926	25,6%	16,6%	21,2%
BH	930	287	1217	20,0%	6,5%	13,4%
BU	0	462	462	0,0%	10,4%	5,1%
BV	25	1	26	0,5%	0,0%	0,3%
BZ	1	1	2	0,0%	0,0%	0,0%
CJ	217	110	327	4,7%	2,5%	3,6%
CS	148	161	309	3,2%	3,6%	3,4%
CT	78	263	341	1,7%	5,9%	3,8%
CV	0	30	30	0,0%	0,7%	0,3%
DB	1	7	8	0,0%	0,2%	0,1%
DJ	141	96	237	3,0%	2,2%	2,6%
GR	1	0	1	0,0%	0,0%	0,0%
IF	36	288	324	0,8%	6,5%	3,6%
PH	341	433	774	7,3%	9,7%	8,5%
SB	389	151	540	8,4%	3,4%	5,9%
SV	19	0	19	0,4%	0,0%	0,2%
TM	563	614	1177	12,1%	13,8%	12,9%
VL	52	79	131	1,1%	1,8%	1,4%
VN	325	48	373	7,0%	1,1%	4,1%
Total	4641	4448	9089	100,0%	100,0%	100,0%
BUCURESTI	36	750	786	0,8%	16,9%	8,6%

CENTRU	414	182	596	8,9%	4,1%	6,6%
NE	1206	739	1945	26,0%	16,6%	21,4%
NV	1147	397	1544	24,7%	8,9%	17,0%
SE	404	312	716	8,7%	7,0%	7,9%
SUD-MUNT	530	1118	1648	11,4%	25,1%	18,1%
SV-OLTENIA	193	175	368	4,2%	3,9%	4,0%
VEST	711	775	1486	15,3%	17,4%	16,3%

Fig. 1. Structura eșantionului de elevi pe unități reprezentate și pe zone de dezvoltare

2.4. Aspecte privind aplicarea metodologiei de cercetare

Metodologia de prelucrare și analiză a datelor, dependentă de principalele obiective ale cercetării și tipurile de instrumente, se adaptează specificului și caracteristicilor instrumentelor de investigare a fiecărui tip de variabilă abordată. Pentru prelucrarea chestionarelor au fost utilizați indicatorii statistici uzuali prelucrării variabilelor nominale, respectiv distribuția și structura răspunsurilor.

O caracteristică a instrumentelor utilizate este ponderea mare a itemilor de tipul variabilelor ordinale. Referitor la acest tip de variabile, trebuie precizat că fac parte din categoria variabilelor calitative, dar spre deosebire de variabilele nominale care pot fi analizate doar pe baza tehnicilor specifice analizei de distribuții (frecvențe/ procente), variabilele ordinale permit analize mai profunde, făcând apel la asimilarea unor variabile de tip cantitativ. Din punctul de vedere al analizei statistice, cele mai generoase sunt variabilele cantitative, ele oferind o diversitate mai mare de informații asupra fenomenului studiat. Asimilarea scalei cantitative la oricare tip de scală ordinală se realizează prin atribuirea unui punctaj de nivel apreciat de cercetător fiecărei trepte de măsurare a scalei ordinale. În cadrul prezentei analize, scala ordinală a fost abordată în sens crescător al intensității opțiunilor și echivalată, în funcție de treptele de apreciere, începând cu 1 – pentru varianta „(F)mică măsură/deloc”, 2 – pentru echivalarea variantei „mică măsură”,... până la nivelul maxim al scalei (în cazul studiului scorul maxim pe scală fiind de 5 puncte corespunzător variantei (F).mare măsură), punctajul (scorul) mediu realizat reflectând tendința generală a răspunsurilor. Comparativ cu analiza unor succesiuni de procente, cu mult mai dificil de evaluat, referirea la un scor mediu permite, pe lângă punerea în valoare a tendinței medii, anumite operații cu variabile, comparații sau corelări.

Scala de evaluare a fiecărui item de tip ordinal a parcurs patru trepte de evaluare, cea de-a cincea variabilă reprezentând NR, fără includerea nivelului mediu. Pentru a menține o distanță corespunzătoare între treptele de evaluare, odată cu demersul de echivalare, s-a procedat la introducerea nivelului mediu, deplasând primele două niveluri cu o treaptă, și la introducerea nivelului mediu ca valoare intermediară între nivelurile mică și mare măsura.

Echivalarea scalei ordinale cu scoruri oferă facilitatea înlocuirii operării limitate a unei evaluări calitative, reflectată de evaluări procentuale aferente treptelor pe scală, cu operarea cu scoruri reprezentând variabile cantitative. În aceste condiții, opiniile sunt reprezentate de nivelul mediu al răspunsurilor, fie în valori absolute (scor mediu), fie ca procentaj al scorului mediu în valoarea maximă a scalei. Prima formă indică cu ușurință zona către se îndreaptă opiniile în raport cu scala inițială de evaluare, în timp ce forma procentuală exprimă mai clar intensitatea de manifestare a fenomenului studiat.

Rezultatele evaluării vor fi prezentate din perspectiva a doi indicatori: **gradul de satisfacție / opinia față de măsura evaluată** - reprezentând ponderea scorului mediu în scorul maxim posibil al scalei (scor 5) - și **ponderea răspunsurilor favorabile** - reprezentând procentajul opiniilor „mare” și „foarte mare măsură”.

Pentru itemii completați parțial (29 subiecți cu NR la itemii P11-P17) analiza se realizează pentru răspunsurile valide (350 subiecți).

2.5. Limite ale cercetării

Proiectul a cunoscut o dinamică de derulare care a presupus anumite intervenții asupra structurii sale inițiale, a echipei de lucru, precum și a calendarului, datorate unor factori interni și externi. Avem în vedere și faptul că, pe parcurs, a fost lărgită dimensiunea analizei și interpretării prin includerea elevilor, ca beneficiari direcți, printre respondenții la un chestionar online adresat acestora. În studiul de față, am încercat să punem în oglindă percepțiile profesorilor și ale elevilor pe segmentul de experiență directă a unui opțional, chiar dacă există limite inerente ale acestei comparări, și să identificăm, pe cât va fi posibil, informații relevante cu privire la inițiativele locale, la evoluția intereselor de formare ale elevilor și la gradul de satisfacție al acestora în raport cu ofertele propuse de profesori. Circumscrișă unui demers de cercetare exploratorie, participarea elevilor a înregistrat un număr mare de respondenți (9465 de chestionare completate online).

CAPITOLUL 3. Contextul de dezvoltare și aplicare a CDS la nivel de școală

În capitolul de față, ne propunem să abordăm dimensiunea dezvoltării curriculumului la decizia școlii în plan instituțional. Avem în vedere, în acest sens, aspecte privind mecanismele de dezvoltare curriculară prevăzute în legislația actuală și practicile curente la nivelul unor unități școlare.

3.1. Opțiunile în politica instituțională locală

Profesorii apreciază că, în școlile lor, există o politică instituțională care susține dezvoltarea opțiunilor, deși există un segment important care semnalează lipsa unei viziuni explicite, în acest sens. Comunicarea cu beneficiarii direcți și indirecti este un indicator apreciat ca fiind bine promovat, prin activități de informare diverse, și bine focalizat. În schimb, comunicarea cu comunitatea locală se dovedește mai dificilă.

Potrivit criteriilor de evaluare a calității educației, la nivel instituțional, în planul operațional al școlii există un capitol distinct acordat dezvoltării curriculumului la decizia școlii și sunt formulați indicatori de atingerea a acestor obiective, alături de criterii precum: dezvoltarea bazei materiale, formarea profesorilor, activități extrașcolare etc. (v. Bercu, 2012). Utilizarea mecanismelor instituționale în perspectiva calității educației presupune luarea unor decizii/constituirea unor planuri de dezvoltare dedicate segmentului de curriculum la decizia școlii. În opinia cadrelor didactice chestionate, *problematika opțiunilor este reflectată în planul de dezvoltare instituțională* în 76,8% dintre situații (P9-1), precum și în planul operațional (77,9%; P9-2). Totuși, pentru peste o treime dintre respondenți consideră că nu ar exista în școli o politică explicită cu privire la opțiuni (34,4%; P9-6). Referitor la strategiile de comunicare cu beneficiarii direcți și indirecti, în cadrul organizației școlare, aproximativ trei sferturi dintre respondenți apreciază că acest indicator este promovat prin diferite activități de informare, pentru cadrele didactice din școală (78,5%; P9-3), și prin diferite documente de informare, pentru elevi și pentru părinții acestora (76,9%; P9-4). În schimb, modalitățile de comunicare cu comunitatea locală relevă o pondere cu aproape 10 procente mai mică (67,6%; P9-5).

Tabelul 11. Aspecte privind politica școlii în domeniul opțiunilor

P9-1	este reflectată în planul de dezvoltare instituțională
P9-2	este reflectată în planul operațional
P9-3	este promovată în diferite activități de informare pentru cadrele didactice din școală
P9-4	este promovată în diferite documente de informare pentru elevi și pentru părinții acestora
P9-5	este promovată în diferite documente de informare pentru comunitatea locală
P9-6	nu există o politică explicită cu privire la opțiuni

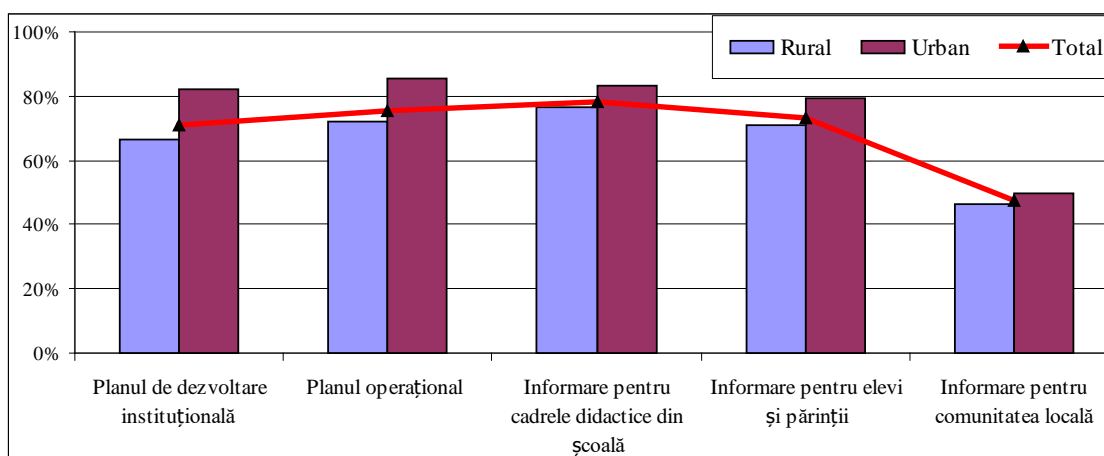

	(F)mică măsură/deloc	În mică măsură	Într-o oarecare măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	Scor mediu	Intensitate	% Da
	1	2	3	4	5			
P9-1	1,1%	3,2%	25,1%	52,2%	18,5%	3,839	76,8%	70,7%
P9-2	0,5%	3,4%	20,6%	56,7%	18,7%	3,897	77,9%	75,5%
P9-3	0,8%	3,4%	17,4%	59,1%	19,3%	3,926	78,5%	78,4%
P9-4	1,1%	4,0%	21,9%	55,7%	17,4%	3,844	76,9%	73,1%
P9-5	2,1%	16,9%	33,5%	35,9%	11,6%	3,380	67,6%	47,5%
P9-6	51,2%	25,3%	14,8%	4,5%	1,6%	1,720	34,4%	6,1%

Tabelul 12. Ponderea cadrelor didactice care au apreciat (F)mare măsură aspecte privind politica școlii în domeniul opționalelor

			P9-1	P9-2	P9-3	P9-4	P9-5	P9-6
Total	Total	379	70,7%	75,5%	78,4%	73,1%	47,5%	6,1%
Mediu	Rural	277	66,4%	71,8%	76,5%	70,8%	46,6%	5,8%
	Urban	102	82,4%	85,3%	83,3%	79,4%	50,0%	6,9%
Zona	BUC	17	76,5%	82,4%	82,4%	82,4%	47,1%	0,0%
	CENTRU	22	68,2%	72,7%	77,3%	63,6%	45,5%	4,5%
	NE	58	72,4%	74,1%	82,8%	72,4%	41,4%	5,2%
	NV	74	74,3%	79,7%	81,1%	82,4%	47,3%	2,7%
	SE	36	80,6%	80,6%	88,9%	75,0%	61,1%	13,9%
	SUD-M	88	65,9%	69,3%	69,3%	72,7%	47,7%	6,8%
	SV-O	35	62,9%	77,1%	85,7%	65,7%	57,1%	8,6%
	VEST	49	69,4%	75,5%	71,4%	65,3%	38,8%	6,1%

Fig. 2. Distribuția comparativă a aspectelor de politică a școlii în domeniul opționalelor în funcție de mediul de rezidență

Pentru comunicare și promovare a CDS de către școală, cadrele didactice semnalează utilizarea resurselor digitale: site-ul școlii sau Laboratorul de informatică („Școala noastră are în dotare un laborator de informatică, ceea ce facilitează opțiunea elevilor și părinților pentru alegerea opționalului”). Potrivit opiniilor exprimate, comunicarea cu beneficiarii presupune utilizarea unui chestionar pentru elevi care „conține întrebări de interes major” (opinie prof.). Sunt utilizate activități de prezentare și informare a părinților în cadrul sedințelor organizate în școală, semnalându-se faptul că există și probleme specifice de comunicare cu părinții („Elevii și părinții elevilor rromi, dar și ceilalți elevi care provin din grupuri dezavantajate, răspund greu solicitării în vederea realizării unui opțional”).

Cu privire la practicile de consultare a elevilor și a părinților, informațiile furnizate de către aproape două treimi dintre profesorii participanți, prin răspunsuri deschise, indică „discutarea cu elevii și părinții” a problematicei CDS.

Cel mai frecvent, sunt amintite următoarele proceduri: solicitarea elevilor de a-și exprima în scris (pe bilețele) ce vor să studieze în cadrul CDS; solicitarea acordului Consiliului elevilor asupra conținuturilor CDS; alegerea CDS la nivel de clasă conform majorității opțiunilor. Nu se pot organiza grupe de opțiuni, toată clasa urmând același CDS, cum a decis majoritatea; colectarea propunerilor elevilor și părinților de către director; se fac propuneri de trei oferte de CDS, iar părinții aleg una; fiecare elev primește o ofertă cuprinzând minimum trei opționale, din care, împreună cu părinții, aleg minimum două.

Cu o frecvență medie, sunt semnalate de către profesori următoarele practici: ședințe pe clase și pe școală; prezentarea fișelor cu opționalele propuse părinților; chestionar pentru părinți și elevi; sondaj de opinie în rândul elevilor și părinților. Sunt amintite, de asemenea, și alte proceduri utilizate în procesul de consultare și comunicare la nivelul școlii: afișarea ofertei de CDS a școlii în loc vizibil; solicitarea opțiunii elevilor și părinților, sub semnătură; solicitarea propunerii de către elevi a unor tematici de CDS; alegerea disciplinelor opționale de către comitetele de părinți; aplicarea unui chestionar de nevoi pentru părinți și elevi.

Această varietate de proceduri de consultare a elevilor și părinților, implică modalități diverse de activare, începând cu organisme (Consiliul reprezentativ al părinților, Consiliul elevilor, Comisia pentru curriculum, Comisia diriginților, Comisiile metodice, Consiliul profesoral, Consiliul de administrație etc.) și continuând cu persoane-funcții, respectiv învățător/profesor pentru învățământul primar/institutor, diriginte, responsabilul comisiei metodice, director adjunct, director. Se impune precizarea atribuțiilor fiecăruia dintre actanții enumerați, precum și stabilirea termenelor de îndeplinire a acestor atribuții; fluxul de prelucrare și valorificare a rezultatelor consultării; documentele care trebuie întocmite, înregistrarea și arhivarea acestora.

Din analiza celor 294 de răspunsuri, nu se structurează o diferențiere a modului în care se realizează consultarea elevilor și a părinților, în raport cu nivelul de învățământ (primar, gimnazial, liceal, de diferite profile), sau cu specificul/provocările claselor de început de ciclu de școlarizare.

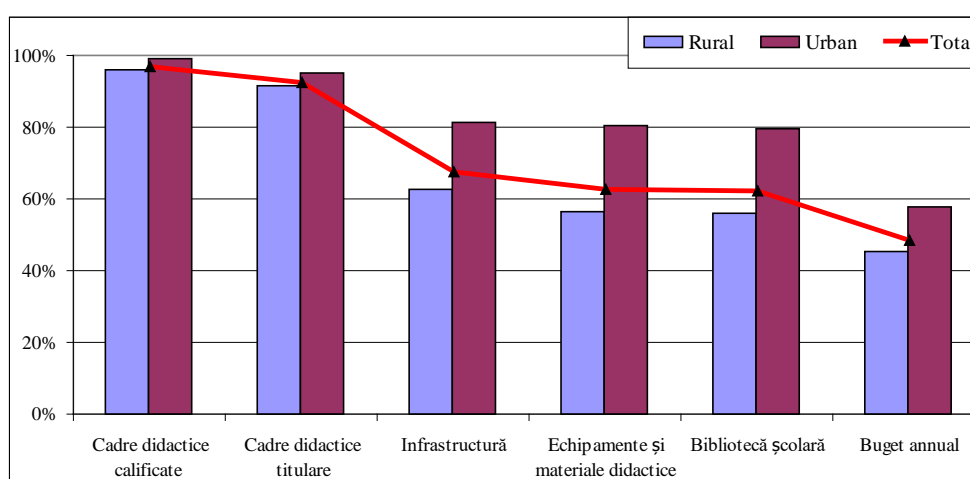
3.2. Resursele școlii pentru susținerea ofertei de CDS

Prezența resurselor umane calificate este apreciată ca fiind suficientă în raport cu nevoile de realizare a ofertei de CDS, atât în mediul urban, cât și în cel rural. Există resurse materiale suficiente în școli, mai bine reprezentate în mediul urban. În schimb, resursele financiare crează dificultăți, iar școlile sunt în căutare permanentă de soluții.

Cercetarea a avut în vedere identificarea resurselor umane, financiare și materiale de care dispune școala pentru realizarea ofertei de CDS. Întrebați *în ce măsură școala în care activează dispune de resurse suficiente pentru stabilirea și implementarea opționalelor*(P5), aproape toți profesorii participanți la studiu apreciază că există cadre didactice calificate și cadre didactice titulare care să realizeze oferta de opționale (v. Fig. 3). Opiniile privind existența unui capital de resurse umane semnificative este împărțită, în mod similar, atât de profesorii din mediul rural (94,6%), cât și de cei din mediul urban (97,1%)(v. Tabelul 13). Gradul de adecvare a infrastructurii (săli de clasă, laboratoare, mobilier modern, sală de sport etc.), al echipamentelor și materialelor didactice noi (calculatoare, videoproiectoare, aparatură audio, instrumente de laborator, planșe, hărți etc.), precum și al bibliotecii școlare (cu un număr adecvat de volume și cu titluri aduse la zi) este considerat corespunzător în raport cu nevoile din școală, în opinia a aproximativ 60% dintre profesorii respondenți din mediul rural și a 80% din mediul urban. În schimb, în opinia respondenților, resursele financiare, reprezentate de bugetul anual care acoperă nevoile școlii, sunt semnificativ limitate, în raport cu celelalte aspecte privind resursele cercetate. Astfel, resursele financiare sunt corespunzătoare nevoilor educative pentru aproximativ un sfert dintre profesorii din mediul rural și pentru mai mult de o treime dintre profesorii din mediul urban (v. Tabelul 13). Potrivit opiniilor câtorva dintre respondenți, școala mai beneficiază în anumite cazuri și de alte venituri, provenite din colaborarea cu părinții, donații/ sponsorizării, venituri proprii din închirierea unor spații, proiecte sau parteneriate cu ONG-uri.

Fig. 3. Distribuția comparativă a opiniilor favorabile referitoare la resursele școlii în funcție de mediul de rezidență

Tabelul 13. Distribuția opiniilor cadrelor didactice cu privire la resursele școlii

	Resurse umane	Resurse materiale	Resurse financiare
Total	94,6%	64,2%	28,6%
Rural	93,7%	58,2%	25,8%
Urban	97,1%	80,4%	36,3%
Test Z (1,96)	1,52	4,499	1,924

Tabelul 14. Ponderea opiniilor cadrelor didactice cu privire la resursele școlii pentru stabilirea și implementarea opțiunilor

P5-1	cadre didactice calificate
P5-2	cadre didactice titulare
P5-3	infrastructură adecvată (săli de clasă, laboratoare, mobilier modern, sală de sport etc.)
P5-4	bibliotecă școlară cu un număr adecvat de volume și cu titluri aduse la zi
P5-5	echipamente și materiale didactice noi (calculatoare, videoproiectoare, aparatură audio, instrumente de laborator, planșe, hărți etc.)
P5-6	buget anual care acoperă nevoile școlii

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia	Scor mediu	Grad de dotare	% Dotare
	1	2	4	5				
P5-1	0,8%	2,1%	25,6%	71,2%	0,3%	4,636	92,7%	96,8%
P5-2	0,5%	7,1%	40,6%	51,7%	0,0%	4,359	87,2%	92,3%
P5-3	2,9%	29,3%	44,9%	22,7%	0,3%	3,544	70,9%	67,5%
P5-4	5,3%	32,5%	42,5%	19,8%	0,0%	3,391	67,8%	62,3%
P5-5	5,0%	31,9%	45,1%	17,7%	0,3%	3,377	67,5%	62,8%
P5-6	7,9%	39,6%	39,1%	9,5%	3,7%	2,908	58,2%	48,5%

Tabelul 15. Ponderea cadrelor didactice care au exprimat satisfacția în raport cu resursele unității (procentaj (F) mare măsură)

			P5-1	P5-2	P5-3	P5-4	P5-5	P5-6	Alte
Total	Total	379	96,8%	92,3%	67,5%	62,3%	62,8%	48,5%	8,7%
Mediu	Rural	277	96,0%	91,3%	62,5%	56,0%	56,3%	45,1%	6,5%
	Urban	102	99,0%	95,1%	81,4%	79,4%	80,4%	57,8%	14,7%
Zona	BUC	17	100,0%	100,0%	100,0%	70,6%	82,4%	52,9%	23,5%
	Centru	22	95,5%	95,5%	72,7%	54,5%	63,6%	63,6%	9,1%
	NE	58	98,3%	96,6%	60,3%	60,3%	46,6%	37,9%	5,2%
	NV	74	94,6%	90,5%	52,7%	62,2%	62,2%	47,3%	13,5%
	SE	36	94,4%	94,4%	75,0%	63,9%	69,4%	52,8%	8,3%
	SUD-M	88	100,0%	93,2%	72,7%	68,2%	71,6%	59,1%	5,7%

Potrivit opiniilor exprimate de profesorii participanți la cercetare, resursele financiare ale școlii sunt completate prin intermediul bugetului local și al unor surse extrabugetare, precum:

✓ sponsorizări/donații obținute prin profesori sau părinți (de ex., „cei 2% ai cadrelor didactice și parinți”); comunitatea locală (Biserică); fundații și asociații („Fonduri ce vin prin asociația părinților „Pro Educația”; „Fundatia Andrei Rădulescu și a marilor juriști români”;

✓ parteneriate și proiecte: „proiecte educaționale cu fundații sau asociații nonguvernamentale”; „proiecte/parteneriate cu ONG-uri”; „colaborare cu Palatul Copiilor Sibiu”; „Schimburi de experiență, proiecte cu școli din alte țări”);

✓ venituri proprii (obținute prin închiriere).

Este apreciată existența unor resurse materiale precum: sală de sport, teren de sport, laboratoare echipate corespunzător, sală pentru activități cultural – artistice, conexiune la internet.

Reprezintă provocări în ceea ce privește resursele școlii situațiile în care se dorește introducerea altor opționale care presupun căutarea de soluții pentru rezolvarea unor aspecte „financiare sau de neconcordanță la încadrare” (opinie prof.) sau legislative (de exemplu, „să permită bugetarea orelor de CDS pe grupe și nu cu clasa”, opinie prof.).

3.3. Analiza oportunităților de stabilire și implementare a CDS la nivelul școlii

Majoritatea covârșitoare a profesorilor, atât din mediul urban cât și rural, apreciază că în școala lor există un climat democratic, stimulat, și un interes real pentru dezvoltare profesională. Sunt considerate atuuri pentru școli în stabilirea și implementarea opționalelor accesul la internet, capacitatea asociativă, experiența proiectelor în context formal și nonformal, faptul că profesorii trăiesc în localitatea în care se află școala. Se observă diferențe cu privire la existența acestor oportunități, în defavoarea școlilor din mediul rural. Implicarea părinților, dar și a elevilor, ca beneficiari direcți, este mai frecventă în mediul rural, în comparație cu cel urban.

Gradul în care o școală are asigurate anumite oportunități privind stabilirea și implementarea CDS la nivelul organizației este investigat prin intermediul opiniilor exprimate de profesori, având în vedere câteva direcții de analiză: motivarea profesorilor pentru dezvoltare profesională prin intermediul CDS; resurse/infrastructură existente; mecanisme colaborative promovate în cadrul organizației; experiențe în domeniul proiectelor educative derulate cu parteneri din alte școli sau din mediul nonformal; interesul elevilor pentru implicarea în constituirea ofertei de CDS (P6. *În ce măsură școala dvs. beneficiază de următoarele oportunități pentru stabilirea și implementarea opționalelor?*).

Opiniile profesorilor participanți la cercetare privind oportunitățile pe care consideră că le au pentru stabilirea și implementarea CDS la nivelul școlii relevă o apreciere de peste 90% a următoarelor aspecte: *cadre didactice interesate în mod real de propria dezvoltare profesională* (P6-2); *climatul democratic din școală care stimulează participarea și implicarea* (P6-4); *o relație bună cu autoritățile locale* (P6-9). Aceste opinii sunt împărtășite atât de profesorii din mediul rural cât și de cei din mediul urban (unde procentele sunt puțin mai mari).

Existența resurselor umane în școli reprezintă un aspect care diferențiază considerabil oportunitățile pentru stabilirea și implementarea CDS la nivelul școlii. Astfel, *cadrele didactice rezidente în localitatea în care funcționează școala* (P6-1) reprezintă un indicator de oportunitate a cărui existență este semnalată de 93,1% dintre respondenții din mediul urban și de doar 37,5% dintre respondenții din mediul rural. *Accesul la internet în școală* este considerat de 90,2% dintre profesorii din mediul urban ca fiind asigurat în cadrul școlii în care predau. Profesorii din mediul rural consideră că școala are o astfel de oportunitate în proporție de 81,9%.

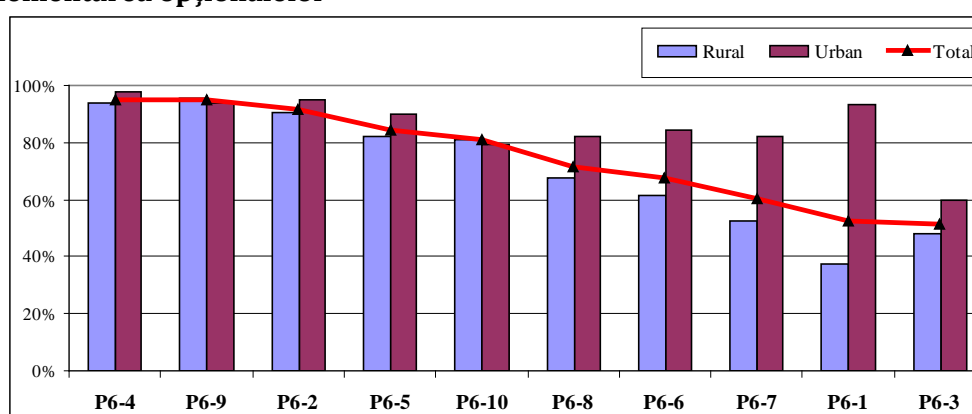
Tabelul 16. Ponderea opiniilor privind oportunitățile existente în școală pentru stabilirea și implementarea opționalelor

P6-1	cadre didactice rezidente în localitatea în care funcționează școala
P6-2	cadre didactice interesate în mod real de propria dezvoltare profesională
P6-3	părinți implicați în activitățile și proiectele școlii
P6-4	climatul democratic din școală care stimulează participarea și implicarea
P6-5	acces facil din școală la internet
P6-6	experiență în derularea de proiecte educaționale cu alte școli (din comunitate, din alte țări)
P6-7	experiență în proiectele de educație nonformală
P6-8	parteneriate active cu instituții și organizații relevante
P6-9	o relație bună cu autoritățile locale
P6-10	elevi interesați, care participă activ la procesul de stabilire a opționalelor

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia	Scor mediu	Grad de dotare	% Dotare
	1	2	4	5				
P6-1	12,1%	33,8%	30,6%	21,9%	1,3%	3,116	62,3%	52,5%
P6-2	0,5%	7,1%	53,3%	38,5%	0,5%	4,206	84,1%	91,8%
P6-3	5,8%	42,2%	40,9%	10,3%	0,5%	3,053	61,1%	51,2%
P6-4	0,3%	4,0%	54,4%	40,6%	0,8%	4,288	85,8%	95,0%
P6-5	2,6%	12,9%	43,3%	40,9%	0,3%	4,061	81,2%	84,2%
P6-6	3,4%	28,0%	49,1%	18,5%	0,8%	3,480	69,6%	67,5%
P6-7	3,7%	34,0%	49,6%	10,8%	1,6%	3,243	64,9%	60,4%
P6-8	2,1%	25,6%	55,9%	15,6%	0,8%	3,549	71,0%	71,5%
P6-9	0,3%	4,5%	42,2%	52,8%	0,3%	4,420	88,4%	95,0%
P6-10	0,5%	17,9%	58,3%	22,4%	0,8%	3,818	76,4%	80,7%

Fig. 4. Distribuția percepțiilor privind oportunitățile existente în școală pentru stabilirea și implementarea opționalelor

Experiențele asociative constituie un capital relevant pentru stabilirea și implementarea CDS la nivelul școlii pentru mai mult de jumătate dintre profesorii chestionați. Se observă un decalaj de aprox. 10 – 15 procente în favoarea școlilor din mediul urban. Astfel, 84,3% dintre profesori consideră că au dobândit un capital de *experiență prin derularea de proiecte educaționale cu alte școli (din comunitate, din alte țări)* (P6-5), în timp ce în mediul rural acesta înseamnă doar 61,4%. De asemenea, *experiența*

în proiectele de educație nonformală (P6-7) este acumulată de 82.4% dintre profesorii din mediul urban. În schimb, doar 52,3% dintre profesorii din mediul rural consideră că în școala lor ar avea acest beneficiu. Experiența unor *parteneriate active cu instituții și organizații relevante* (P6-8) este, de asemenea, mai substanțială pentru profesorii din mediul urban (82,4%) decât pentru cei din mediul rural (67,5%).

Gradul de implicare al beneficiarilor direcți și indirecti relevă aceeași diferență de aprox. 10 procente între mediul urban și rural. În ansamblu, aprecierea existenței unui beneficiu la nivelul școlii din perspectiva *implicării părinților în activitățile și proiectele școlii* (P6-3) înregistrează capitalul cel mai mic din opiniile exprimate de profesorii respondenți: 59,8% în mediul urban și 48% în mediul rural (v. Tabelul 18). În ceea ce privește disponibilitatea beneficiarilor direcți de a *participa activ la procesul de stabilire a opțiunilor* (P6-10), elevii din mediul rural se dovedesc mai interesați (81,2%) de aceste activități decât cei din mediul urban (79,4%).

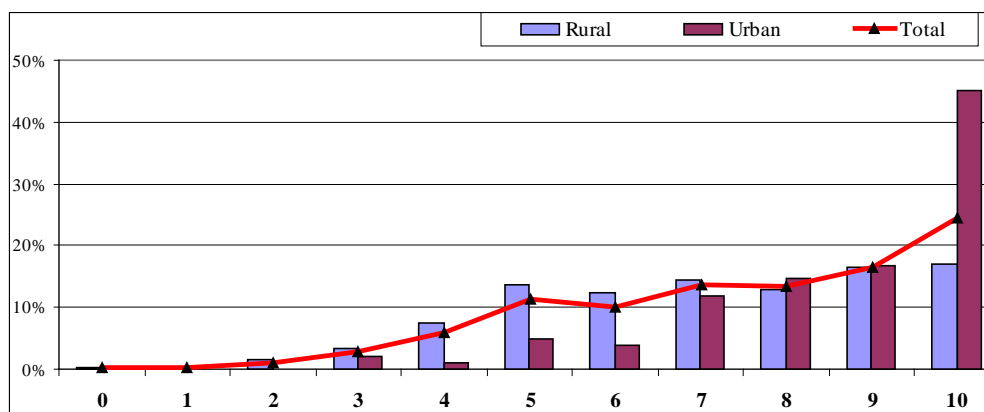
Tabelul 17. Distribuția opiniilor cadrelor didactice privind gradul în care școlile beneficiază de următoarele oportunități pentru stabilirea și implementarea opțiunilor

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia	Scor mediu	Grad de dotare	% Dotare
	1	2	4	5				
P6-1	12,1%	33,8%	30,6%	21,9%	1,3%	3,116	62,3%	52,5%
P6-2	0,5%	7,1%	53,3%	38,5%	0,5%	4,206	84,1%	91,8%
P6-3	5,8%	42,2%	40,9%	10,3%	0,5%	3,053	61,1%	51,2%
P6-4	0,3%	4,0%	54,4%	40,6%	0,8%	4,288	85,8%	95,0%
P6-5	2,6%	12,9%	43,3%	40,9%	0,3%	4,061	81,2%	84,2%
P6-6	3,4%	28,0%	49,1%	18,5%	0,8%	3,480	69,6%	67,5%
P6-7	3,7%	34,0%	49,6%	10,8%	1,6%	3,243	64,9%	60,4%
P6-8	2,1%	25,6%	55,9%	15,6%	0,8%	3,549	71,0%	71,5%
P6-9	0,3%	4,5%	42,2%	52,8%	0,3%	4,420	88,4%	95,0%
P6-10	0,5%	17,9%	58,3%	22,4%	0,8%	3,818	76,4%	80,7%

Tabelul 18. Ponderea cadrelor didactice care au exprimat satisfacția în raport cu oportunitățile unității

			P6-1	P6-2	P6-3	P6-4	P6-5	P6-6	P6-7	P6-8	P6-9	P6-10
Total	Total	379	52,5%	91,8%	51,2%	95,0%	84,2%	67,5%	60,4%	71,5%	95,0%	80,7%
Mediu	Rural	277	37,5%	90,6%	48,0%	93,9%	81,9%	61,4%	52,3%	67,5%	95,3%	81,2%
	Urban	102	93,1%	95,1%	59,8%	98,0%	90,2%	84,3%	82,4%	82,4%	94,1%	79,4%
Zona	BUC	17	94,1%	76,5%	47,1%	100%	88,2%	58,8%	70,6%	52,9%	88,2%	88,2%
	CENTR	22	54,5%	90,9%	36,4%	100%	95,5%	50,0%	54,5%	59,1%	100%	81,8%
	NE	58	55,2%	96,6%	44,8%	93,1%	82,8%	79,3%	69,0%	79,3%	98,3%	86,2%
	NV	74	47,3%	91,9%	40,5%	93,2%	90,5%	62,2%	51,4%	71,6%	93,2%	78,4%
	SE	36	61,1%	94,4%	55,6%	97,2%	88,9%	77,8%	69,4%	69,4%	91,7%	86,1%
	SUD-M	88	55,7%	90,9%	68,2%	93,2%	81,8%	69,3%	64,8%	72,7%	96,6%	80,7%
	SV-O	35	34,3%	88,6%	37,1%	97,1%	85,7%	57,1%	54,3%	77,1%	94,3%	65,7%
	VEST	49	42,9%	93,9%	59,2%	95,9%	69,4%	69,4%	53,1%	69,4%	93,9%	81,6%

Fig. 5. Distribuția unităților în funcție de numărul oportunităților confirmate în cazul școlii

Tabelul 19. Distribuția unităților în funcție de nivelul indicatorului de oportunitate

Situație	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
1. Nesatisfăcătoare	36	3	39	13,0%	2,9%	10,3%
2. Satisfăcătoare	72	9	81	26,0%	8,8%	21,4%
3. Bună	76	27	103	27,4%	26,5%	27,2%
4. Foarte bună	93	63	156	33,6%	61,8%	41,2%
Total	277	102	379	100,0%	100,0%	100,0%
Hi pătrat pentru diferența între medii (7,82 pt.3GL)						32,03

Profesorii au semnalat și alte aspecte care constituie oportunități de care beneficiază în școală în procesul de stabilire și aprobare a CDS:

- ✓ posibilitatea de organizare de competiții sportive pe terenul sintetic al școlii;
- ✓ flexibilitatea programului cadrelor didactice;
- ✓ foarte buna colaborare cu inspectorii de specialitate care vizează opțiunile;
- ✓ disponibilitatea cadrelor didactice și a comunității pentru derularea de activități;
- ✓ colaborare cu Grupul de acțiune locală;
- ✓ proiecte pentru comunitățile dezavantajate, cu elevi de etnie rromă;
- ✓ proiectarea CDS prin oferta centrală a ministerului educației.

3.4. Provocări în stabilirea și implementarea CDS la nivelul școlii

Principalele aspecte puse în discuție privind provocările cu care se pot confrunta profesorii, în școlile lor, nu sunt percepute de aceștia ca reprezentând probleme în procesul de stabilire și implementare a opțiunilor. Opiniile privind provocările sunt complementare celor privind oportunitățile.

Potrivit opiniilor exprimate de profesorii chestionați, școala în care lucrează se confruntă cu provocări în stabilirea și implementarea opțiunilor (P7) care vizează în primul rând implicarea redusă a părinților în parcursul educațional al copiilor lor (P7-5), aspect semnalat de peste 40 % dintre situații, atât în mediul urban cât și în cel rural (procent ușor mai mare). Această observație este complementară cu opiniile exprimate anterior, cu privire la oportunități.

Spațiul școlar insuficient în raport cu numărul de elevi (P7-4) reprezintă o problemă pentru aproape o treime din cazuri, procentul școlilor din mediul urban care se confruntă cu o asemenea problemă fiind ușor mai mare. Itemii referitori la *cerințe de opționale din partea elevilor/ părinților pentru care școala nu are resurse, umane și materiale (P7-6)* și la *interesul scăzut al elevilor pentru participare la procesul de stabilire a opționalelor (P7-8)* înregistrează în jur de 20% din părerile exprimate. Dezinteresul elevilor pare să fie remarcat mai frecvent în mediul urban decât în cel rural.

La nivelul școlii, aproximativ 10% dintre respondenți apreciază că există o *politica în domeniul opționalelor insuficient cristalizată (P7-3)* și că acest aspect ar reprezenta o dificultate. De asemenea, *pregătirea insuficientă a cadrelor didactice pentru realizarea unei programe de opțional (P7-1)* și *disponibilitatea redusă a cadrelor didactice de a propune opționale (P7-2)* sunt văzute ca reprezentând un obstacol de către aproximativ 11%-15% dintre cadrele didactice respondente. În ceea ce privește *procedurile de stabilire a opționalelor complicate/ dificil de aplicat (P7-7)*, aceste aspecte constituie provocări pentru aproximativ 14% dintre respondenți. Pregătirea profesorilor, precum și gradul de accesibilitate a procedurilor de stabilire a opționalelor sunt percepute ca reprezentând obstacole de trecut de un număr mai mare de profesori din mediul rural raportat la mediul urban.

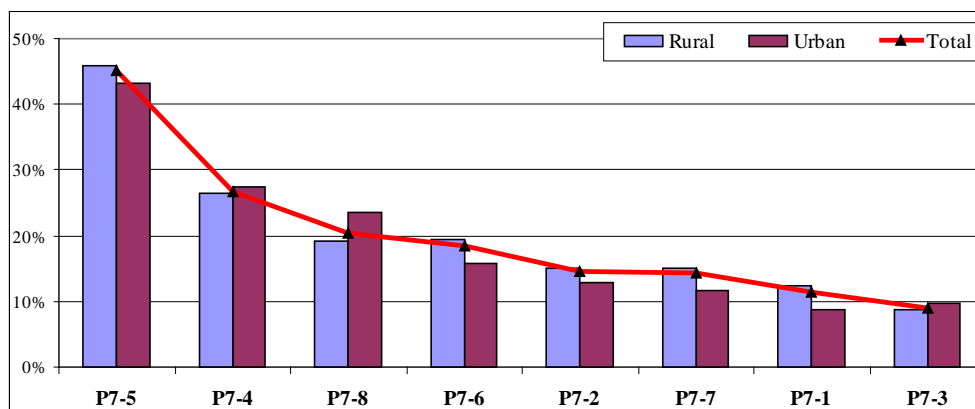
Tabelul 20. Ponderea opiniilor privind provocările cu care se confruntă cadrele didactice în stabilirea și implementarea opționalelor în școala lor

P7-1	pregătirea insuficientă a cadrelor didactice pentru realizarea unei programe de opțional
P7-2	disponibilitatea redusă a cadrelor didactice de a propune opționale
P7-3	politica școlii în domeniul opționalelor insuficient cristalizată
P7-4	spațiul școlar insuficient în raport cu numărul de elevi
P7-5	implicarea redusă a părinților în parcursul educațional al copiilor lor
P7-6	cerințe de opționale din partea elevilor/ părinților pentru care școala nu are resurse (umane și materiale)
P7-7	proceduri de stabilire a opționalelor complicate/ dificil de aplicat
P7-8	interes scăzut al elevilor pentru participare la procesul de stabilire a opționalelor

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia	Scor mediu	Grad de dotare	% Dificult
	1	2	4	5				
P7-1	39,8%	45,6%	10,0%	1,3%	1,1%	1,778	35,6%	11,3%
P7-2	35,1%	47,5%	14,0%	0,5%	1,3%	1,887	37,7%	14,5%
P7-3	40,4%	45,9%	8,7%	0,3%	2,9%	1,683	33,7%	9,0%
P7-4	35,9%	35,9%	21,1%	5,5%	0,5%	2,198	44,0%	26,6%
P7-5	15,0%	38,3%	34,0%	11,1%	1,1%	2,831	56,6%	45,1%
P7-6	30,6%	47,8%	15,3%	3,2%	1,8%	2,032	40,6%	18,5%
P7-7	37,2%	44,1%	12,9%	1,3%	3,2%	1,836	36,7%	14,2%
P7-8	24,3%	54,1%	16,4%	4,0%	0,5%	2,177	43,5%	20,3%

Fig. 6. Ponderea opiniilor cadrelor didactice privind dificultățile școlii în stabilirea și implementarea opționalelor în funcție de mediu de rezidență

Tabelul 21. Ponderea opiniilor privind provocările cu care se confruntă cadrele didactice în stabilirea și implementarea opționalelor în școala lor

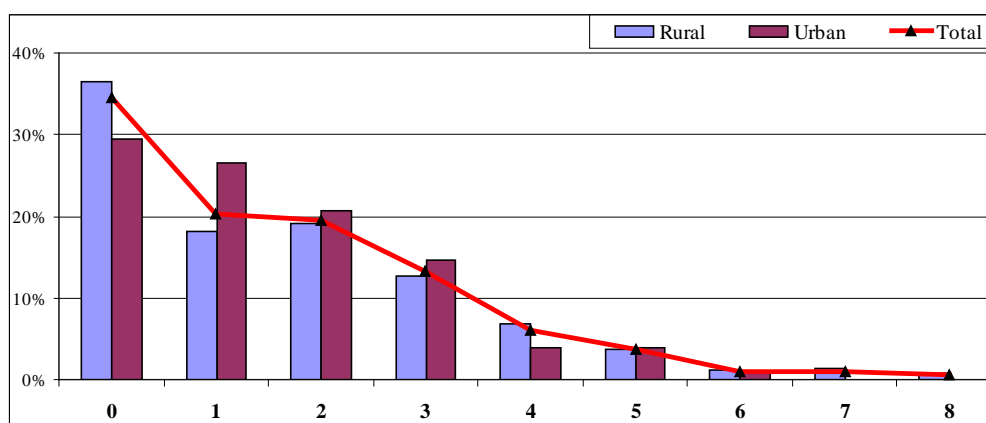
	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia	Scor mediu	Grad de dotare	% Dificult
	1	2	4	5				
P7-1	39,8%	45,6%	10,0%	1,3%	1,1%	1,778	35,6%	11,3%
P7-2	35,1%	47,5%	14,0%	0,5%	1,3%	1,887	37,7%	14,5%
P7-3	40,4%	45,9%	8,7%	0,3%	2,9%	1,683	33,7%	9,0%
P7-4	35,9%	35,9%	21,1%	5,5%	0,5%	2,198	44,0%	26,6%
P7-5	15,0%	38,3%	34,0%	11,1%	1,1%	2,831	56,6%	45,1%
P7-6	30,6%	47,8%	15,3%	3,2%	1,8%	2,032	40,6%	18,5%
P7-7	37,2%	44,1%	12,9%	1,3%	3,2%	1,836	36,7%	14,2%
P7-8	24,3%	54,1%	16,4%	4,0%	0,5%	2,177	43,5%	20,3%

Tabelul 22. Distribuția zonală a ponderilor opiniilor cadrelor didactice în raport cu dificultățile unității școlare

			P7-1	P7-2	P7-3	P7-4	P7-5	P7-6	P7-7	P7-8
Total	Total	379	11,3%	14,5%	9,0%	26,6%	45,1%	18,5%	14,2%	20,3%
Mediu	Rural	277	12,3%	15,2%	8,7%	26,4%	45,8%	19,5%	15,2%	19,1%
	Urban	102	8,8%	12,7%	9,8%	27,5%	43,1%	15,7%	11,8%	23,5%
Zona	BUC	17	0,0%	17,6%	0,0%	29,4%	52,9%	29,4%	5,9%	23,5%
	CENTR	22	22,7%	13,6%	9,1%	27,3%	54,5%	13,6%	9,1%	18,2%
	NE	58	15,5%	17,2%	6,9%	31,0%	50,0%	24,1%	17,2%	24,1%
	NV	74	9,5%	17,6%	8,1%	33,8%	50,0%	16,2%	10,8%	23,0%
	SE	36	11,1%	13,9%	13,9%	25,0%	38,9%	19,4%	13,9%	19,4%
	SUD-M	88	13,6%	9,1%	10,2%	23,9%	29,5%	20,5%	15,9%	13,6%
	SV-O	35	11,4%	14,3%	8,6%	17,1%	65,7%	11,4%	25,7%	28,6%
	VEST	49	4,1%	16,3%	10,2%	22,4%	42,9%	14,3%	10,2%	18,4%

Tabelul 23. Distribuția unităților în funcție de dificultățile întâmpinate

Situație	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
1. Dificultăți foarte mari	9	1	10	3,2%	1,0%	2,6%
2. Dificultăți mari	29	8	37	10,5%	7,8%	9,8%
3. Dificultăți reduse	89	36	125	32,1%	35,3%	33,0%
4. Dificultăți foarte reduse	150	57	207	54,2%	55,9%	54,6%
Total	277	102	379	100,0%	100,0%	100,0%
Hi pătrat pt.diferența între medii (7,82 pt.3GL)						2,25

Fig. 7. Distribuția unităților în funcție de numărul dificultăților confirmate în cazul școlii

Observații

Contextul activităților se referă la resursele unității și la aspecte favorabile sau nefavorabile ale condițiilor de funcționare. Cele trei aspecte menționate au fost grupate pe categorii și construcția unor indicatori derivați, astfel:

În cazul **resurselor** s-a procedat la grupări pe categoriile resurse umane, materiale și financiare, procedând la evaluarea acoperirii unităților cu necesarul de resurse.

Definirea unui **indicator de oportunitate** prin însumarea celor 10 tipuri de oportunități și gruparea pe niveluri: situație nesatisfăcătoare (0-4 puncte) / situație satisfăcătoare (5-6 puncte) / situație bună (7-8 puncte) / situație f.bună (9-10 puncte). Alături de resursele unității, indicatorul va fi utilizat în analiza ca factor de influență.

Definirea unui **indicator de dificultate** prin însumarea celor 8 categorii și gruparea pe niveluri, în sens pozitiv: situație nesatisfăcătoare (6-8 puncte) / situație satisfăcătoare (4-5 puncte) / situație bună (2-3 puncte) / situație f.bună (0-1 puncte). Indicatorul va fi utilizat în analiza ca factor de influență.

În ce privește resursele la nivelul întregului eșantion, cu un procentaj de 94,6%, nivelul cel mai ridicat de acoperire este cel privind resursele umane, cu diferențe nesemnificative (de patru puncte procentuale) între mediul urban și rural. O observație similară se referă și la acoperirea cu resurse financiare, acestea cuprinzând și alte venituri decât bugetul anual. Resursele materiale reprezintă deficitul cel mai mare al mediului rural, procentajul unităților care dispun în mare și foarte mare măsură de acestea fiind de doar 58,2%, comparativ cu procentajul de 80,4% al unităților din urban.

Oportunitățile unităților din mediul urban sunt și ele semnificativ mai mari, coeficientul Hi-pătrat calculat (32,03) fiind mult mai mare decât valoarea tabelară de 7,82 pentru 3 grade de libertate. De altfel, dacă doar puțin peste una din zece unități din urban (11,7%) au situații (Ne)satisfăcătoare, ponderea celor din rural în aceste situații este de 39%. În ce privește dificultățile în implementarea CDS, acestea sunt asemănătoare pe medii, coeficientul Hi-pătrat de diferență între urban și rural fiind cu mult mai mic decât valoarea tabelară.

Profesorii chestionați au mai amintit și următoarele aspecte privind provocările pe care le au anumite școli, în procesul de stabilire a CDS:

- ✓ numărul redus de ore pentru disciplinele opționale;
- ✓ interesul scăzut al majorității elevilor rromi pentru un opțional;
- ✓ insuficientul curaj de a răspunde unor provocări;
- ✓ dezvoltarea bazei materiale („Deși sunt bani în buget, nu este clară legea cu achiziționarea calculatoarelor”; opinie prof.); lipsa sălii de sport;
- ✓ resursele umane („Se propun de obicei opționale din partea cadrelor ce nu au suficiente ore pentru completarea catedrei. De multe ori, elevii își doresc altceva, însa profesorii solicitați ori, dacă își doresc, nu permite bugetul, ori sunt oboșiți și epuizați și nu pot depăși norma”; opinie prof.);
- ✓ CDS atractiv;
- ✓ existența fondurilor extrabugetare;
- ✓ implicarea elevilor („Dorim provocări din partea elevilor, dar acestea nu vin”; opinie prof.);
- ✓ orarul încărcat al elevilor;
- ✓ migrația elevilor de etnie rromă;
- ✓ buget insuficient datorită numărului mic de elevi.

3.5. Pașii urmați în procesul de stabilire și aprobare a curriculumului la decizia școlii

Atât profesorii, cât și inspectorii iau în considerare toate documentele care reglementează problematica CDS. Cadrele didactice își focalizează interesul, cu predilecție, asupra metodologiei de elaborare și aprobare a CDS, în acord cu rolurile care le revin în acest proces. Este nevoie ca pașii de urmat să fie aplicați cu proprietate, în relație cu responsabilitățile concrete, termenele specifice, calendarul mobilității cadrelor didactice stabilit la nivel național și județean, și cu propunerea pe care fiecare școală trebuie să o înainteze ISJ spre aprobare pentru anul școlar următor.

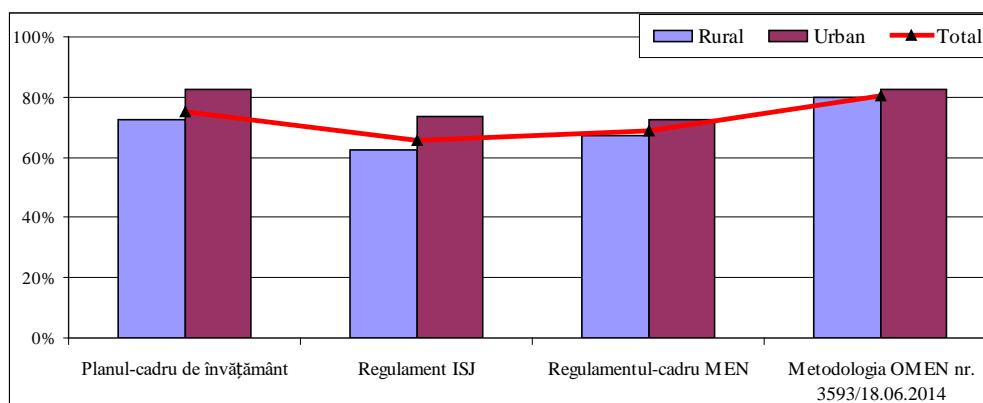
Procesul de realizare a CDS este sprijinit prin intermediul unor documente legale cu rol de reglementare (P8-1). În acest sens, profesorii au fost chestionați în legătură cu modul în care își susțin acțiunile prin recursul la documente precum: *planul cadru de învățământ* (P8-1); *regulamentul/procedura operațională, stabilită la nivel de inspectorat* (P8-2); *regulamentul-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar* (P8-3); *Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar – planuri-cadru de învățământ și programe școlare, aprobată prin OMEN nr. 3593/18.06.2014* (P8-4). Dintre acestea, profesorii chestionați recurg cel mai frecvent la metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar nr. 3593/ 18.06.2014 (80,5%) și la planurile-cadru de învățământ (75,2%). Mai mult de jumătate dintre respondenți consultă regulamentul/ procedura operațională, stabilită la nivel de inspectorat (65,4%) și regulamentul-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar (68,6%). Se observă, în funcție de indicatorul referitor la mediul în care se află școala, că există o diferență de aproximativ 10 procente în plus în zona urbană, în raport cu zona rurală pentru ponderea în care profesorii recurg la consultarea planului-cadru de învățământ și a regulamentului ISJ. Procente relativ

apropiate sunt înregistrate de școlile din mediul urban și rural pentru celelalte două documente care pot fi consultate în procesul de realizare a CDS (v. Fig. 8).

P8-1	Planul-cadru de învățământ
P8-2	Regulament/ procedură operațională, stabilită la nivel de inspectorat
P8-3	Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar
P8-4	Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar – planuri-cadru de învățământ și programe școlare (aprobată prin OMEN nr. 3593/18.06.2014)

Fig. 8. Opiniile cadrelor didactice cu privire la utilizarea documentelor legale în procesul de stabilire a opționalelor în funcție de mediul de rezidență al școlii

Tabelul 24. Ponderea cadrelor diactice care au apreciat în (F)mare măsură utilitatea documentelor legale în procesul de stabilire a opționalelor

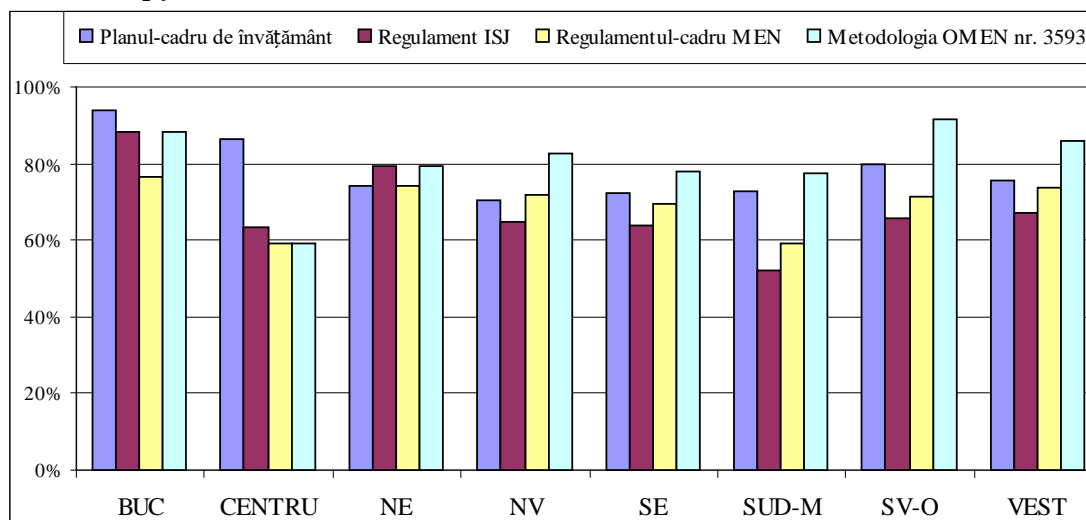
			P8-1	P8-2	P8-3	P8-4
Total	Total	379	75,2%	65,4%	68,6%	80,5%
Mediu	Rural	277	72,6%	62,5%	67,1%	79,8%
	Urban	102	82,4%	73,5%	72,5%	82,4%

Tabelul 25. Distribuția ponderilor opiniilor cadrelor diactice cu privire la utilizarea documentelor legale în procesul de stabilire a opționalelor

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	într-o oarecare măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	Scor mediu	Intensitate	% Da
	1	2	3	4	5			
P8-1	1,1%	3,2%	20,6%	46,7%	28,5%	3,984	79,7%	75,2%
P8-2	4,0%	9,8%	20,8%	45,1%	20,3%	3,681	73,6%	65,4%
P8-3	3,7%	7,7%	20,1%	45,4%	23,2%	3,768	75,4%	68,6%
P8-4	1,3%	4,2%	14,0%	47,8%	32,7%	4,063	81,3%	80,5%

Fig. 9. Distribuția zonală a școlilor cu privire la utilizarea documentelor legale în procesul de stabilire a opționalelor

Profesorii participanți la cercetare au mai amintit următoarele documente oficiale pe care le utilizează la nivel de școală, în procesul de propunere și de alegere a disciplinelor opționale:

- ✓ procedura internă de stabilire a CDS; hotărâri CA;
- ✓ planul de dezvoltare instituțională (PDI); planul managerial și operațional;
- ✓ proiectul de încadrare (analiza/definirea normelor);
- ✓ procesele verbale de la ședințele cu părinții; documente consultare privind opțiunile elevilor;
- ✓ PDI și proiectele naționale și internaționale pe care școala le implementează (Erasmus, Eco-Școala, Bucuria-lecturii);
- ✓ adrese de informare, procese verbale, chestionare;
- ✓ module de pregătire a cadrelor didactice pentru predarea disciplinelor opționale;
- ✓ metodologia de mișcare a personalului didactic - cu referire la norma didactică și la specializările din încadrare;
- ✓ regulamentul intern de funcționare al școlii (ROFUIP); planul operațional al Comisiei de curriculum;
- ✓ politicile educaționale ale școlii privind oferta educațională;
- ✓ avize pentru programele școlare.

Potrivit opiniilor inspectorilor participanți la cercetare, în procesul de avizare a programelor de CDS sunt utilizate frecvent (în peste trei sferturi din situații) *Legea educației naționale nr.1/2011*, cu modificările și completările ulterioare, *Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar* și *Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar – planuri-cadru de învățământ și programe școlare, aprobată prin OMEN nr. 3593/18.06.2014* (102).

La nivel de inspectorat, au fost emise documente care reglementează avizarea disciplinelor opționale în școlile din județ, acestea fiind accesibile pe site-ul instituției (v. I04):

- ✓ Regulamentul de avizare a propunerilor de curriculum la decizia școlii aprobat în Consiliul de administrație al Inspectoratului Școlar Județean Dolj în data de 30.12.2015. Adresa unde poate fi

consultat este următoarea: [old.isjdoj.ro/down/note/Regulament avizare curriculum 2016](http://old.isjdoj.ro/down/note/Regulament%20avizare%20curriculum%202016).

- ✓ Adresa 4760 / 28.12.2016, forum.isjcta.ro
- ✓ Procedura operațională privind modalitatea de stabilire și de avizare a disciplinelor opționale (nr. 15080 / 08.12.2016) - www.isjilfov.ro
- ✓ PO privind avizarea CDS/CDL emise de unitățile de învățământ preuniversitar, COD-DCIS-04 , 13.02.2017-site [isjcs](http://isjcs.ro)
- ✓ Procedura privind avizarea opționalelor în cadrul ISJ Argeș, din luna septembrie 2017 - <http://isjarges.ro/>
- ✓ Condiții de avizare CDS – ISJ Bacău/ septembrie 2017, Ordin MEN 3449/1999, Ordin MEN 3593/2014, Ordin MEN 3914/2017 - www.isjbacau.ro
- ✓ Regulament de avizare/aprobare a propunerilor de curriculum la decizia școlii aplicat în unitățile de învățământ din județul Bihor anul școlar 2017/ 2018 – aprobat cu nr.7815 din 22.02.2017 - <https://www.isjbihor.ro/download/Informatizare/Regulament%20CDS.pdf>
- ✓ Inspectoratul Școlar Brașov nu avizează disciplinele opționale din școlile din județ, acest lucru intrând în competența conducerii unității de învățământ
- ✓ Procedura operațională - POCIS001. - site ISJ Prahova
- ✓ LEN 1/2011, OMEN 3593/2014; Procedura operațională - ISJ SIBIU 10054/ 27.10.2017 aprobată în CA, www.ISJ Sibiu
- ✓ OMEN nr. 3593 din 18.06.2017 – postat pe site-ul , www.isj.tm.edu.ro / Specialități / Curriculum. Procedura Operațională P 09.11 din 09.10.2017, elaborată la nivelul ISJ Timiș
- ✓ Regulamentul de avizare a propunerilor de curriculum la decizia școlii desfășurat în unitățile de învățământ din județul Vâlcea, 30.12.2016.
- ✓ Procedura operațională privind avizarea și aprobarea propunerilor de CDS desfășurată în unitățile de învățământ din județul Vâlcea, 07.03.2017 - www.vl.edu.ro (secțiunea curriculum)
- ✓ Procedura ISMB nr. 2850/17.02.2016 - ismb.edu.ro

Aproape două treimi dintre respondenți au prezentat *pașii pe care școala îi parcurge în procesul de stabilire și aprobare a curriculumului la decizia școlii* (P10). Analiza răspunsurilor se distribuie într-o plajă foarte largă, cu o focalizare a răspunsurilor de la 3-4 pași aduși în discuție până la 19 pași.

Un număr mediu de respondenți au descris acest proces astfel: „consilierul școlar împreună cu directorul stabilesc cine merită să primească CDS, ca ore suplimentare sau în completare”; „prin consens tacit numai profesorii titulari care nu au normă didactică completă fac o ofertă de discipline opționale”; „se propun 2-3 opționale, mai ales de către profesorii care au nevoie de completarea normei” (opinie prof.).

Referitor la modul în care respondenții au precizat „factorii organizatorici și responsabilitățile acestora în stabilirea CDS”, la nivelul școlii, se remarcă o varietate de formule de lucru, pe care le prezentăm în ordinea descrescătoare a răspunsurilor profesorilor: constituirea unei comisii de lucru

prin decizie; formarea Consiliului pentru curriculum; numirea unui responsabil de curriculum; stabilirea unui responsabil de procedură; constituirea comisiilor pe arii curriculare; consilierul școlar și directorul. Din analiza răspunsurilor, observăm că ar fi neclar pentru respondenți modul în care se respectă prevederile metodologiei OMEN nr. 3593/18.06.2014 (metodologie care precizează, ca factori organizatorici, în ordine, cadrele didactice, comisiile metodice, comisia pentru curriculum). Se confundă factorii cu atribuții de propunere a disciplinelor opționale și elaborare a programelor, cu cei de aprobare a acestora, respectiv consiliul profesoral, consiliul de administrație și inspectoratul școlar.

Răspunsurile cadrelor didactice cu privire la constituirea ofertei relevă o mare varietate de proceduri. Mai mult de jumătate dintre respondenți aduce în discuție următoarele aspecte: se fac propuneri pentru trei oferte de CDS, iar părinții aleg una; prin consens tacit, numai profesorii titulari care nu au normă didactică completă fac ofertă de discipline opționale; fiecare arie curriculară prezintă minimum un opțional; fiecare elev primește oferta cu minimum trei opționale și alege două; colectarea propunerilor elevilor și părinților de către director.

Următorul grup de răspunsuri este constituit din aspecte precum: elevii și părinții să numească ariile care le trezesc interesul; oferta se realizează la nivel de comisii metodice; comisia de curriculum elaborează oferta.

Aproximativ un sfert dintre respondenți aduc în discuție următoarele elemente: elaborarea unui chestionar pentru părinți și elevi privind opționalele de anul trecut și ce-și doresc în prezent; ofertă realizată în funcție de nevoile de completare a catedrelor; discutarea în ședințe pe clasă și pe școală; propunerea de către elevi a tematicilor pentru CDS; ședință organizată în cadrul comisiilor pe arii curriculare; negociere între elevi, părinți, cadre didactice și conducerea școlii.

Această diversitate de acțiune este generată de inexistența unor referiri privind constituirea ofertei de CDS în Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar (art. 16, 17 din OMEN nr. 3593/18.06.2014), precum și de necorelarea acestui aspect cu alte acte normative. De exemplu, Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a învățământului preuniversitar (OMEN nr. 5079/31.08.2016), art. 66, b), precizează: „catedrele/comisiile metodice elaborează oferta de CDS” și o propun spre dezbatere consiliului profesoral, iar în ROFUIP, art. 184 (a), se precizează: „Consiliul reprezentativ al părinților propune unităților de învățământ discipline și domenii care să se studieze prin CDS.”

În concluzie, ar fi necesară familiizarea profesorului cu pașii pe care ar trebui să îi parcurgă, cu responsabilitățile concrete și cu termenele specifice, acestea din urmă corelate cu calendarul mobilității cadrelor didactice stabilit la nivel național și județean și cu propunerea de rețea școlară pe care fiecare școală trebuie să o înainteze ISJ până în luna decembrie din anul în curs, pentru anul școlar următor, după cum urmează:

Analiza de nevoi	Comisia de curriculum	XI 2017
Evaluarea disponibilităților/resurselor	Comisii metodice, Comisia de curriculum	XI 2017
Analiza de nevoi și oportunități specifice contextului cultural, social și economic local	CEAC	XI 2017
Consultarea Consiliului Reprezentativ al părinților	Comisia metodică a diriginților	XI 2017
Elaborarea propunerilor de ofertă	Catedre/Comisii metodice	XII 2017

Stabilirea ofertei CDS pentru fiecare clasă	Director, Comisia de curriculum, Diriginte	XII 2017
Avizarea ofertei de CDS de către Consiliul profesoral și propunerea spre aprobare Consiliului de administrație	Consiliul profesoral	I 2018
Aprobarea ofertei de CDS	Consiliului de administrație	I 2018

3.6. Suportul oferit de documentele reglementative în procesul de fundamentare și avizare a programelor CDS în școală

Profesorii consideră că procedura privind stabilirea opționalelor ar fi simplă, ușor de aplicat și ar stimula propunerile inovative, iar cadrele didactice ar cunoaște-o și ar fi capabile să o aplice. În opinia lor, acest proces ar oferi un cadru stimulativ pentru școli și ar reflecta așteptările beneficiarilor. Totuși, aceasta este percepută ca necesitând un timp mare pentru a o parcurge. Profesorii din mediul urban au o reprezentare mai optimistă în legătură cu suportul oferit de documentele reglementative în procesul de fundamentare și avizare a programelor CDS în școală decât cei din mediul rural. Pentru inspectorii școlari, gradul de dificultate perceput este mult mai ridicat.

Potrivit opiniilor exprimate de profesorii participanți la cercetare, procedura de decizie privind disciplinele opționale, aplicată în prezent în școala în care predau (P11), este apreciată aproape în majoritate ca fiind *clară și ușor de înțeles* (P11-1). Aproape 90% dintre participanți consideră că procedura de decizie *include cerințe realiste care sunt ușor de respectat* (P11-3), *este simplă și include un număr mic de pași de parcurs* (P11-2). În plan profesional, 80,3% dintre profesorii respondenți apreciază că aceasta *stimulează propuneri inovative de discipline opționale* (P11-4). Doar 8,7% dintre respondenți apreciază că procedura de decizie *este dificil de aplicat* (P11-5). Opiniile respondenților sunt relativ omogene în raport cu mediul urban sau rural în care se află școala.

P11-1	este clară și ușor de înțeles
P11-2	este simplă și include un număr mic de pași de parcurs
P11-3	include cerințe realiste care sunt ușor de respectat
P11-4	stimulează propuneri inovative de discipline opționale
P11-5	este dificil de aplicat

Tabelul 26. Distribuția opiniilor cadrelor didactice cu privire la suportul oferit de documentele reglementative în procesul de fundamentare și avizare a opționalelor în școală

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	Scor mediu	Intens	% DA
	1	2	4	5			
P11-1	0,3%	1,1%	45,6%	52,8%	4,488	89,8%	98,4%
P11-2	0,8%	7,1%	51,2%	40,6%	4,230	84,6%	91,8%
P11-3	0,8%	5,0%	48,3%	45,4%	4,309	86,2%	93,7%
P11-4	1,8%	12,1%	48,0%	36,7%	4,016	80,3%	84,7%
P11-5	50,9%	37,2%	6,3%	2,4%	1,625	32,5%	8,7%

Tabelul 27. Ponderea opiniilor cadrelor didactice în raport cu factorul de mediu

			P11-1	P11-2	P11-3	P11-4	P11-5
Total	Total	379	98,4%	91,8%	93,7%	84,7%	8,7%
Mediu	Rural	277	98,2%	91,3%	93,5%	85,6%	7,9%
	Urban	102	99,0%	93,1%	94,1%	82,4%	10,8%

Profesorii consideră că procedura utilizată la nivelul școlii este realistă, este cunoscută de cadrele didactice și este respectată. Aceasta răspunde nevoilor beneficiarilor („Procedura noastră, răspunde foarte bine posibilităților actuale ale școlii, cerințelor și intereselor părinților, intereselor personalului didactic”; „Se ține cont de opțiunea și interesul elevilor”; opinii prof.). Se remarcă faptul că aceasta necesită totuși „un consum de timp ridicat și proceduri numeroase” (opinie prof.) sau că „de multe ori, din cauza insuficiențelor fonduri materiale nu pot fi propuse optionale inovative” (opinie prof.).

Perspectiva decidenților cu privire la procedura de avizare a disciplinelor opționale aplicată în prezent la nivel de inspectorat școlar relevă percepții convergente cu cele ale cadrelor didactice, cu diferențe de pondere mai mici cu aproximativ 10-15 procente pentru primii patru itemi. Astfel, peste trei sferturi dintre inspectorii participanți la cercetare apreciază că aceasta *este clară și ușor de înțeles* (I03-1), *este simplă și include un număr mic de pași de parcurs* (I03-2); *include cerințe realiste care sunt ușor de respectat* (I03-3). Aceasta *oferă profesorilor și școlilor un cadru stimulat de a propune opționale* (I03-4), în opinia a aproape trei sferturi dintre respondenți.

Comparativ cu opiniile exprimate de cadrele didactice (8,7%), mai mult de un sfert dintre inspectorii participanți la studiu consideră că procedura de avizare a CDS utilizată la nivelul inspectoratului școlar *este dificil de aplicat* (I03-5).

Fig.10. Opiniile inspectorilor școlari cu privire la suportul oferit de documentele reglementative în procesul de fundamentare și avizare a opționalelor în școală

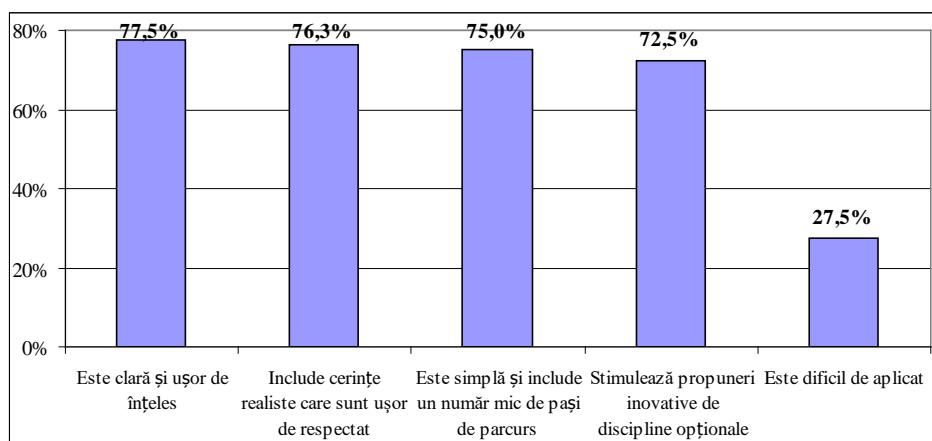
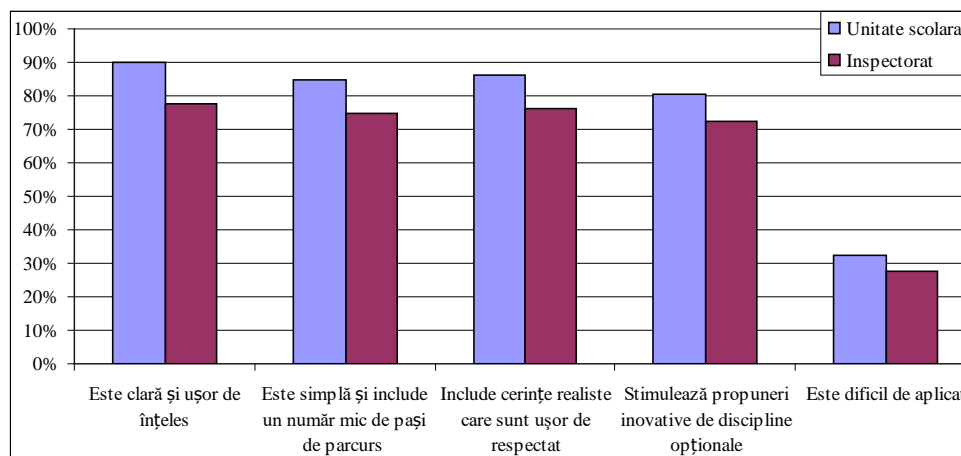

Fig. 11. Distribuție comparativă a percepțiilor privind suportul oferit de documentele reglementative

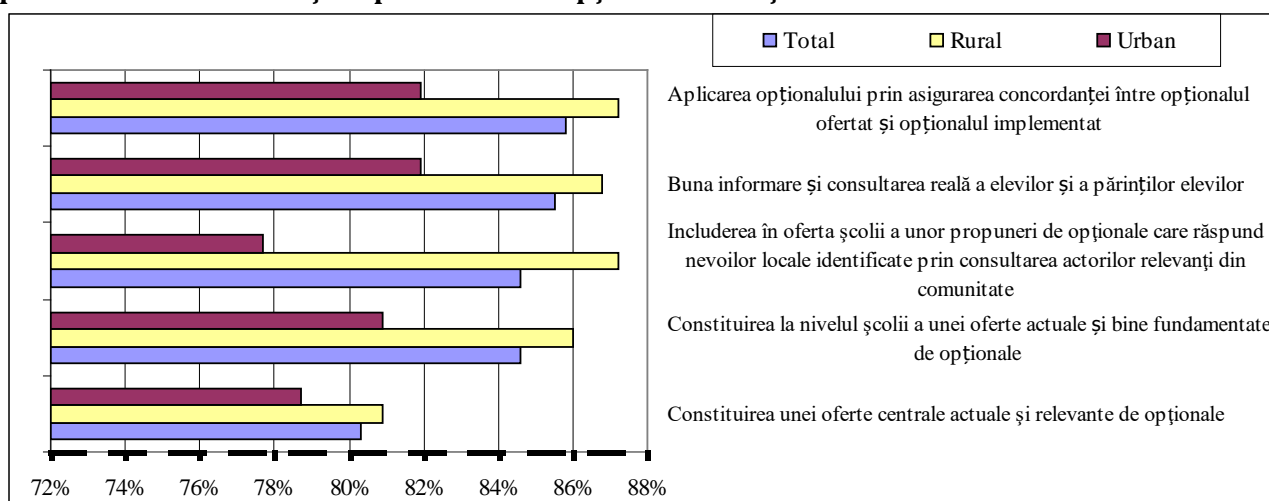
3.7. Percepții asupra posibilităților de îmbunătățire a procesul de stabilire și implementare a opționalelor

Direcțiile în care ar fi necesară o îmbunătățire a procesului de stabilire și implementare a opționalelor vizează asigurarea concordanței între opționalul oferit și opționalul implementat la clasă, precum și includerea în oferta școlii a unor propuneri de opționale care răspund nevoilor locale identificate prin consultarea mai multor categorii de beneficiari, utilizând mecanisme de informare și de consultare a acestora în mod real. Interesul cadrelor didactice față de aceste aspecte este mai mare în mediul rural decât în mediul urban. Profesorii din mediul rural sunt mult mai interesați de oferta centrală de opționale decât cei din școlile urbane. De asemenea, convingerea cadrelor didactice din mediul rural că o metodologie adecvată ar oferi un suport pentru fundamentarea unor proceduri unitare (ușor de aplicat, motivantă) privind procesul de decizie și de implementare în școli este mai mare decât a celor din mediul urban cu aproximativ 10 procente.

Peste trei sferturi dintre cadrele didactice și-au exprimat opinia față de principalele aspecte privind îmbunătățirea procesului de stabilire și implementare a curriculumului la decizia școlii (P20), observându-se procente mai mari în mediul rural, față de cel urban. Profesorii din mediul rural se arată mai preocupați de *aplicarea opționalului prin asigurarea concordanței între opționalul oferit și opționalul implementat* - 87,2% (P20-3) și de *inclusiunea în oferta școlii a unor propuneri de opționale care răspund nevoilor locale identificate prin consultarea actorilor relevanți din comunitate* - 87,2% (P20-5). *Constituirea la nivelul școlii a unei oferte actuale și bine fundamentate de opționale* (P20-1) sau buna informare și consultarea reală a elevilor și a părinților elevilor (P20-2) se află la aproximativ un procent mai mic față de răspunsurile anterioare. Nevoia de *îmbunătățire a ofertei centrale actuale și relevante de opționale* (P20-4) nu constituie o preocupare la fel de mare, în opiniile exprimate de profesori, comparativ cu ceilalți itemi.

Fig. 12. Distribuția comparativă pe mediu de rezidență a direcțiilor de îmbunătățire a procesului de stabilire și implementare a opționalelor în școli

Exemple de reprezentări

Procesul de stabilire și implementare a curriculumului la decizia școlii este unul corect, dacă răspunde posibilităților reale ale școlii în ce privește resursele materiale (spații, dotări etc.), resursele umane și resursele financiare; respectă interesele părinților; respectă interesele personalului didactic.

În opinia mea, ar fi mult mai bine dacă ar exista o oferta centrală de discipline opționale din care elevii/părinții să aleagă în funcție de interesele lor. Este prea mare birocrăția actuală. În cele mai multe școli, oferta școlii acoperă nevoile de completare a catedrelor.

Oferta de opționale să aibă ca punct de plecare: disponibilitatea cadrelor didactice, valorificarea bazei materiale existente în unitățile de învățământ, să fie în concordanță cu nevoile și interesele de învățare ale elevilor, precum și cu particularitățile școlii și comunității, și să urmeze tendințele de dezvoltare locală, regională și globală.

Tabelul 28. Distribuția opiniilor cadrelor didactice cu privire la direcțiile de îmbunătățire a procesului de stabilire și implementare a opționalelor în școli

P20-1	constituirea la nivelul școlii a unei oferte actuale și bine fundamentate de opționale
P20-2	buna informare și consultarea reală a elevilor și a părinților elevilor
P20-3	aplicarea opționalului prin asigurarea concordanței între opționalul oferat și opționalul implementat
P20-4	constituirea unei oferte centrale actuale și relevante de opționale
P20-5	inclusiunea în oferta școlii a unor propuneri de opționale care răspund nevoilor locale identificate prin consultarea actorilor relevanți din comunitate

	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
Total	257	94	351	100,0%	100,0%	100,0%
P20-1	221	76	297	86,0%	80,9%	84,6%
P20-2	223	77	300	86,8%	81,9%	85,5%
P20-3	224	77	301	87,2%	81,9%	85,8%
P20-4	208	74	282	80,9%	78,7%	80,3%
P20-5	224	73	297	87,2%	77,7%	84,6%

Tabelul 29. Ponderea opiniilor cadrelor didactice cu privire la direcțiile de îmbunătățire a procesului de stabilire și implementare a opționalelor în școli

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	Scor mediu	Intens	% DA
	1	2	4	5			
P20-1	4,0%	7,7%	52,2%	26,1%	3,588	71,8%	78,4%
P20-2	3,7%	7,4%	48,5%	30,6%	3,657	73,1%	79,2%
P20-3	2,4%	8,2%	48,8%	30,6%	3,670	73,4%	79,4%
P20-4	4,0%	11,3%	43,8%	30,6%	3,549	71,0%	74,4%
P20-5	3,4%	8,7%	43,0%	35,4%	3,697	73,9%	78,4%

Profesorii chestionați (44 răspunsuri) au mai adus în discuție aspecte precum:

- ✓ **resursele materiale** – „Îmbunătățirea bazei materiale a școlilor în vederea implementării unor opționale atractive, adaptate cerințelor actuale ale elevilor și a societății cotermporane în permanentă schimbare”; „O baza materială care să permită ca elevii să nu mai aleagă la nivelul clasei opționalul, ci la nivelul fiecărui individ sau posibilitatea ca școala să organizeze o selecție pentru formarea claselor pe diferite CDS-uri”;
- ✓ **resursele financiare** – „Susținerea financiară din partea ministerului pentru realizarea opționalelor; repartizarea unor fonduri guvernamentale pentru opționale școlilor”;
- ✓ **resursele de timp** – „Creșterea numărului orelor de opțional”; „Acest proces poate fi îmbunătățit prin stabilirea caracterului de opțional pentru unele discipline din planul-cadru”;
- ✓ **statutul profesional** – „Reducerea normei didactice, astfel încât profesorul să nu fie constrâns să propună opționale pentru propriile nevoi, ci pentru dezvoltarea elevilor, deoarece este evidentă și scăderea numărului de copii”; „Includerea unor noi forme de evaluare”; „Formarea cadrelor didactice în vederea redactării corecte a unei programe de opțional”; „Continuitatea pe post a cadrelor didactice, deoarece în mediul rural sunt foarte multe cadre didactice la plată cu ora”;
- ✓ **mecanisme de colaborare** – „Posibilitatea angajării și remunerării unor specialiști care ar putea preda un opțional, mai ales din domeniul artelor (dansuri populare, studierea unui instrument)”; „O foarte bună colaborare între școli și ISJ”; „Existența unor instituții conexe, care să sprijine școlile cu spații în vederea derulării unor opționale aplicate”;
- ✓ **raportarea la elev**– „Includerea intereselor de învățare ale elevilor”; „Numărul total de ore la clasă să nu depășească puterea de adaptare a copiilor la un program de 6/7 ore pe zi la clasele VII, VIII”; „Aplicarea de chestionare atât în rândul elevilor cât și al părinților”;
- ✓ **raportarea la tipurile de opțional** – „Includerea în oferta centrală a mai multor opționale integrate”; „Programa pentru disciplina opțională aprobată de ISJ să fie valabilă până la schimbarea metodologiei de avizare a CDS”; „Opționale propuse de specialiști din alte domenii decât învățământul”; „Valorificarea culturii locale prin propunerea unor opționale de interes local”; „Să fie alocat în planul-cadru un număr mai mare de discipline opționale, aceste opționale să fie alese dintr-un pachet de opționale care există la nivel național, oferta să fie mai diversificată”.

Alte propuneri formulate de respondenți pun accent pe aspecte nerelevante pentru implementarea curriculumului la decizia școlii: „Realizarea unei oferte centrale de opționale mai variată la nivelul fiecărei discipline școlare (sau interdisciplinare) și care să poată fi ușor adaptată la situația din fiecare școală și localitate”; „Simplificarea metodologiei de aprobare a opționalelor și prelungirea termenului de valabilitate pe mai mulți ani școlari”.

Potrivit opiniilor exprimate de peste 80% dintre profesorii participanți la cercetare, elaborarea și implementarea, la nivel național, a unei metodologii privind curriculumul la decizia școlii pot contribui atât la fundamentarea unei proceduri unitare privind procesul de decizie și de implementare în școli a disciplinelor opționale (P21-1) cât și la stabilirea în mod simplu și clar a demersurilor de urmat (P21 - 2) sau la motivarea celor implicați în decizia și implementarea în școală a opționalelor, prin atribuții și responsabilități clar și realist stabilite (P21-3). Interesul cadrelor didactice din mediul rural față de facilitățile pe care le-ar putea obține prin îndeplinirea acestor criterii la nivelul metodologiei, în momentul aplicării la școală, este mai mare decât al celor din mediul urban cu aproximativ 10 procente.

P21-1	fundamentarea unei proceduri unitare privind procesul de decizie și de implementare în școli a disciplinelor opționale
P21-2	stabilirea în mod simplu și clar a demersurilor de urmat (cine? ce? cum? cu ce rezultate?)
P21-3	motivarea celor implicați în decizia și implementarea în școală a opționalelor, prin atribuții și responsabilități clar și realist stabilite

Tabelul 30. Distribuția ponderilor opiniilor cadrelor didactice privind utilitatea elaborării unei noi metodologii pentru CDS

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	Scor mediu	Intens	% DA
	1	2	4	5			
P21-1	3,4%	6,9%	42,2%	36,9%	3,707	74,1%	79,2%
P21-2	2,6%	6,3%	35,4%	45,4%	3,836	76,7%	80,7%
P21-3	4,0%	5,8%	36,9%	43,3%	3,797	75,9%	80,2%

Tabelul 31. Percepțiile cadrelor didactice privind utilitatea elaborării unei noi metodologii pentru CDS în funcție de mediul de rezidență al școlii

	Rural	Urban	TOTAL	Rural	Urban	TOTAL
Total	257	94	351	100,0%	100,0%	100,0%
P21-1	225	75	300	87,5%	79,8%	85,5%
P21-2	232	74	306	90,3%	78,7%	87,2%
P21-3	229	75	304	89,1%	79,8%	86,6%

Profesorii respondenți mai aduc în discuție diferite aspecte privind modul în care este percepută problematica opționalelor în contextul general al activității lor în școală (26 răspunsuri):

- ✓ **utilitate și aplicabilitate** - „Creșterea numărului de atribuții și responsabilități pe lângă cele existente deja poate deveni sufocantă pentru cadrele didactice și poate deveni o frână în dorința acestora de implicare”; „Nu este nevoie să se elaboreze o metodologie la nivel național, întrucât cadrele didactice, de comun acord cu elevii și părinții, își aleg opționale care se pliază pe mediul

de lucru”; „Fiecare unitate școlară să-și elaboreze propria procedură de atribuire a orelor de opțional”; Indiferent de ce se îmbunătățește, nu avem spațiul necesar desfășurării de ore suplimentare”;

- ✓ **motivare și recunoaștere** - „Remunerarea cadrelor didactice care se implică în procesul de ofertare a opționalelor în mod diferențiat”; „Posibilitatea plătirii orelor suplimentare la disciplinele opționale”; „Prin retribuție motivațională, orice altă modalitate se subordonează acesteia”;
- ✓ **mecanisme de aplicare a curriculumului la clasă** - „Elaborarea la nivel național, a unei metodologii privind curriculumul la decizia școlii, care poate contribui la îmbunătățirea implementării în condiții optime a curriculumului la decizia școlii”; „Stabilirea de parteneriate și colaborarea cu unitățile școlare pe termen lung”; „Realizarea unui mediu de muncă interdisciplinar”;
- ✓ **formare profesională** - „Necesitatea organizării unor cursuri, care să clarifice aspecte legate de conceptualizarea CDS-ului, înțelegerea mecanismelor de aplicare a curriculumului, a avantajelor aplicării acestuia.”

CAPITOLUL 4. Parcursul urmat de profesor de la proiectarea la avizarea CDS la nivel de clasă

Capitolul de față însoțește profesorul pe drumul pe care acesta îl parcurge de la conceperea unui proiect de opțional până la avizare. Această experiență presupune: accesul la mecanisme interne de colaborare și de consultare (cum a fost implicat elevul, cine a luat decizia; cum alege elevul - în ce măsură au fost utilizate criteriile în alegerea opționalului etc.); identificarea oportunităților/provocărilor și a soluțiilor de îmbunătățire a rezultatelor; confruntarea cu provocări profesionale în generarea unui curriculum integrat; mecanisme de feedback etc.

4.1. Roluri asumate de profesori prin inițierea unor CDS

Cadrele didactice și inspectorii școlari afirmă că interesele de învățare ale elevilor prevalează în alegerea opționalelor față de nevoia personală/instituțională de asigurare a normei didactice. Aceste percepții asupra rolurilor asumate de profesori, calificați sau titulari, au o distribuție izomorfă în raport cu factorul de mediu din care provine școala.

Potrivit opiniilor exprimate de peste 90% dintre cadrele didactice chestionate, acestea sunt interesate de rolul de inițiator al unor opționale *pentru a răspunde unor nevoi și/ sau interese de învățare identificate la elevi* (P14-4). Acest aspect este semnalat în mod relativ similar în raport cu mediul de proveniență al școlii (rural-urban) și cu statutul profesorului în școala în care predă (cadru didactic calificat – cadru didactic titular).

Interesul profesorilor pentru *diversificarea activităților de învățare* (P14-1) constituie o motivație pentru 83,4% dintre respondenți, iar valorificarea unor resurse de care dispune școala, pentru 78,1% dintre aceștia (P14-3).

Asumarea unui rol de inițiere a CDS este motivat din perspectiva nevoii de *completare a normei didactice* (P14-2), în opinia a doar două treimi dintre respondenți (61,5%). Și în cazul acestor aspecte investigate, rezultatele înregistrate sunt relativ similare în raport cu mediul de proveniență al școlii (rural-urban) și cu statutul profesorului în școala în care predă (cadru didactic calificat – cadru didactic titular).

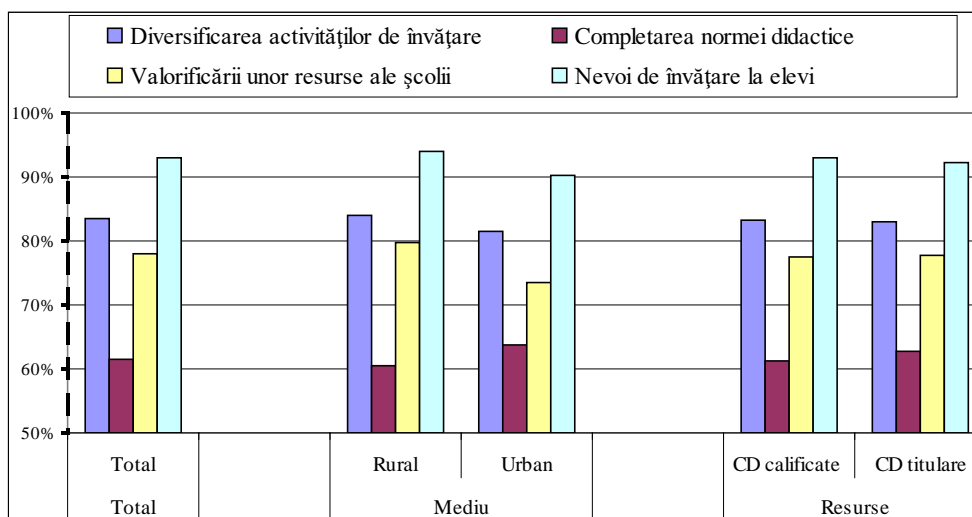
P14-1	sunt interesate din perspectiva diversificării activităților de învățare
P14-2	sunt interesate pentru completarea normei didactice
P14-3	sunt interesate din perspectiva valorificării unor resurse de care dispune școala
P14-4	sunt interesate pentru a răspunde unor nevoi și/ sau interese de învățare identificate la elevi

Tabelul 32. Percepțiile cadrelor didactice privind rolurile asumate prin inițierea unui opțional

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	Scor mediu	Intens	% DA
	1	2	4	5			
P14-1	2,4%	13,2%	52,5%	30,9%	3,931	78,6%	83,4%
P14-2	5,3%	32,5%	33,0%	28,5%	3,446	68,9%	61,5%
P14-3	2,1%	18,2%	55,4%	22,7%	3,736	74,7%	78,1%
P14-4	1,3%	4,7%	55,1%	37,7%	4,201	84,0%	92,9%

Tabelul 33. Distribuția opiniilor cadrelor didactice în funcție de mediu de rezidență al școlii și de nivelul de calificare

			Diversificarea activităților de învățare	Completarea normei didactice	Valorificarea unor resurse ale școlii	Nevoi de învățare la elevi
Total	Total	379	83,4%	61,5%	78,1%	92,9%
Mediu	Rural	277	84,1%	60,6%	79,8%	93,9%
	Urban	102	81,4%	63,7%	73,5%	90,2%
Test Z de comparare Rural-Urban			0,645	0,538	1,396	1,354
Resurse	CD calificate	366	83,3%	61,2%	77,6%	92,9%
	CD titulare	349	83,1%	62,8%	77,7%	92,3%
Test Z de comparare CD			0,072	0,436	0,032	0,313

Fig. 13. Rolurile asumate de profesori prin inițierea unui opțional

Comentariile adăugate de profesori au adus în atenție și alte aspecte care determină implicarea lor în inițierea unor opționale:

- ✓ *Cadrele didactice sunt interesate de diversificarea activităților de învățare și în mică măsură de inițierea unor opționale.*
- ✓ *Cadrele didactice sunt interesate în mică măsură de a fi inițiatori ai unor opționale, deoarece munca pe care trebuie să o depună este mult mai intensă, iar școala nu dispune de resurse suficiente pentru stabilirea și implementarea opționalelor.*
- ✓ *Nevoi specifice contextului cultural.*
- ✓ *Toate afirmațiile sunt valabile în aceeași măsură, deoarece depinde de fiecare cadru didactic. În cadrul școlii noastre se regăsesc toate categoriile de interese.*
- ✓ *Cadrele didactice ale școlii înțeleg necesitatea prestării unui act educațional de calitate.*
- ✓ *Atunci când suportul de curs este realizat la nivel național, nu sunt probleme de implementare.*
- ✓ *Studierea opționalelor diversifică activitățile de învățare, dar multe cadre didactice și le doresc pentru completarea normei didactice.*

Disponerea procentuală a motivațiilor profesorilor în momentul în care își asumă rolul de inițiere a CDS se păstrează în aceeași ordine de importanță și din perspectiva inspectorilor școlari, potrivit observațiilor înregistrate în școlile monitorizate de aceștia.

Tabelul 34. Perspectivă comparativă asupra rolurilor asumate de profesor prin inițierea unui opțional

Opinii privind interesul cadrelor didactice pentru rolul de inițiator al unor opționale		CD	ISJ
P14-1	sunt interesate din perspectiva diversificării activităților de învățare	78,6%	78,8%
P14-2	sunt interesate pentru completarea normei didactice	68,9%	68,8%
P14-3	sunt interesate din perspectiva valorificării unor resurse de care dispune școala	74,7%	75,0%

Profesorii consideră că procesul de stabilire și implementare a CDS este favorizat de experiențele lor prealabile acumulate prin intermediul parteneriatelor și proiectelor derulate în școală. Remarcăm faptul că, în cadrul unei cercetări recente privind nevoile de formare ale cadrelor didactice pentru aplicarea noului curriculum, mai mult de trei sferturi dintre profesori „consideră că au nevoie să se pregătească pentru *rolul de dezvoltator de curriculum* învățând cum se construiește o programă pentru un opțional integrat, dată fiind noutatea acestei categorii de opțional în curriculumul românesc, precum și ponderea mai redusă de CDS dezvoltat/ofertat la nivelul școlilor” (*Raport privind nevoile de formare...*, 2018, p.79). În aceeași ordine de idei, în studiul amintit se constată că procentul profesorilor care ar avea nevoi de formare pentru implementarea și managementul curriculumului la decizia școlii CDS este mic, în comparație cu nevoile de formare pentru dezvoltarea/alegerea unor opționale considerate deficitare în raport cu nevoile școlii (p.85).

4.2. Perspectiva inspectorilor asupra experiențelor de succes sau a provocărilor identificate în școlile monitorizate

Provocările identificate de inspectorii pe parcursul monitorizării activităților specifice CDS în școli cuprind aspecte referitoare la derularea procedurilor administrative în cadrul școlii sau la o lipsă de calibrare a ofertei (prea săracă sau prea bogată) în raport cu posibilitățile existente. Pentru rezolvarea problemelor, inspectorii recurg frecvent la consilierea cadrelor didactice (dimensiunea administrativă, dimensiunea de proiectare a CDS), precum și la identificarea în grup a unor soluții care să răspundă cât mai bine posibil așteptărilor celor implicați (profesori, elevi, părinți). Exemplele de bună practică se referă la derularea opționalelor în același interval orar, astfel încât elevii să poată opta pentru cursul pe care îl doresc, și sunt popularizate prin site-uri ale inspectoratelor sau la întâlnirile metodice ale profesorilor.

Din experiența inspectorilor școlari participanți la cercetare, există mai multe provocări cu privire la stabilirea și implementarea disciplinelor opționale pe care le-au întâmpinat în activitatea de monitorizare a școlilor (I06). Aspectele semnalate de către inspectorii se referă la:

✓ **derularea procedurilor în contextul administrativ al școlii:**

- oportunitatea ofertelor de CDS, școlile acordând prioritate completării normelor didactice în defavoarea satisfacerii nevoilor de formare ale elevilor;
- respectarea termenelor;

- implicarea defectuoasă a elevilor în alegerea opționalelor din cauza lipsei de informare a părinților și a elevilor;
 - lipsa unor propuneri care să satisfacă nevoia de formare a comunității;
 - lipsa resurselor de spațiu și timp din școli pentru a derula opționale, conform nevoilor exprimate de elevi;
 - neconcordanța dintre calendarul unităților de învățământ privat și calendarul ISJ;
 - solicitarea aprobărilor pentru o perioadă mai mare de un an;
- ✓ **structurarea ofertelor de curriculum la decizia școlii:**
- uniformizarea ofertei - lipsa de variație la nivelul aceluiași an de studiu (variante ale curriculumului național) sau la nivelul diverselor școli;
 - modalitate adecvată de realizare a unui opțional integrat;
 - cunoașterea superficială a tipurilor de CDS;
 - număr mare de CDS propuse în raport cu resursele școlii.

Modalitățile utilizate cel mai frecvent de inspectoratele școlare județene pentru a răspunde la provocările întâlnite în școlile monitorizate, cu privire la stabilirea și implementarea disciplinelor opționale, presupun consilierea cadrelor didactice, formularea unor recomandări, precum și identificarea unor soluții de compromis între propunerile cadrelor didactice, nevoile școlii de a completa normele didactice și opțiunile elevilor (nu au fost furnizate precizări în legătură cu modalitățile concrete prin care se ajunge la o astfel de rezolvare).

Alte modalități de rezolvare a provocărilor întâlnite de inspectorii școlari în școlile monitorizate presupun opțiunea pentru contactul direct cu părinții și elevii; promovarea disciplinelor opționale preferate de elevi și părinți; inspecția tematică; aplicarea de chestionare privind oportunitatea opționalelor oferite, pentru identificarea gradului real de interes al elevilor pentru programa propusă.

Inspectoratele școlare au adus în discuție diferite experiențe pozitive întâlnite în școlile monitorizate, cu privire la stabilirea și implementarea disciplinelor opționale, precum și la modalitățile de popularizare ale acestora (I07). Printre aceste experiențe se numără:

- existența unor opționale care au atras un număr foarte mare de elevi;
- valorificarea tradițiilor sau a unor necesități de formare (de ex., dezbateri, comunicare în limba română în școli cu predare în limba minorităților);
- realizarea unor parteneriate cu alte școli;
- fundamentarea ofertei pe o analiză riguroasă a nevoilor de formare a elevilor și concordanța ofertei cu solicitările elevilor și ale părinților; alegerea din oferta națională.

Dintre exemplele de bună practică se remarcă situația descrisă de unul dintre inspectorate (ISMB) în care toate clasele de pe același nivel au în orar opționalele în același interval orar, astfel încât fiecare elev al unei clase participă la opționalul dorit, evitându-se situația în care toți elevii unei clase trebuie să urmeze cursurile aceluiași opțional.

4.3. Practici de colaborare cu beneficiarii direcți și indirecti pentru dezvoltarea ofertei CDS

Cadrele didactice apreciază că implicarea profesorilor, urmată de cea a directorului, este determinantă pentru stabilirea opțiunilor, în timp ce gradul de implicare activă a elevilor și a părinților în acest proces se regăsește în opiniile exprimate de mai mult de o treime dintre respondenți. Mediul de rezidență relevă faptul că directorii din zona rurală ar fi mai activi pe parcursul acestui proces. În schimb, în mediul urban, profesorii ar avea un rol mai activ. Peste trei sferturi dintre elevi consideră că au fost implicați în alegerea opțiunilor, având ocazia să vină cu propuneri sau să aleagă dintr-o ofertă prezentată. Potrivit opiniilor elevilor, și părinții lor ar avea aceste ocazii. Aproximativ jumătate dintre elevii din mediul rural consideră că pot veni cu propuneri, față de aproximativ un sfert dintre elevii din mediul urban. Elevii consideră că poate fi îmbunătățită colaborarea dintre ei și profesori printr-o consultare care să fie derulată într-o perioadă mai mare de timp, iar oferta de propuneri să fie mai bogată, astfel încât să acopere mai bine interesele lor.

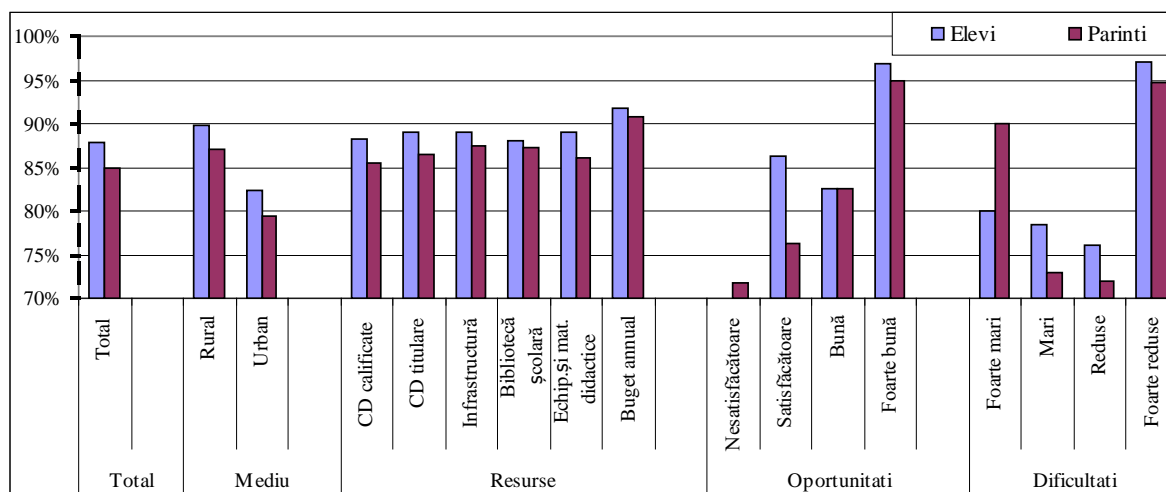
Întrebați fiind în ce măsură sunt implicați activ în stabilirea disciplinelor opționale elevii, părinții elevilor, cadrele didactice, directorul școlii sau alți factori (P12), peste 80% dintre profesori au apreciat că elevii și părinții elevilor au implicare mare și foarte mare, în timp ce puțin peste o zecime dintre cadrele didactice a apreciat implicarea elevilor și a părinților ca fiind mică și foarte mică. Aproape toți profesorii (peste 90%) consideră că implicarea lor și a directorului școlii este majoră în stabilirea disciplinelor opționale. Puțini profesori (2,9%) consideră propria lor implicare ca fiind nesemnificativă, iar un procent mai mare dintre aceștia (8,1%) consideră că implicarea directorului școlii este mică sau foarte mică.

Comparând diferențele de implicare între cele două categorii de beneficiari cu diferențele dintre cele două categorii de furnizori de educație, rezultă comportamente asemănătoare ale elevilor și părinților în privința stabilirii CDS. În cazul furnizorilor de educație însă se observă diferențe mai mari între măsura implicării profesorilor și măsura implicării directorilor școlilor.

Tabelul 35. Distribuție comparativă a opiniilor privind implicarea în stabilirea disciplinelor opționale

			Elevi	Părinți	Test Z beneficiari	Cadre didactice	Directori	Test Z furnizori
Total	Total	379	87,9%	85,0%	1,17	96,8%	91,3%	3,22
Mediu	Rural	277	89,9%	87,0%	1,07	96,0%	92,8%	1,64
	Urban	102	82,4%	79,4%	0,55	99,0%	87,3%	3,40

Fig. 14. Perspectivă comparativă asupra gradului de implicare a principalilor actori în stabilirea disciplinelor opționale

Ca urmare a comparării procentului de implicare a beneficiarilor și furnizorilor de educație prin prisma mediului de rezidență al acestora, au rezultat diferențe mari, în mod deosebit, în ceea ce privește gradul de participare a beneficiarilor. Astfel, implicarea elevilor și a părinților se dovedește a fi mai mare în mediul rural decât în cel urban. În ceea ce privește comportamentul furnizorilor de educație, s-a observat, de asemenea, o implicare mai mare a directorilor din mediul rural față de cei din mediul urban, în timp ce, dimpotrivă, profesorii din mediul urban au dovedit o implicare mai mare. Potrivit opiniilor unui număr foarte mic de respondenți, un grad de implicare îl au uneori și comunitățile locale sau diferite ONG-uri și instituții partenere ale școlii respective.

Cercetarea de față a vizat și detalierea modului în care sunt implicați elevii în stabilirea propunerilor de disciplinele opționale (E9). Dintre elevii repondenți, 35,3% consideră că au posibilitatea de a propune disciplinele opționale pe care doresc să le studieze, iar 37,9% afirmă că află despre opțiunile propuse dintr-o listă dată. Referitor la modalitatea în care școala permite implicarea părinților, 24,5% dintre elevi spun că părinții lor pot propune disciplinele opționale pe care le vor studia, în timp ce 38,8% dintre elevi spun că părinții lor sunt informați de școală cu privire la opțiunile propuse dintr-o listă dată. Doar 11,4% susțin că nu au fost implicați în stabilirea propunerilor de opționale, în timp ce 9,4% nu știu cum au fost alese opțiunile studiate.

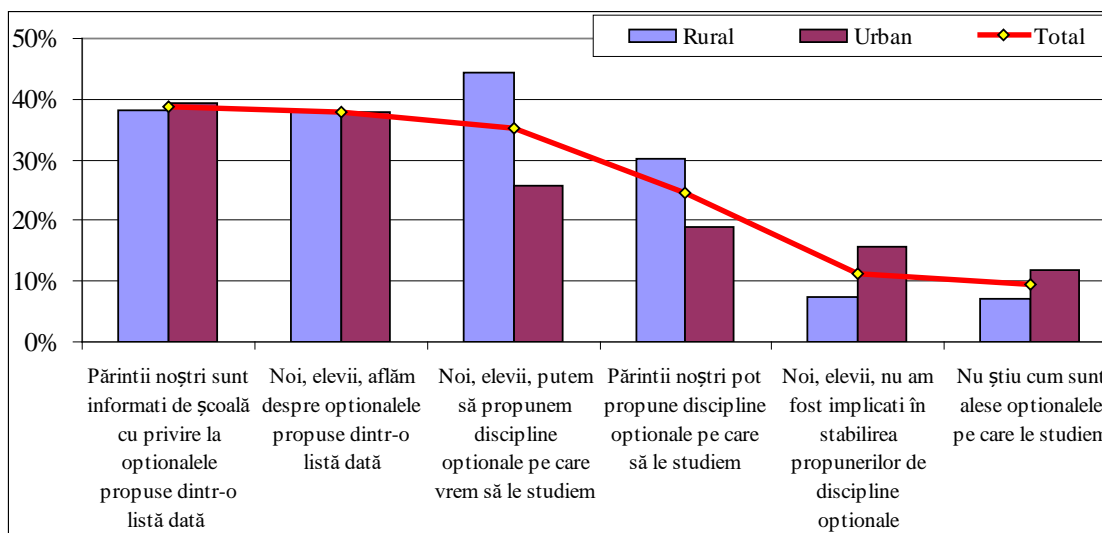
Tabelul 36. Percepțiile elevilor privind gradul de implicare în stabilirea propunerilor de discipline opționale

E9-1	Noi, elevii, putem să propunem discipline opționale pe care vrem să le studiem.	3209	35,3%
E9-2	Noi, elevii, aflăm despre opțiunile propuse dintr-o listă dată.	3443	37,9%
E9-3	Părinții noștri pot propune discipline opționale pe care să le studiem.	2231	24,5%
E9-4	Părinții noștri sunt informați de școală cu privire la opțiunile propuse dintr-o listă dată.	3525	38,8%
E9-5	Noi, elevii, nu am fost implicați în stabilirea propunerilor de discipline opționale.	1032	11,4%
E9-6	Nu știu cum sunt alese opțiunile pe care le studiem.	852	9,4%
	Elevii au fost implicați.	7790	85,7%
	Elevii nu au fost implicați.	1276	14,0%

Distribuția răspunsurilor elevilor indică faptul că numai parțial membrii aceleiași familii (elevii și părinții lor) intră în aceeași categorie (a celor care propun sau a celor care aleg dintr-o listă). Ele indică și faptul că elevii și părinții lor nu sunt la fel de implicați în alegerea opțiunilor (unii propun, alții aleg dintr-o listă dată).

Tabelul 37. Distribuția factorială a opiniilor elevilor privind gradul de implicare în stabilirea propunerilor de discipline optionale

			E9-1	E9-2	E9-3	E9-4	E9-5	E9-6
Total		9098	35,3%	37,8%	24,5%	38,7%	11,3%	9,4%
Mediu	Rural	4641	44,5%	38,0%	30,0%	38,2%	7,3%	7,0%
	Urban	4448	25,7%	37,8%	18,8%	39,4%	15,6%	11,8%
Tip	GIM	9041	35,5%	37,7%	24,7%	38,6%	11,3%	9,4%
	LIC	48	2,1%	77,1%	2,1%	75,0%	12,5%	6,3%
Gen	Feminin	4573	35,2%	38,6%	23,4%	40,4%	10,4%	8,5%
	Masculin	4516	35,4%	37,2%	25,7%	37,2%	12,4%	10,2%
Unitate	F.buna	4722	40,8%	42,5%	26,2%	42,9%	7,7%	5,7%
	Buna	3809	30,7%	33,8%	23,9%	34,7%	14,1%	11,7%
	Slaba	330	18,2%	27,0%	15,2%	33,0%	25,2%	22,1%
Rezultate	5-5,99	343	41,1%	32,4%	33,2%	31,8%	8,2%	12,5%
	6-6,99	685	39,7%	31,2%	27,9%	32,3%	8,0%	9,1%
	7-7,99	1507	41,8%	35,7%	27,5%	37,6%	7,5%	7,6%
	8-8,99	2237	36,7%	37,4%	23,6%	38,2%	11,2%	9,2%
	9-9,49	1749	31,0%	38,5%	22,6%	40,1%	13,8%	9,8%
	9,5-10	2568	31,2%	41,7%	22,8%	41,7%	13,4%	9,9%
Test Z diferenta U/R			20,38	0,17	12,97	1,11	12,13	7,71
Test Z diferenta LIC/GIM			19,05	3,93	12,08	3,71	0,25	0,90

Fig. 15. Analiza comparativă a implicării elevilor și a părinților în alegerea disciplinelor optionale

Comparând răspunsurile elevilor din mediul rural cu cele ale elevilor din mediul urban, se constată din nou, în mediul rural, fie o mai mare implicare a elevilor și a părinților în viața școlii, fie o deschidere a școlilor, care să permită această implicare. Aproape trei sferturi dintre răspunsurile elevilor din mediul rural indică faptul că ei sau părinții lor au posibilitatea de a propune opțiunile, în timp ce acest lucru rezultă doar din aproximativ jumătate din răspunsurile elevilor din mediul urban. Acest aspect este evidențiat și de procentul elevilor care nu au fost implicați în stabilirea propunerilor de opțiunile (7% în mediul rural, spre deosebire de peste 15% în mediul urban), precum și din cel al elevilor care nu știu cum sunt alese opțiunile (7% în mediul rural, spre deosebire de aproape 12% în

mediul urban). Totuși, excluderea beneficiarilor educației din procesul de alegere a opționalelor rămâne mare și în urban și în rural, în ambele medii aproximativ trei sferturi dintre răspunsuri arătând faptul că alegerea s-a făcut pe baza unei liste propuse. Diferențe majore rezultă comparând implicarea familiei elevilor de gimnaziu cu cea a familiei elevilor de liceu. Deși numărul elevilor respondenți de liceu este mic (neconstituind o țintă în analiza de față), totuși se conturează o schiță a practicilor pe acest segment de învățământ care ar putea face obiectul unei analize ulterioare, în alt context de cercetare. Deși, în principiu, elevii de liceu pot fi mai autonomi în luarea deciziilor în acord cu nevoile lor de formare, totuși un număr foarte mic dintre respondenții de față declară că au avut ocazia să facă propuneri de opționale, aproape un sfert dintre ei nu știu cum se propun acestea și nu au fost implicați, iar ceilalți afirmă că au ales dintr-o listă dată.

În scopul de a identifica factorii de decizie în stabilirea opționalelor, precum și de a se observa raportul dintre factorii propunători și cei decizionali, elevii au fost întrebați despre cine a luat decizia cu privire la opționalele studiate la clasa lor în ultimii doi ani școlari (E11). Din răspunsurile a peste jumătate dintre elevi rezultă o colaborare în luarea deciziilor, fiind implicați elevii, părinții și profesorii împreună. Aproape 20% dintre elevi consideră că nu sunt implicați în luarea deciziilor, pentru ei alegând părinții împreună cu profesorii. Aproape 15% dintre respondenți apreciază că implicarea lor sau a familiei ca fiind aproape inexistentă, decizia fiind luată numai de furnizorii de educație, profesori și conducerea școlii. Un procent foarte mic, aproape 4%, se confruntă cu situații în care decizia este luată numai de conducerea școlii, iar pentru un procent de aproape 9% este necunoscut modul în care se ia această decizie.

Tabelul 38. Percepțiile elevilor privind luarea deciziilor în stabilirea ofertelor de discipline opționale

E11-1	elevi, părinți și profesori împreună	5010	55,1%
E11-2	părinți și profesori împreună	1663	18,3%
E11-3	profesori și conducerea școlii	1287	14,2%
E11-4	conducerea școlii	347	3,8%
E11-5	nu știu	782	8,6%

Comparând răspunsurile elevilor din mediul rural cu cele ale elevilor din mediul urban, se constată și de data aceasta o mai mare colaborare între factorii implicați în educație în mediul rural. Elevii, părinții și profesorii iau această decizie împreună conform răspunsurilor a 66% dintre elevii din mediul rural, în timp ce în mediul urban, acest lucru se întâmplă numai pentru 43% dintre respondenți. Implicarea elevilor și a familiilor lor este mult mai mică în mediul urban, unde este mai mare procentul celor care declară că nu știu cum se ia această decizie sau că este luată numai de către furnizorii de educație.

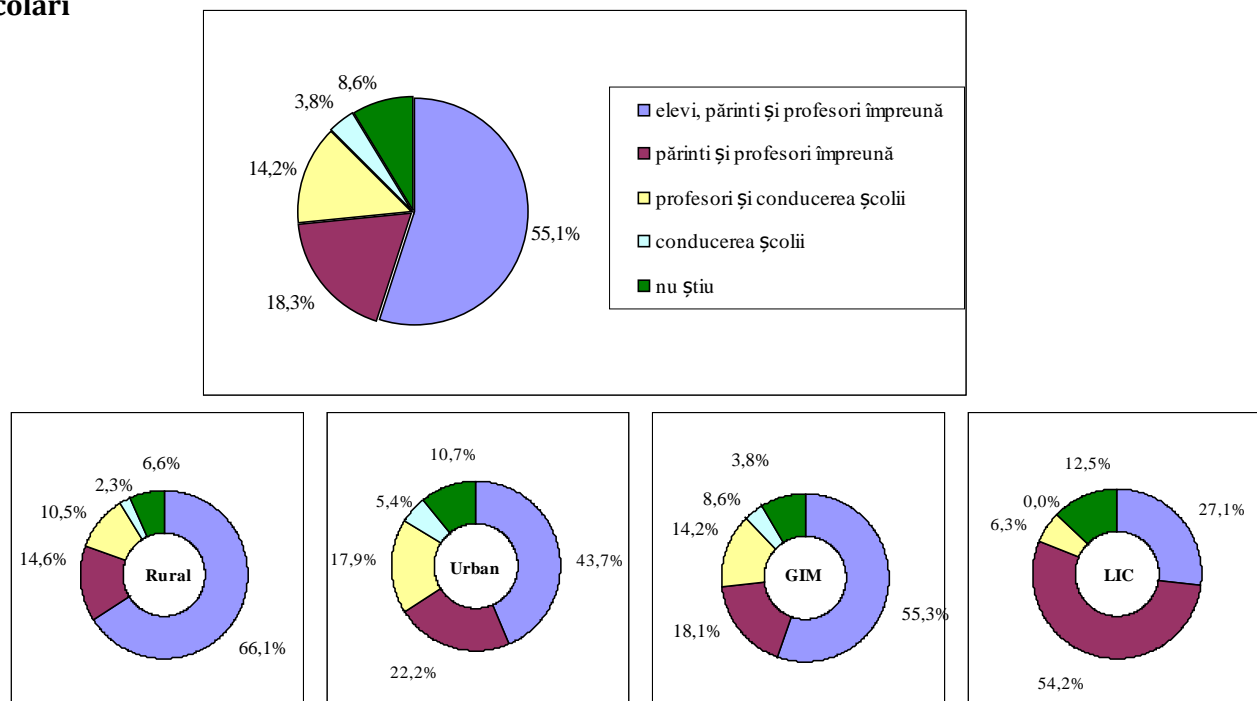
Tabelul 39. Distribuția factorială a opiniilor elevilor privind luarea deciziilor în stabilirea ofertelor de discipline opționale

			E11-1	E11-2	E11-3	E11-4	E11-5
Total		9098	55,1%	18,3%	14,1%	3,8%	8,6%
Mediu	Rural	4641	66,1%	14,6%	10,5%	2,3%	6,6%
	Urban	4448	43,7%	22,2%	17,9%	5,4%	10,7%

Tip	GIM	9041	55,3%	18,1%	14,2%	3,8%	8,6%
	LIC	48	27,1%	54,2%	6,3%	0,0%	12,5%
Unitate	F.buna	4722	63,1%	16,9%	10,9%	2,9%	6,1%
	Buna	3809	49,0%	20,1%	17,3%	4,1%	9,5%
	Slaba	330	29,7%	17,9%	22,4%	9,7%	20,3%

Fig. 16. Participarea la luarea deciziilor privind alegerea opțiunilor în ultimii doi ani școlari

Pentru îmbunătățirea colaborării dintre profesori și elevi, în procesul de constituire a ofertei de opționale, peste trei sferturi dintre elevi propun să fie întrebați și informați din timp cu privire la opțiunile de interes pentru ei (E18-2) și să existe o listă mai bogată de propuneri din care să poată alege ceea ce îi interesează (E18-4).

Reprezentările acestora în legătură cu opțiunile la care ar fi dorit să participe, dar nu au fost organizate sunt foarte utile pentru identificarea de către profesori a orizontului de așteptare al elevilor și pentru corelarea obiectivelor educative cu interesele și nevoile lor în viața reală (v. cap.5). O altă categorie de așteptări, de care cadrele didactice ar trebui să țină mai bine seama, se referă la decalajul constat de elevi între oferta expusă și implementarea propriu-zisă, ceea ce înseamnă un parcurs care trece de la iluzie la deziluzie, cu efecte nedorite asupra motivării pentru învățare.

Considerăm că domeniul opțiunilor reprezintă un context în care contractul de învățare poate fi mult mai eficient explicat și negociat, deoarece disponibilitatea elevilor de a se implica este mai mare, și că acesta trebuie respectat, în mod deosebit, de către profesor. Observăm că sesizarea de către elevi a diferențelor dintre ofertă și aplicarea propriu-zisă a programei nu relevă o caracteristică privind experiența acestui grup participant la studiu, ci este semnalată și cu ocazia altor cercetări (vezi, de exemplu, Mândruț, 2010).

4.4. Criterii cu care operează elevii în alegerea CDS

Alegerea opționalelor de către elevi este influențată, în principal, de impactul pe care ar putea să îl aibă acestea asupra studiilor ulterioare sau a pregătirii lor pentru viață, interesele sau pasiunile lor. Opiniile exprimate de elevii respondenți relevă faptul că recomandările profesorilor sau ale părinților ar juca un rol mai mic în influențarea acestor alegeri.

Pentru identificarea criteriilor dominante care stau la baza alegerii unui curs opțional de către elevi, aceștia au fost întrebați care au fost argumentele pe care le-au utilizat în acest scop (E10). Răspunsurile elevilor indică faptul că cei mai mulți dintre ei au în vedere, în mare și în foarte mare măsură, selectarea unor opționale pe care le consideră utile în pregătirea lor pentru viață (E10-5), precum și în pregătirea școlară și continuarea studiilor (E10-1). Corespondența cu interesele și pasiunile lor sau cu recomandările profesorilor s-au dovedit criterii foarte importante pentru un număr mai mic de elevi (*am ales opționalele care răspund unor interese și pasiuni ale mele pentru un anumit domeniu/temă*; E10-2), în timp ce indicațiile părinților/recomandările profesorilor influențează cel mai puțin alegerea opționalului (E10-3/E10-4).

În ceea ce privește ponderile acordate, se constată aceeași ordine în preferințele elevilor pentru anumite criterii, dominante atât în mediul urban, cât și în cel rural, cu observația că există un interes exprimat mai mare în mediul rural pentru fiecare dintre cei cinci factori puși în discuție în momentul alegerii. Diferențe mai mici se observă în privința rolului părinților în influențarea alegerii, rol care este cel mai redus în ambele medii.

Tabelul 40. Ponderea criteriilor utilizate de elevi pentru alegerea opționalelor

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia	Scor mediu	Grad de dotare	% Dotare
	1	2	4	5				
E10-1	11,8%	16,7%	49,2%	22,3%	0,0%	3,533	70,7%	71,4%
E10-2	13,9%	24,4%	43,1%	18,5%	0,0%	3,279	65,6%	61,6%
E10-3	31,2%	31,0%	27,6%	10,2%	0,0%	2,547	50,9%	37,8%
E10-4	18,2%	24,3%	40,0%	17,5%	0,0%	3,144	62,9%	57,5%
E10-5	11,2%	14,5%	42,9%	31,5%	0,0%	3,690	73,8%	74,4%

Comparând fetele cu băieții, se observă la fete o tendință mai mare de a urma un opțional util în pregătirea școlară, pentru continuarea studiilor și pentru viață, precum și de a ține cont de sfatul profesorilor. Interesul pentru urmărirea propriilor pasiuni se dovedește destul de unitară în raport cu dimensiunea de gen, în timp ce alegerea sub îndrumarea părinților este mai puțin reprezentativă pentru fete.

Este remarcabil faptul că niciun elev nu a considerat că nu știe sau nu ar avea o părere în legătură cu aspectele puse în discuție, ceea ce dovedește interesul acestora în alegerea parcursului lor de formare, capacitatea de identificare a propriilor nevoi de cunoaștere și conștientizarea motivațiilor care determină o alegere.

Dintre elevii repondenți (aproape zece mii), peste 200 au adăugat diverse comentarii, cei mai mulți semnalând faptul că nu au fost consultați, nu au avut posibilitatea alegerii, în cele mai multe

dintre situații cel care a ales fiind profesorul sau dirigintele clasei. Sporadic, au fost aduse în discuție criterii de alegere precum lipsa temei, note mari, materie ușoară.

Tabelul 41. Distribuția factorială a opiniilor elevilor privind criteriile de alegere a opționalelor

			E10-1	E10-2	E10-3	E10-4	E10-5
Total		9098	71,4%	61,6%	37,8%	57,5%	74,3%
Mediu	Rural	4641	76,6%	67,1%	42,3%	63,6%	80,0%
	Urban	4448	66,1%	55,9%	33,1%	51,2%	68,5%
Tip	GIM	9041	71,6%	61,8%	37,9%	57,7%	74,6%
	LIC	48	35,4%	29,2%	27,1%	25,0%	33,3%
Gen	Feminin	4573	73,7%	61,9%	36,7%	60,1%	75,7%
	Masculin	4516	69,1%	61,4%	39,0%	54,9%	72,9%
Unitate	F.buna	4722	79,4%	68,2%	40,9%	62,4%	81,0%
	Buna	3809	65,4%	56,6%	34,6%	53,3%	69,3%
	Slaba	330	42,1%	36,4%	32,7%	44,2%	51,2%
Rezultate	5-5,99	343	69,1%	64,4%	47,8%	62,7%	73,5%
	6-6,99	685	68,0%	65,0%	46,9%	60,6%	74,3%
	7-7,99	1507	72,7%	63,6%	45,3%	62,6%	76,7%
	8-8,99	2237	71,5%	60,6%	36,7%	57,8%	74,9%
	9-9,49	1749	69,9%	60,9%	35,2%	53,9%	73,4%
	9,5-10	2568	72,9%	60,6%	32,5%	55,3%	73,3%
Test Z diferența U/R			12,26	11,96	9,41	12,86	14,29
Test Z diferența LIC/GIM			7,87	6,73	1,82	6,93	9,76
Test Z diferența FEM/MASC			5,04	0,52	2,24	5,17	3,15

Fig. 17. Distribuția opiniilor elevilor cu privire la criteriile utilizate pentru alegerea opționalelor în funcție de mediul de rezidență al școlii

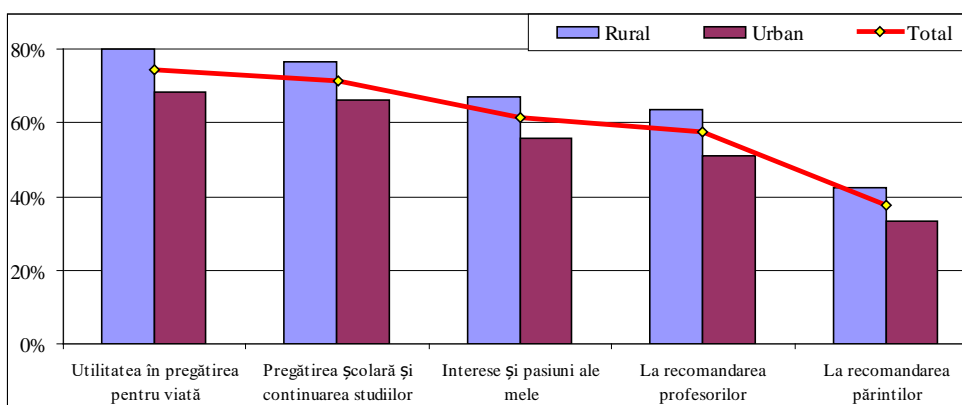
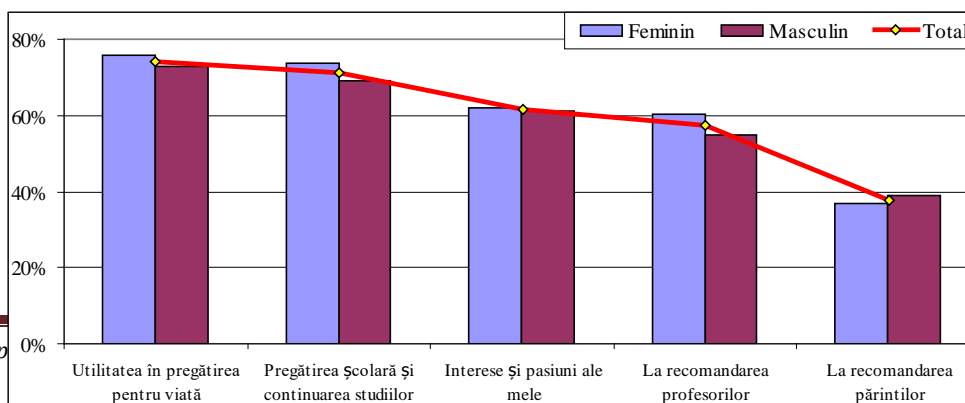

Fig. 18. Distribuția opiniilor elevilor cu privire la criteriile utilizate pentru alegerea opționalelor în funcție de gen

4.5. Provocări actuale – proiectarea ofertelor de tip curriculum integrat

Experiențele profesorilor privind proiectarea curriculumului integrat pun în evidență două tipuri de preocupări. Prima se referă la procesul administrativ care a fost parcurs, proces sprijinit pe metodologia de elaborare a CDS. În acest caz, există un capital de experiență acumulat de școli în aproape douăzeci de ani de când a fost introdus curriculumul la decizia școlii. Profesorii au avut de rezolvat probleme specifice elaborării opționalului, determinate de contextul în care școala își desfășoară activitatea. A doua pune în evidență preocuparea profesorilor pentru parcurgerea pașilor specifici proiectării unei programe școlare de tip integrat. În acest caz, profesorii trec prin situații care să le consolideze capitalul de experiență în proiectarea curriculumului și aplicarea la clasă. Sunt considerate atuuri experiențele de tip colaborativ.

- **Experiențe de proiectare curriculară relevante pentru curriculumul integrat**

Curriculumul integrat a intrat în practica școlară din România cu un statut bine conturat: ca variantă de opțional căruia îi este alocat un timp de învățare specific (minimum 1 oră/săptămână). În evoluția planurilor-cadru de învățământ, introducerea acestui tip de opțional marchează o etapă de dezvoltare/avans față de abordarea pe arii curriculare, care oferă posibilitatea integrării demersului didactic disciplinar într-un cadru interdisciplinar.

Analiza diferitelor definiții date termenului (pedagogic) de curriculumul integrat evidențiază mai multe semnificații acordate, cele mai relevante, în contextul dat, fiind:

- ✓ relaționarea diferitelor domenii de studiu/discipline școlare prin accentul acordat unor concepte sau teme integratoare și renunțarea la/diminuarea granițelor disciplinare;
- ✓ abordarea corelată a conținuturilor și rezultatelor învățării (Popovici Borzea, 2017);
- ✓ abordarea corelată a conținuturilor și a demersului de învățare (a se vedea în acest sens metodologia CLIL).

În ultimii 20 de ani, sistemul educațional din România a abordat cu moderația integrarea curriculară, prin abordări integrate la nivelul disciplinelor (așa cum sunt, de exemplu domeniile de conținut în programele de istorie, includerea proiectului ca domeniu distinct de conținut în programa școlară de educație socială sau proiectarea curriculară bazată pe deprinderi integratoare în domeniul limbilor materne și moderne).

De departe, cel mai relevant context de proiectarea integrată, în ultimii ani, îl constituie **ariile curriculare**. Aria curriculară reprezintă o grupare de discipline funcționale din perspectiva competențelor necesare viitorului absolvent. Ariile curriculare au fost selectate în conformitate cu

finalitățile învățământului ținându-se seama de importanța diverselor domenii culturale care structurează personalitatea umană și de conexiunile dintre aceste domenii.

Organizarea pe arii curriculare are câteva avantaje:

- ✓ oferă posibilitatea integrării demersului didactic disciplinar într-un cadru interdisciplinar;
- ✓ determină echilibrarea ponderilor acordate diferitelor domenii și obiecte de studiu;
- ✓ asigură concordanța cu teoriile actuale privind procesul, stilul și ritmurile învățării;
- ✓ asigură continuitatea și integralitatea demersului didactic pe întreg parcursul școlar al elevului.

Organizarea curriculară centrată pe competențe transversale, care fundamentează noile planuri-cadru de învățământ, a readus în discuție abordarea corelată a conținuturilor și rezultatelor învățării. Astfel, profilurile de formare derivate din competențele cheie au devenit punctul de plecare al proiectării noilor programe școlare. În actualul cadrul curricular din România, profilul de formare are rol de interfață între școală și societate și constituie reper pentru dezvoltarea traseelor de învățare propuse prin programele școlare pentru toate cele trei etape de școlaritate. Dăm, ca exemplu, competența de comunicare în limba maternă.

Competența de comunicare în limba maternă este susținută, la nivelul finalității, în învățământul primar (în ciclul achizițiilor fundamentale, din primele două clase ale învățământului primar), prin *asimilarea elementelor de bază ale principalelor limbaje convenționale (scris, citit, calcul)*, în ciclul de dezvoltarea și în ultimele două clase prin *dezvoltarea achizițiilor lingvistice și încurajarea folosirii limbii române, a limbii materne și a limbilor străine pentru exprimarea în situații variate de comunicare*). În formularea competențelor generale, elemente componente ale acesteia există în aproape toate ariile curriculare și la toate disciplinele, iar competențele specifice le extind.

Câteva exemple ale modului în care se regăsesc descriptorii acestei competențe la nivelul ariilor curriculare sunt relevante:

Aria Limbă și comunicare: în competențe specifice (*a evalua propria sa muncă, a căuta sfaturi, informații și ajutor*) și în activități de învățare (*autoevaluarea redactării*);

Aria Matematică și Științe ale naturii: în activități de învățare (*a dobândi alfabetizările de bază necesare pentru continuarea învățării*);

Aria Om și societate: în activități de învățare (*organizarea propriei învățări, învățare socială activă, rezolvare de probleme, exerciții de întrajutorare*);

Aria Consiliere și orientare: explicit, în conținuturi de învățare.

Metodologia CLIL reprezintă un bun exemplu pentru abordarea integrată care corelează conținuturile cu a demersul de învățare. Ea are ca punct de plecare îmbinarea dintre elementele de

conținut și cele de învățare a unei limbi ne-materne, devenită instrument de învățare a unui nou conținut. Din perspectiva modelelor de abordare integrată, metodologia CLIL combină abordarea interdisciplinară și demersurile de învățare bazate pe rezolvarea de probleme. Astfel, elevii nu doar că învață un lexic nou și contextele în care îl pot folosi, dar limbajul nou învățat este utilizat în rezolvarea de probleme cu implicații asupra parcursului școlar viitor (de exemplu, *utilizarea limbii în contexte uzuale* așa cum sunt vizionarea și interpretarea de filme educative, lucrul în echipă, dezvoltarea unor proiecte) sau a celui profesional.

Acestor exemple li se mai pot adăuga și abordările integrate susținute ca programe naționale relevante cum ar fi educația pentru sănătate, Multitouch sau ca teme integrate ca activități extracurriculare de tip proiect sau în relație cu o problemă a comunității școlare.

- **Experiențe de aplicare actuale**

Din totalul participanților la studiul de față, aproximativ jumătate dintre profesori au descris cum au abordat opționalul integrat la nivelul mai multor arii curriculare, prevăzut în planul-cadru de învățământ cu 1 oră/ săptăm. în școala lor (P13). În răspunsurile profesorilor, se observă două direcții de structurare a experiențelor: **a.** focalizarea răspunsului pe parcurgerea traseului administrativ, potrivit metodologiei CDS; **b.** focalizarea răspunsului pe procesul de proiectare a unei programe școlare.

a. Aspecte privind parcurgerea traseului administrativ

Respondenții își focalizează frecvent răspunsurile asupra respectării procedurilor de stabilire și avizare a opționalului, precum și asupra consultării. Astfel, potrivit opiniilor exprimate, pașii urmați în conceperea unei oferte de curriculum integrat au fost similari cu cei urmați pentru constituirea și aprobarea ofertei de curriculum la decizia școlii. Punctul de plecare constă în realizarea de către profesori a unei analize de nevoi, traseul administrativ încheindu-se în momentul avizării de către inspectoratul școlar.

Exemple de experiențe

„Am prezentat noul-plan cadru în Consiliul profesoral, informând colegii cu privire la opționalul integrat. Ulterior, s-au format echipe de lucru, s-au prezentat opționalele integrate, s-au consultat elevii și părinții care au decis opționalul; a fost aprobat în CA și s-a trimis către ISJ pentru obținerea avizului.”

„Cadrele didactice au studiat programa și s-au stabilit strategiile și obiectivele în funcție de nivelul claselor.”

„S-a urmărit planul-cadru; s-a ținut cont de completarea catedrelor titularilor; s-a ținut cont de opțiunile elevilor și ale părinților.”

„Am cerut comisiilor metodice să propună astfel de CDS și a reusit catedra de limbi străine (lb. engleză).”

*„Au fost consultați toți factorii implicați (părinți, reprezentanți ai comunității locale, cadrele didactice care predau la clasă, responsabilii de comisii metodice, **fostul învățător la clasă**); a fost consultată oferta. În cadrul comisiilor metodice, au fost stabilite modalitățile concrete de întocmire (cadrele didactice desemnate, disciplinele, argument, conținuturi, etc.) și de implementare a CDS-urilor. Au fost supuse aprobării în Consiliul profesoral și avizării în Consiliul de administrație.”*

„De-abia de anul acesta avem în vedere acest aspect: A fost prezentat noul plan-cadru; a fost discutată ideea de opțional integrat la nivelul mai multor arii curriculare și s-au solicitat oferte.”

„În funcție de propunerile elevilor/părinților, dar ținând cont și de resursele materiale/umane, de pregătirea profesională a cadrelor didactice.”

„Opționalul integrat la nivelul mai multor arii curriculare la clasa a V-a a fost prezentat părinților și aceștia au optat pentru integrarea unei limbi moderne cu o disciplină artistico-plastică, având în vedere învățarea într-un mod plăcut a unei limbi străine.”

„Prin profesorul de specialitate și în legătură cu inspectorul de specialitate.”

Resursele școlii au influențat procesul de stabilire a opționalelor integrate, iar rolurile asumate de profesori au relevat percepții și motivații diverse (intrinseci, extrinseci): disponibilitatea și specializarea profesorului; posibil disconfort profesional în raport cu noutatea acestui tip de demers; nevoia administrativă de completare a normei; statutul profesorului (titular, suplinitor). Experiențele relatate pun în evidență soluții care au însemnat adaptarea opționalului la specializarea profesorului; selectarea unei oferte în funcție de problemele de normare; realizarea unei echipe care să reprezinte fiecare arie. O afirmație precum aceasta *„Opțional la limba română, integrând istorie, geografie.”* poate fi simptomatică pentru problematica generală a procesului de constituire a ofertei de CDS, în sensul constrângerilor care pot afecta inițiativele și interesele beneficiarilor, datorită posibilităților actuale legale limitate de încadrare a profesorului, potrivit specializării inițiale, fără specificarea contribuției la dezvoltarea profesională, ulterior, prin alte tipuri de cursuri de formare.

Exemple de experiențe

„Am căutat un cadru didactic dispus să-și asume aceasată sarcină; am adaptat cerința opționalului la specialitatea profesorului.”

„Opționalul integrat a fost realizat de către o echipă de cadre didactice reprezentând fiecare arie curriculară.”

„S-au facut propuneri pe catedre, au fost puține propuneri, a existat o anumită reticență pentru un opțional integrat. În final, opționalul propus de director a fost adoptat.”

„Lectura și abilitățile de viață. Propunere făcută de un profesor titular a cărui normă era incompletă.”

„Opționalul integrat în școală, la clasa a V-a, a fost implementat în urma analizei de nevoi realizată în rândul elevilor și al părinților, a evaluării disponibilității resurselor umane și materiale existente în școală, precum și în urma analizei de nevoi specifică contextului cultural, social și economic local.”

Sunt aduse în discuție și mecanismele de consultare cu elevii, prin aplicarea unor chestionare de nevoi sau explicarea a ceea ce presupune curriculumul integrat, și cu părinții:

Exemple de experiențe

„Disciplina de opțional ales la clasa a V-a satisface nevoile elevilor, părinților și este în concordanță cu tradițiile din comunitatea locală, fapt pentru care a și fost ales de părinți și elevi.”

„După consultări cu părinții elevilor din clasele a IV-a din anul trecut școlar.”

„Am discutat cu părinții și am căutat variante de CDS în funcție de propunerile dâșilor și de calificarea cadrelor didactice.”

„Am respectat procedura - a fost ales de elevi.”

„În perioada stabilită în calendar, am aplicat aceeași procedură, cu modificarea presupusă de explicarea în cadrul ședințelor cu părinții a ceea ce înseamnă un opțional integrat (mai greu de înțeles pentru părinții cu un nivel scăzut de cunoștințe.”

Există situații în care nu au fost proiectate programe de curriculum integrat din rațiuni care țin de anumite situații particulare din școală. Limitele semnalate se referă la: timpul avut la dispoziție (*„nu a putut fi aplicată integral metodologia, din motive obiective, organizarea în regim simultan a fost anunțată foarte târziu și nu s-a putut aplica metodologia pentru opționalul integrat în întregime”*);

funcționarea în regim simultan („Nu am elaborat opționalul integrat datorită stabilirii claselor de la nivelele de învățământ în regim de simultan.”); calitatea resurselor („Destul de dificil, deoarece implică folosirea resurselor proprii, inclusiv cele materiale și financiare, pentru o abordare corectă.”); lipsa unei experiențe directe a respondentului, datorată faptului că nu a avut ore la clasa a V-a.

b. Aspecte privind procesul de proiectare a unei programe școlare

Focalizarea răspunsurilor cadrelor didactice asupra procesului de identificare și structurare a programei, astfel încât să abordeze curriculumul integrat în mod adecvat, constituie o reprezentare aproape la fel de frecvent invocată ca și în situația anterioară, referitoare la procedurile de lucru. Aspectele aduse în discuție se referă la tipuri de oferte (locale, centrale; „organizate pe module” etc.); discipline și arii curriculare puse în relație; obiective și activități urmărite; experiențe/ opțiuni care au ajutat.

De aici, au rezultat anumite acțiuni de sprijin, cum ar fi, de exemplu, cele referitoare la modalități de comunicare cu beneficiarii pentru a face cunoscut ce înseamnă acest tip de programă sau modalități de lucru în grup și de luare a unor decizii.

Exemple de experiențe

„Cadrele didactice au studiat programa și s-au stabilit strategiile și obiectivele în funcție de nivelul claselor.”

„S-a analizat cu elevii și părinții vechea programă și vechiul plan-cadru și s-a propus un opțional integrat aprobat de MEN privind lectura ca abilitate de viață. S-a propus, ca opțional integrat, la clasa a V-a, „Lectura și abilități de viață”, de către Comisiile metodice de Limbă și comunicare și Om și societate.”

„S-a supus discuției în ședințele pe comisii necesitatea elaborării opționalului integrat; s-au elaborat propuneri pe limba engleză-educație socială/civică-TIC, limba română-arte, matematică-fizică-istorie-geografie-TIC; s-a refăcut procedura de selecție și s-a optat pentru cel de matematică-fizică-istorie-geografie-TIC; s-a depus spre avizare. Sunt discuții privind salarizarea persoanelor implicate în predare.”

Programele structurate în raport cu nevoile locale au titluri precum: „ Să ne cunoaștem Șara cu viața ei cotidiană”; „Să descoperim arta prin matematică”; „Matematică în societate”; „Literatura și calculatorul”; „Matematică în limba engleză”; „Educație ecologică și de protecție a mediului”.

Exemple de experiențe

„Am optat pentru aria curriculară Om și societate și aria curriculară Arte, realizând un opțional cu titlul Călătorie prin trecutul artistic al omenirii.”

„Au fost propuse trei optionale: 1. Să învățăm franceza prin cântec; 2. Să învățăm germană; 3. Calculatorul imaginației.”

„La clasa a V-a, opționalul ales este: Educație ecologică și protecție a mediului, fiind necesar în societatea de consum din ziua de azi.”

„Opționalul cu titlul English for the new generation abordează principiul transdisciplinarității, fiind structurat pe domenii precum: dramaturgie, muzică, pictură și informatică.”

„Au ales elevii și părinții împreună cu cadrele didactice, în funcție de specificul zonei (“Orizontul local-Jina-Studiu de geografie fizică și umană-Potențialul turistic al zonei mărginimii”).”

„Opțional integrat din aria științe - “echilibre și dezechilibre naturale.”

„Universul numerelor - opțional integrat la nivelul ariilor curriculare matematică și științe.”

„Om-protecția consumatorului este opționalul integrat, ce are în cuprindere noțiuni de fizică, chimie, biologie, științe sociale. Este predat de un profesor **având specializarea fizică-chimie.**”

Din oferta centrală au fost selectate câteva programe de curriculum la decizia școlii considerate ca fiind adecvate pentru implementarea curriculumului integrat: *Lectura ca abilitate de viață* (aprobată în 2012); *Matematica în societatea cunoașterii* (aprobată în 2013); *Educație pentru sănătate* (aprobată în 2004); *Mituri și legende greco-romane* (aprobată în 2008).

Opiniile exprimate de către profesori au relevat răspunsuri în care interesul acestora se referă la disciplinele școlare corelate sau la ariile curriculare.

În proiectarea programelor de curriculum integrat profesorii au pus în relație discipline precum: biologie, geografie și educație fizică și sport; istorie și educație plastică; istorie, geografie și religie; TIC, desen, muzica, limba engleza, matematică. Demersul urmat a avut în vedere fie opțiunea de corelare a unor discipline în cadrul unei singure arii curriculare, fie în mai multe.

Exemple de experiențe

„Este un opțional care privește disciplinele: istorie, geografie, limba și literatura română, biologie, educație plastică: Pe urmele marilor exploratori.”

„Opționalul se numește Organizarea textului scris, din mai multe arii curriculare.”

„Cunoașterea comunității locale: istorie, religie-arte plastice.”

„integrat în aria matematică și științe”

„Opționalul de la clasa a V-a, Semnul în arte, este un opțional integrat la nivelul disciplinelor limbă română, desen, muzică. La realizarea programei și-au adus contribuția profesorii de la disciplinele implicate.”

„Opționalul este predat de către profesorul de geografie și este integrat - geografie+istorie+arte+literatură.”

În ceea ce privește ariile curriculare selectate, observăm asocieri precum Arte și Matematică și Științe; Matematică și Științe, Arte, Sport și Tehnologii; Limbă și comunicare și Tehnologii; Om și societate și Arte; Consiliere și orientare, Arte, Om și societate, Limba și comunicare.

Exemple de experiențe

„Opționalul integrat s-a realizat la nivelul ariilor curriculare Matematică și științe ale naturii, respectiv Om și societate. În cadrul opționalului, i se integrează matematica cu istoria și geografia.”

„Opționalul la clasa a V a este integrat la 4 arii curriculare: limbă și comunicare, matematică și științe, arte, tehnologii.”

„Călători și călătorii prin Univers”, la nivelul ariilor Om și societate, Matematica-Științe, Tehnologii.”

„În urma propunerilor făcute, cele mai multe voturi le-a întrunit opționalul „Micii cercetași” care îmbină ariile curriculare: Matematică și științe ale naturii, Om și societate și Educație fizică, sport și sănătate.”

„Opționalul stabilit la clasa a V-a este un opțional integrat la nivelul ariilor curriculare Matematică și științe ale naturii și Tehnologii, intitulat Importanța științei în societatea actuală.”

„Opționalul integrat care se predă la clasa a V-a, în cadrul școlii, este intitulat Cultură și civilizație germană. Acesta este integrat la nivelul a trei arii curriculare: Limbă și comunicare (Limba germană), Om și societate (Istorie și Geografie), Tehnologii (TIC). Disciplina este predată de un cadru didactic calificat pentru toate domeniile menționate din cadrul diverselor arii curriculare. În vederea aprobării acestui opțional, s-au aplicat toți pașii procedurali pentru clasa de debut.”

„Este realizat de către profesorul de muzică, conținuturi integrate la nivelul mai multor arii curriculare, denumirea: Muzica și celelalte arte.”

„Opțional la limba română, integrând istorie, geografie.”

„S-a pus accent mai mare pe aria curriculară Limba și comunicare, dar sunt implicate și aria curriculară Om și societate și aria curriculară Arte.”

Raportarea la experiențele prealabile ale profesorilor se dovedește utilă pentru înțelegerea motivațiilor profesorilor și a percepțiilor asupra propriului rol, în raport cu provocarea proiectării curriculumului integrat. Profesorii au apreciat ca reprezentând oportunități deschiderea profesională și activitățile derulate în cadrul unor proiecte, au recurs la soluții precum colaborarea cu învățătorul, obișnuit cu organizarea integrată a învățării, au identificat și rezolvat probleme datorate, în opinia lor, informațiilor disponibile ca suport în acest demers de proiectare. În ceea ce privește feedbackul, semnalăm un astfel de exemplu: *„În școala noastră opționalul integrat la nivelul mai multor arii curriculare, prevăzut în planul-cadru de învățământ cu o oră/săpt. a fost primit destul de bine.”*

Exemple de experiențe

„Prin alegerea unui cadru didactic care are o viziune flexibilă.”

„Având experiență în derularea unor proiecte multidisciplinare și în activități nonformale, nu au fost întâmpinate dificultăți în abordarea disciplinelor opționale integrate (Literatură-teatru-film, Educație pentru sănătate).”

„Colaborarea cu profesorii pentru învățământ primar, în ceea ce privește predarea integrată; identificarea competențelor vizate; identificarea cadrului didactic dispus și abilitat pentru predarea opționalului integrat.”

„În ianuarie, cu reticenta, pentru că nu găseam informații despre acesta; în august-septembrie, cu responsabilitate, ne-am documentat și pare o provocare și un pas către interdisciplinaritate.”

Una dintre modalitățile de abordare a curriculumului integrat a avut în vedere organizarea de unități/activități de învățare sau activități extrașcolare prin care sunt puse în relație anumite discipline (*„Opționalul integrat la nivelul ariilor curriculare Limbă și comunicare și Arte a fost aprobat sub forma exercițiilor de comunicare, joc de rol, cântece, desene”*; *„Prin proiectarea unor lecții transdisciplinare, de tip română - informatică, franceză - informatică, engleză - informatică; „Prin organizarea unor expoziții, programe artistice, activități sportive, concursuri pe discipline, pe ani de studii, care să evidențieze deprinderile elevilor în cadrul programului școlar)”*).

O altă modalitate de abordare a curriculumului integrat s-a structurat în funcție de scopurile identificate: realizarea unei legături între școală și viața reală; formarea unor competențe utile în plan personal și social; raportarea la anumite valori.

Exemple de experiențe

„Din perspectiva nevoii de a avea un stil de viață sănătos absolut necesar pentru dezvoltarea armonioasă a organismului.”, „Având în vedere că elevii sunt în clasa a V-a, este necesar ca ei să se formeze către frumos, către lectură și, de aceea, s-a ales ca opționalul integrat să fie între limba română și educație plastică.”

„Cadrele didactice au oferit elevilor din clasa a V-a opționalul integrat ”Limba engleză - istorie, geografie, cultură și civilizație”. Limba engleză este prezentă în viața elevului, într-un mod activ sau în mod pasiv. Deoarece am constatat nivelul insuficient și interesul crescut al elevilor față de informații în ceea ce privește cultura și civilizația engleză, am considerat necesar să le oferim un curs opțional prin care să descopere Marea Britanie - limba, cultura, civilizația, orașele și obiceiurile. Opționalul are ca scop studierea aspectelor de cultură, civilizație, geografie și istorie britanică, iar lecțiile propuse urmăresc domeniile cultural, economic și social.”

„Am gândit cunoașterea școlară prin abordări integrate, deschise către valorificarea, deopotrivă, a achizițiilor învățării dobândite de elevi în mediul formal, dar și în cel nonformal.”

„Am urmărit dezvoltarea competențelor de comunicare, creativitate, aptitudini artistice și a orizontului local.”

„Opționalul propus (matematică, educație tehnologică și desen) favorizează educația estetică și formarea spiritului de observație, dezvoltă imaginația, creativitatea și capacitatea de abstractizare și stilizare, dezvoltă capacitatea de a estima proporțiile, precizia, dar și pe cea de utilizare a culorii.”

„Opționalul integrat de la clasa a V-a în școala noastră este Semnul în arte, un opțional la nivelul disciplinelor: literatură română, muzică, desen, artă teatrală, încercând să acopere o sferă cât mai generoasă de domenii, să placă elevilor și, în același timp să formeze gustul pentru frumos.”

Există, de asemenea, opțiuni care au fost așezate sub semnul unor obiective considerate de profesori ca fiind în interesul elevilor, în sensul pregătirii acestora pentru a trece cu succes „praguri” considerate vulnerabilități pentru accesul la alt nivel din sistemul de învățământ preuniversitar.

Exemple de experiențe

„În stabilirea opționalului integrat, s-a pornit de la nevoile elevilor. S-a avut în vedere facilitarea trecerii mai ușoare de la învățător la profesori, legatura dintre teorie și practică, necesare în formarea competențelor cheie.”

„În școala noastră am abordat cu maximă seriozitate opționalul integrat și, de aceea, am ales să avem la clasa a V-a un opțional la Limba română, deoarece credem că asigură o mai bună pregătire elevilor, atât pentru examenele ce vor urma cât și pentru o dezvoltare mai mare a vocabularului și a artei comunicării.”

Tot în contextul școlii, au fost căutate soluții pentru rezolvarea unor nevoi ale profesorului și ale elevilor în funcție de ceea ce s-a considerat a fi specificul grupului:

Exemple de experiențe

„Pe lângă lista de opționale promovată în prezent la nivel national, școala a gândit o ofertă de opțional ținând cont de particularitățile de vârstă, de cerințele speciale ale elevilor, de mediul social din care aceștia provin, având în vedere că avem și copii cu CES, care provin din familii de romi cu părinți care nu au finalizat clase. Ținând cont de cele arătate, am gândit opționale care să implice elevii în activități care favorizează creșterea stimei de sine, asigurand-le, în același timp elevilor, egalitate șanselor.”

„Din perspectiva specificului clasei, deoarece clasa a V-a este formată doar din elevi rromi.”

Semnalăm, de asemenea, câteva aspecte contextuale care au avut implicații asupra experienței profesionale și a opțiunilor privind proiectarea și implementarea curriculumului integrat în gimnaziu.

Exemple de experiențe

„A fost prezentată oferta din clasa a IV-a. Părinții au optat pentru TIC.”

„Având doar programul școlar „A Doua Șansă”, nu avem clasa a V-a. Conform metodologiei pentru programul „A Doua Șansă”, orele alocate CDS sunt utilizate pentru evaluare de diagnoză, consolidarea unor teme din module sau pentru consultații individuale.”

CAPITOLUL 5. Aplicarea CDS în practica la clasă

Capitolul de față propune o explorare a problematicei opționalelor focalizată pe aplicarea la clasă. Sunt analizate aspecte privind capitalul de experiență acumulat prin derularea CDS în școală, bunele practici în raport cu așteptările elevilor, rolul formativ al opționalelor, experiențele elevilor ca beneficiari ai ofertei de opționale și proiecții de viitor. Perspectiva profesorilor și cea a elevilor vor fi corelate pentru a identifica mai clar dinamica acestui proces (puncte tari, puncte slabe, oportunități, provocări, soluții).

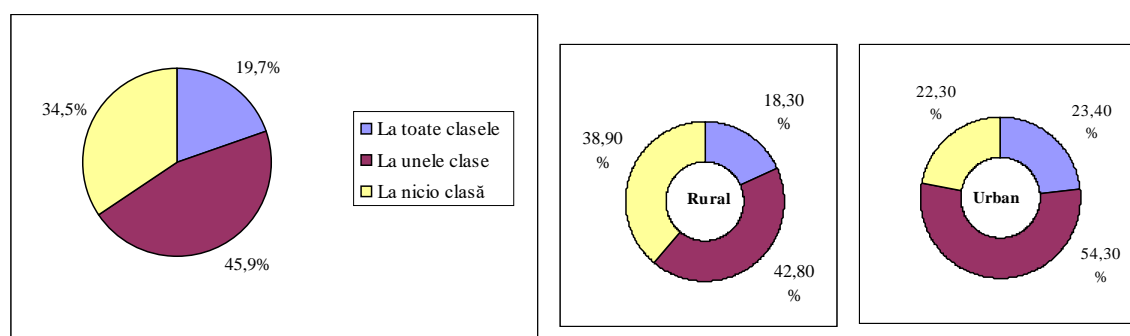
5.1. Capitalul de experiență privind derularea CDS în învățământul primar

În învățământul primar, aproape jumătate dintre școli au implementat opționale la unele clase, în anul școlar 2016-2017. Capitalul de experiență al școlilor din mediul rural este mai mic decât al celor din mediul urban, înregistrându-se un procent semnificativ de situații în care nicio clasă nu a beneficiat de o ofertă de curriculum la decizia școlii. Peste jumătate dintre profesori recurg la oferta centrală de curriculum la decizia școlii, școlile din mediul urban fiind mai numeroase decât cele din mediul rural.

Capitalul de experiență privind derularea de programe opționale la nivelul învățământului primar (segment care a parcurs integral noul curriculum) este mai mare în mediul urban, comparativ cu cel rural, unde în aproape 40% dintre situații nu au existat programe de CDS la nicio clasă. Opționalele sunt utilizate la unele clase, în medie, în jumătate din situații.

În prezent, au fost aplicate noile programe școlare la toți anii de studiu din învățământului primar, fiind acumulat cel mai mare capital de experiență de către cadrele didactice. Potrivit profesorilor din învățământul primar participanți la studiu, în aproximativ jumătate dintre situații au fost implementate în anul școlar 2016-2017, discipline opționale doar la unele clase (P17). În școlile din mediul urban, există un procent mai mare al numărului de opționale implementate la toate clasele (23,4%) în comparație cu mediul rural, acesta din urmă înregistrând și un procent semnificativ de situații în care, în anul școlar 2015-2017, nu au fost implementate opționale la nicio clasă (38,9%).

Fig. 19. Gradul de implementare a disciplinelor opționale la clasele din învățământul primar, în anul școlar 2016-2017

Ca practică, se observă faptul că ofertele de curriculum la decizia școlii au fost implementate, în mod repetat, în mai mulți ani școlari, de aproape toți participanții la studiu (P19), în mediul urban aceste experiențe acumulând un procent de 95,7%. Potrivit opiniilor exprimate, cadrele didactice din mediul urban recurg cel mai mult la oferta centrală de opționale (61,7%), în timp ce în mediul rural se recurge la această posibilitate în procent de 52,1% (P18).

Tabelul 42. Opțiunile oferite și implementate, în mod repetat, în mai mulți ani școlari

	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
P 19-1. Da	233	90	323	90,7%	95,7%	92,0%
P 19-2. Nu	24	4	28	9,3%	4,3%	8,0%
Total	257	94	351	100,0%	100,0%	100,0%

Tabelul 43. Distribuția capitalului de experiență privind derularea de programe opționale la nivelul învățământului primar

P17-1	constituirea la nivelul școlii a unei oferte actuale și bine fundamentate de opționale
P17-2	buna informare și consultarea reală a elevilor și a părinților elevilor
P17-3	aplicarea opționalului prin asigurarea concordanței între opționalul oferit și opționalul implementat
P17-4	constituirea unei oferte centrale actuale și relevante de opționale
P17-5	inclusiunea în oferta școlii a unor propuneri de opționale care răspund nevoilor locale identificate prin consultarea actorilor relevanți din comunitate

			P17-1	P17-2	P17-3	P18=DA	P19=DA
Total	Total	351	19,7%	45,9%	34,5%	54,7%	92,0%
Mediu	Rural	257	18,3%	42,8%	38,9%	52,1%	90,7%
	Urban	94	23,4%	54,3%	22,3%	61,7%	95,7%
Resurse	CD calificate	15	19,5%	45,9%	34,6%	55,3%	91,7%
	CD titulare	21	18,4%	47,7%	34,0%	54,8%	91,6%
	Infrastructură	54	21,6%	50,2%	28,1%	57,6%	93,1%
	Biblioteca școlară	72	20,6%	49,1%	30,4%	61,2%	94,4%
	Echip. și mat. didactice	35	19,1%	49,3%	31,6%	56,7%	94,0%
	Buget anual	76	19,9%	46,6%	33,5%	57,1%	93,2%
Oportunitati	Nesatisfăcătoare	32	16,2%	27,0%	56,8%	62,2%	94,6%
	Satisfăcătoare	46	12,3%	41,1%	46,6%	49,3%	90,4%
	Bună	338	31,3%	45,8%	22,9%	51,0%	91,7%
	Foarte bună	321	16,7%	52,8%	30,6%	57,6%	92,4%
Dificultati	foarte mari	231	11,1%	66,7%	22,2%	55,6%	100,0%
	mari	214	22,9%	42,9%	34,3%	40,0%	91,4%
	reduse	215	19,0%	39,7%	41,4%	46,6%	92,2%
	Foarte reduse	161	19,9%	49,2%	30,9%	62,3%	91,6%
Test Hi-pătrat de diferențe între medii							
Mediu	8,37 (>5,9)						
Resurse	4,04 (<18,3)						
Oportunitati	26,9 (>12,59)						
Dificultati	5,42 (<12,59)						

Exemplele de opționale oferite și implementate în anul școlar 2016-2017 pe care profesorii respondenți le consideră relevante (P19; 274 răspunsuri deschise) se concentrează, ca frecvență de abordare, în următoarele arii de învățare:

- ✓ **domeniul matematicii:** Matematică – matematică distractivă; Pași spre performanță în matematică; matematică aplicată; matematică pentru toți; complemente de matematică; matematică pentru concurs; Aplicații ale matematicii în viața cotidiană; caleidoscop matematic; sinteze matematice – clasa a VIII-a; Geometrie recreativă; Matematică distractivă; Geometrie și imaginație; Numere magice;
- ✓ **domeniul informaticii și TIC:** Opțional în domeniul informaticii și TIC - Prietenul meu calculatorul, cl. I-IV; Tehnici de editare text și imagine-TIC ; Tehnica folosirii calculatorului; Tainele informaticii; Lumea din computer; Calculatorul - cheia spre lumea virtuală; tehnici de editare de text și imagine-TIC; Informatică și comunicare; Tehnologie și progres;
- ✓ **domeniul limbilor străine:** limba engleză, franceză, germană ; limba engleza prin arte ; Learn English on line; Engleza distractivă; Cultură și civilizație în spațiul germanofon; My English Horizon; We like english; Literatură pentru copii; Je decouvre le francais ; limba germană prin joc ; English Through Songs and Songs Playing is Learning;
- ✓ **domeniul geografiei:** Geografia orizontului local; Turismul în județul Bacău; Misterele Terrei; Armonia naturii. Curiozități și aplicații în geografie, Watch, read and learn with National Geographic Enigmele Terrei; Hazarde natural; Geoinformatica, Călătorind prin Europa; Prejmer-istorie și tradiții locale; Geografia locală; Opțional bazat pe tradițiile și obiceiurile comunității locale;
- ✓ **domeniul istoriei:** Istoria evreilor. Holocaustul; Personalități istorice ale neamului românesc ; Istorie orală; „ Cojocna - istorie și tradiție ”- Istorie locală ; Istoria recentă a României ; O altă istorie a comunismului din România ; Istoria Mărginimii ; Istoria comunei Marisel;
- ✓ **limbă și literatură română:** Lectura ca abilitate de viață; Literatură pentru copii; Traistuța cu povești", Elemente de limbă, comunicare și literatură română; Scriem, citim corect românește ; Textul literar și tainele lui; Să scriem corect ; Genuri și specii literare.

Alte programe considerate relevante de către profesori trimit la domenii precum științe, sport, educație artistică și abilități practice etc. Analiza titlului trimite către un demers metodologic de tip interdisciplinar și către obiective de tip transversal, ca fundament pentru constituirea programei (nu există acces la programa propriu-zisă). Dintre acestea amintim:

- ✓ Fizica și calculatorul, Minuni fizice și materiale, Chimia mediului și a calității vieții ; Structuri spațiale; Experimentăm și ne distrăm; Plantele de cultură; Importanța vitaminelor
- ✓ Atracția pentru mișcare; Sanitarii pricepuți; Om frumos și sănătos; Minibaschet „ Inelul magic ” ; Joc sportiv –Handbal
- ✓ ”Pașaport pentru succes!” - Comunicare și relaționare socială; Bunele maniere - cartea mea de vizită; Educație pentru viață
- ✓ Cultura populară
- ✓ Mica gospodărie; Gastronomie; Micul agricultor
- ✓ Educația ecologică și protecția mediului
- ✓ Anotimpuri. Lucrări din hârtie și materiale reciclabile
- ✓ Creativitate și îndemânare

✓ Design vestimentar; Decorațiuni interioare; Construcții cu rigla și compasul.

Din oferta centrală, profesorii au amintit: Educație pentru sănătate; Lectura ca abilitate de viață; Literatură pentru copii; Educație financiară; Educația pentru șah.

5.2. Bune practici privind CDS în raport cu așteptările elevilor

În mare măsură, cadrele didactice au putut indica trei opționale pe care le consideră de succes, fiind apreciate de elevi. Domeniile aduse frecvent în discuție se referă la informatică, matematică, educație pentru sănătate. Mai sunt aduse în discuție opționale asociate cu domenii precum lectură, istorie, geografie, engleză, sport, franceză, chimie, ecologie, germană, bune maniere, educație financiară, șah, ecologie.

Pentru a identifica oferta de cursuri opționale pe care școlile o consideră de succes, cadrelor didactice li s-a adresat solicitarea de a numi cel puțin 3 opționale predate în școala lor, în anul școlar 2016-2017, care s-au bucurat de aprecierea elevilor și care pot fi considerate bune practici pentru curriculumul la decizia școlii (P15). Din 379 de respondenți, 345 au numit un opțional, 335 au numit două, iar 313 au numit și un al treilea opțional derulat cu succes în școlile proprii.

Analiza răspunsurilor relevă faptul că primele opționale de succes amintite de profesori în răspunsurile date situează domeniul informaticii pe prima poziție, ca frecvență (aproape jumătate dintre școli), urmate, la distanță, de domeniul matematicii și de educația pentru sănătate. Din prima categorie de programe opționale menționate de profesori amintim și alte exemple, în ordinea descrescătoare a frecvenței, cum ar fi lectură, istorie, geografie, engleză, sport, educație financiară, șah, franceză, chimie, ecologie, germană, bune maniere etc.

Cel de-al doilea opțional de succes, în ordinea preferințelor din lista completată de profesori, se referă la domeniul matematicii (aprox. un sfert dintre răspunsuri) și în ordine descrescătoare, la domeniul informaticii, educația pentru sănătate, lectură, științe (fizică, chimie, biologie), geografie, istorie, limbă română, engleză, educație fizică, religie, educație financiară etc. Cel de-al treilea opțional de succes amintit de profesori aduce din nou în atenție matematica, educația pentru sănătate, urmate de lectură.

Se remarcă preferința școlilor pentru oferta educațională de tip real. Pentru jumătate dintre școli, primele trei opționale considerate de succes sunt cele din domeniul matematicii și al informaticii (aproape jumătate dintre școli - matematică, mai mult de jumătate dintre școli - informatică) sau cele din oferta centrală (peste un sfert dintre școli - educația pentru sănătate). Preponderența matematicii în oferta de CDS își poate avea o explicație și în structura evaluării de la finalul ciclului gimnazial, cu influență mare asupra admiterii în ciclul liceal, ceea ce face ca aceste opționale, chiar dacă nu sunt solicitate în mod expres de părinți și elevi, să fie totuși acceptate și transformate într-o oră de pregătire pentru examen. De remarcat însă că oferta de opționale din domeniul limbă și comunicare, care de asemenea constituie probă de examen (gramatică, ortografie, editare text, lectură, limba română) nu se bucură de același regim (puțin peste 10% dintre școli menționând printre primele trei opționale titluri din acest domeniu).

Următorul grup de domenii ca pondere în oferta școlilor este cel al științelor naturii și al științelor sociale (zoologie, botanică, anatomia omului, chimie, ecologie, geografie, istorie, educație socială, integrare europeană). Puțin menționate sunt opționalele din domeniul artistic și sportiv (pictură, teatru, cinematografie, sport) și mult mai puține sunt cele care dezvoltă diverse abilități practice (gospodărie, lucru manual, agricultură, bune maniere).

Comparând opționalele pe care școlile le consideră a fi de succes cu opționalele pe care și le-ar dori elevii, dar care nu s-au materializat în școlile lor, se poate observa că în unele situații școala vine în întâmpinarea dorinței elevilor, în altele nu. De exemplu, marele apetit al elevilor pentru calculator și informatică, așa cum rezultă din răspunsurile elevilor, corespunde ofertei generoase din partea școlilor în această zonă de cunoaștere. În schimb, din lista opționalelor considerate de succes de către profesori lipsesc cele dedicate mișcării și activităților sportive, remarcându-se aici o divergență de perspectivă, în raport cu preferințele expuse de elevi.

5.3. Utilizarea ofertei centrale de CDS în școli

Oferta centrală de opționale a constituit o opțiune pentru mai mult de jumătate dintre școli (mult mai numeroase în mediul urban) și a acoperit aproape toate ariile curriculare. Se observă un interes consistent pentru educația pentru sănătate, în acest caz, experiența acumulată de profesorii fiind de mai lungă durată. Dintre programele opționale introduse din 2013 (anul schimbării planului-cadru), în învățământul primar, au fost selectate mai multe opționale, gimnaziul aflându-se în curs de aplicare a noilor programe școlare și de structurare a experiențelor de proiectare a curriculumului integrat.

În ultimii doi ani școlari (2015-2016, 2016-2017), mai mult de jumătate dintre profesorii chestionați afirmă că au recurs la oferta centrală de CDS (P18). În raport cu indicatorul mediu, se observă un procent mai mare al profesorilor din școlile urbane care au optat pentru oferta centrală (61,7%), în comparație cu cei din mediul rural (52,1%).

Tabelul 44. Gradul de utilizare a ofertei centrale de opționale

	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
1. Da	134	58	192	52,1%	61,7%	54,7%
2. Nu	123	36	159	47,9%	38,3%	45,3%
Total	257	94	351	100,0%	100,0%	100,0%

Reamintim faptul că, din 2013, an în care au fost schimbate planurile cadru și elaborate noi programe școlare în învățământul primar, utilizând modelul de proiectare pe competențe, au fost propuse pentru oferta centrală programe școlare precum *Educație pentru societate* (2013); *Educație financiară* (2013); *Matematică și științe în societatea cunoașterii* (2013); *DE-A ARHITECTURA. Educație pentru arhitectură* (2014); *Educație prin șah* (2014); *Educație pentru prevenirea riscului rutier* (2015); *Joc și mișcare* (2015). La nivelul gimnaziului, după anul 2016, când au fost aprobate noi planuri-cadru, iar din 2017 și noi programe școlare, continuând modelul de proiectare de la nivelul primarului, au fost aprobate programele de CDS *Pregătiți pentru viață. Educație pentru viață și comunitate* (2017) și *Mai întâi caracterul* (2017).

În studiul de față, un număr de 168 de profesorii declară că au utilizat oferta centrală de CDS în ultimii doi ani școlari (2015-2016, 2016-2017) și oferă cel puțin un exemplu de programă școlară din

oferta centrală pe care o apreciază ca fiind relevantă. Dintre aceștia, sunt multe persoane care amintesc, generic, discipline precum limba și literatura română, matematică, istorie, informatică, TIC, limbi străine, biologie, chimie, educație civică, religie. În analiza răspunsurilor, am luat în considerare doar exemplele care trimiteau în mod explicit/clar la o programă de CDS din oferta centrală.

Programa școlară *Educație pentru sănătate* este cel mai frecvent amintită, de aproape o treime dintre cadrele didactice, urmată, la o distanță considerabilă, de *Educație financiară*, *Matematică și științe în societatea cunoașterii*, *Lectura ca abilitate de viață*. Mai sunt amintite *Crează-ți mediul*, *DE-A ARHITECTURA*, *Educație pentru arhitectură*, *Educație economică*, *Educație interculturală*, *Educație ecologică și Rădăcini latine în cultura și civilizația românească*.

Totuși, în lipsa unor date mai sistematice, este dificil de estimat impactul/utilitatea unei oferte centrale de programe școlare la nivel național, gradul de adresabilitate sau politicile educative care o legitimează (v. intervenția din 2018 privind curriculumul integrat din OMEN 4828/2018). Din datele de cercetare, se observă că oferta centrală de opționale a constituit un deuseu în situația în care școlile trebuiau să asigure, în acord cu noul plan-cadru pentru gimnaziu, programe școlare de tip curriculum integrat, în primul an școlar în care au fost aplicate noile programe școlare la clasa a V-a. Recursul la programele școlare din oferta centrală se poate explica și prin faptul că, în acest caz, parcursul administrativ este mult mai simplu. Chiar dacă există această facilitate în plan administrativ, alegerea unei programe din oferta centrală ar trebui să se justifice prin analiza de nevoi de formare a elevilor din școala (comunitatea) respectivă.

5.4. Percepții ale elevilor privind rolul disciplinelor CDS în propria formare

Peste trei sferturi dintre elevii respondenți consideră că disciplinele opționale îi ajută să învețe lucruri care îi interesează și că apreciază atmosfera în care se desfășoară acestea. În aceeași măsură, elevii consideră că notele de la opționale îi ajută la mărirea mediei generale, dar există și un segment important de respondenți care nu ar dori evaluarea disciplinei opționale prin notă. Aproape jumătate dintre elevi apreciază că disciplinele opționale studiate au fost mai ales de tipul disciplinelor tradiționale. De asemenea, aproape două treimi dintre elevi apreciază că modul în care se desfășoară orele de la disciplinele opționale nu diferă de celelalte ore.

Pentru a afla părerea elevilor despre opționalele desfășurate în școlile lor, aceștia au fost solicitați să aprecieze măsura în care sunt de acord cu anumite afirmații despre acestea (E12).

Pe 80% dintre elevii respondenți, opționalele studiate îi ajută în mare și în foarte mare măsură să exploreze și să învețe lucruri care îi interesează (E12-1), ponderea răspunsurilor fiind mai mare cu aproximativ 10% în mediul rural decât în cel urban.

Aproximativ jumătate dintre elevi declară că au participat mai ales la programe opționale de tipul celor tradiționale, precum matematica și limba română (E12-2), procentul acestora fiind, din nou, mai mare în mediul rural. Se poate deduce că aceste discipline tradiționale sunt considerate utile și prin prisma examenelor de evaluare națională care urmează pentru acești elevi. Atmosfera în care se desfășoară majoritatea disciplinelor opționale este considerată ca fiind plăcută de către aproximativ 80% dintre elevi (E12-5), iar aproximativ 70% dintre aceștia consideră că au la dispoziție ce le trebuie pentru buna desfășurare a opționalelor (de exemplu: foi pentru lucru în grup, markere, planșe, echipamente audio-video, laptop (E6-6).

Pentru 63% dintre elevi, orele de opțional sunt percepute ca desfășurându-se într-un mod asemănător cu celelate ore (E12-8). Neavând informații suplimentare în legătură cu aspectele vizate de elevi când au apreciat că aceste ore sunt asemănătoare cu celelalte, nu se poate aprecia, eventual, decât percepția unui potențial inovativ relativ scăzut în privința strategiilor didactice. În privința acestui aspect, sunt diferențe ne semnificative între opiniile elevilor din mediul urban și din cel rural.

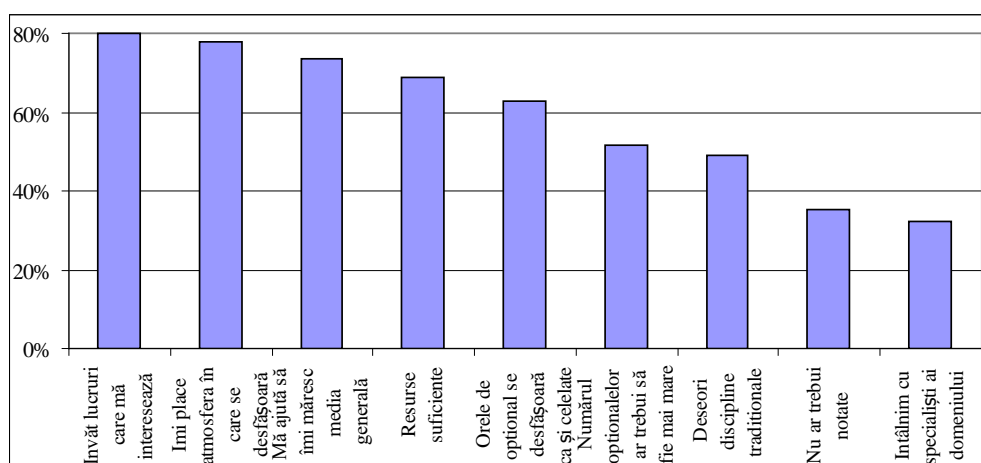
Interesul elevilor pentru un număr de optionale mai mare (E12-4) se regăsește la aproximativ jumătate dintre elevi, în timp ce ceilalți respondenți se arată interesați de acest aspect în mică și foarte mică măsură sau sunt nehotărâți. Se observă, în această privință, o diferență foarte mare de percepții între mediul rural și cel urban, elevii din mediul rural optând cu aproximativ 15% mai mult în favoarea creșterii numărului de opționale. În privința cunoașterii unor specialiști din domeniul studiat, în școală sau în afara ei, acest lucru se întâmplă în mare și foarte măsură numai pentru aproximativ 30% dintre elevi, mai mulți fiind cei din mediul rural. Posibilele explicații ar putea fi legate de aspectele legislative și de metodologie, care îngreunează deplasarea din școală, de exemplu, necesitatea ca orice deplasare să se facă în afara orarului școlar; neasigurarea transportului mai ales în orașe foarte mari; normarea cadrului didactic pentru realizarea acestor ore; numărul mare de copii dintr-o clasă, ceea ce necesită un număr mai mare de profesori pentru deplasare.

Pe aproape 80% dintre elevi, nota obținută la opționale îi ajută să își mărească media generală, procentul fiind doar puțin mai mare în mediul rural decât în cel urban. Totuși, luând în considerare procentul semnificativ al celor care nu își doresc un număr mai mare de opționale, observăm că nota nu este singura așteptare a elevilor de la acest tip de ore, ci o ofertă care să întregască formarea lor individuală pe parcursul traseului școlar.

E12-1	disciplinele opționale mă ajută să explorez/ să învăț lucruri care mă interesează
E12-2	opționalele studiate până acum au fost mai ales de tipul disciplinelor tradiționale (Matematică, Limba și literatura română)
E12-3	notele de la opțional mă ajută să îmi măresc media generală
E12-4	numărul opționalelor ar trebui să fie mai mare
E12-5	îmi place atmosfera în care se desfășoară majoritatea disciplinelor opționale
E12-6	de cele mai multe ori avem la clasă tot ce ne trebuie pentru buna desfășurare a opționalelor (de
E12-7	în orele de opțional avem ocazia să ne întâlnim cu specialiști ai domeniului studiat (în școală
E12-8	orele de opțional se desfășoară ca și celelate ore
E12-9	la disciplinele opționale nu ar trebui să primim note

Tabelul 45. Ponderea opiniilor exprimate de elevi cu privire la opțiunile la care au participat

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia	Scor mediu	Grad de dotare	% Dotare
	1	2	4	5				
E12-1	5,5%	10,4%	47,1%	32,9%	3,0%	3,972	79,4%	80,0%
E12-2	21,9%	25,0%	28,0%	21,0%	2,9%	3,068	61,4%	49,1%
E12-3	6,0%	16,0%	33,5%	39,9%	3,5%	3,926	78,5%	73,4%
E12-4	14,5%	25,6%	31,0%	20,5%	7,3%	3,361	67,2%	51,5%
E12-5	5,1%	12,4%	43,4%	34,4%	3,5%	3,969	79,4%	77,9%
E12-6	8,7%	18,2%	38,5%	30,5%	3,0%	3,697	73,9%	69,0%
E12-7	30,3%	32,3%	22,6%	9,9%	3,9%	2,580	51,6%	32,5%
E12-8	8,8%	24,0%	38,3%	24,6%	3,1%	3,521	70,4%	62,9%
E12-9	32,4%	19,5%	18,3%	16,9%	11,7%	2,996	59,9%	35,2%

Fig. 20. Percepțiile elevilor cu privire la rolul pe care îl au opțiunile în propria lor formare

Tabelul 46-1. Distribuția opiniilor elevilor în funcție diferiți factori (mediu, rezultate, tip de școală, gen)

			E12-1	E12-2	E12-3	E12-4	E12-5
Total		9098	80,0%	49,0%	73,3%	51,5%	77,8%
Mediu	Rural	4641	85,2%	52,6%	75,3%	59,0%	83,0%
	Urban	4448	74,7%	45,4%	71,4%	43,8%	72,5%
Tip	GIM	9041	80,1%	48,9%	73,4%	51,5%	77,9%
	LIC	48	66,7%	79,2%	75,0%	60,4%	68,8%
Gen	Feminin	4573	82,6%	50,0%	74,2%	51,3%	79,5%
	Masculin	4516	77,5%	48,1%	72,5%	51,7%	76,3%
Unitate	F.buna	4722	86,8%	48,7%	76,9%	54,1%	85,2%
	Buna	3809	76,5%	50,5%	70,8%	49,7%	73,7%
	Slaba	330	42,4%	37,3%	60,6%	40,6%	42,4%

Rezultate	5-5,99	343	76,4%	51,6%	72,9%	54,8%	75,8%
	6-6,99	685	78,5%	52,4%	72,6%	53,9%	76,6%
	7-7,99	1507	80,6%	54,7%	74,9%	54,7%	79,0%
	8-8,99	2237	80,4%	53,7%	76,1%	53,1%	77,3%
	9-9,49	1749	79,8%	46,8%	74,1%	50,3%	76,9%
	9,5-10	2568	80,5%	42,0%	69,9%	48,1%	79,0%

Tabelul 46-2. Distribuția opiniilor elevilor în funcție diferiți factori (mediu, rezultate, tip de școală, gen)

			E12-6	E12-7	E12-8	E12-9
Total		9098	68,9%	32,4%	62,9%	35,2%
Mediu	Rural	4641	70,2%	35,7%	64,0%	38,0%
	Urban	4448	67,8%	29,0%	61,8%	32,4%
Tip	GIM	9041	69,1%	32,4%	62,9%	35,1%
	LIC	48	58,3%	37,5%	72,9%	56,3%
Gen	Feminin	4573	69,0%	30,8%	64,5%	33,5%
	Masculin	4516	69,0%	34,1%	61,3%	37,0%
Unitate	F.buna	4722	76,6%	37,4%	65,3%	35,5%
	Buna	3809	63,6%	27,9%	61,6%	34,5%
	Slaba	330	36,4%	21,8%	50,3%	38,2%
Rezultate	5-5,99	343	66,2%	34,4%	59,2%	42,3%
	6-6,99	685	67,0%	39,9%	59,6%	44,4%
	7-7,99	1507	69,4%	36,4%	63,6%	38,2%
	8-8,99	2237	69,5%	34,0%	62,5%	36,5%
	9-9,49	1749	69,1%	29,5%	60,9%	33,3%
	9,5-10	2568	69,2%	28,6%	65,7%	30,3%

5.5. Experiența elevilor ca beneficiari ai ofertei din domeniul CDS

Mai mult de trei sferturi dintre elevii din mediul rural declară că au urmat în ultimii doi ani de studiu un opțional care le-a plăcut în mod deosebit, în timp ce elevii din mediul urban relevă un grad de insatisfacție mult mai mare. Toate aspectele în funcție de care elevii apreciază succesul unui opțional la care au participat sunt mai bine valorizate în mediul rural, în comparație cu cel urban, și de fete, în comparație cu băieții. Se observă o dispunere descrescătoare a gradului de apreciere de la școală considerată foarte bună, la școală bună și la școală slabă. Nu se observă configurații de opinii care pot fi asociate cu nivelul rezultatelor școlare (profilul elevului bun).

Răspunsurile a peste trei sferturi dintre elevii participanți la studiu din mediul rural relevă un grad de satisfacție mult mai mare în comparație cu cei din mediul urban, cu privire la opționalele la care au participat în ultimii doi ani școlari (E13). Din datele de cercetare, se constată diferențe de aproximativ 10 procente de percepție între elevii din mediul urban în comparație cu cei din mediul rural în ceea ce privește satisfacția/ insatisfacția față de un opțional la care au participat. Astfel, observăm că elevii din mediul urban sunt mai nemulțumiți (29,9%) decât cei din mediul rural (18,8%).

Tabelul 47. Gradul de satisfacție al elevilor cu privire la opționalele la care au participat în ultimii doi ani școlari

		Rural	Urban	TOTAL	Rural	Urban	TOTAL
1.	DA	3630	2990	6620	78,2%	67,2%	72,8%
2.	NU	871	1330	2201	18,8%	29,9%	24,2%
	NR	142	126	268	3,1%	2,8%	2,9%

Total	4643	4446	9089	100,0%	100,0%	100,0%

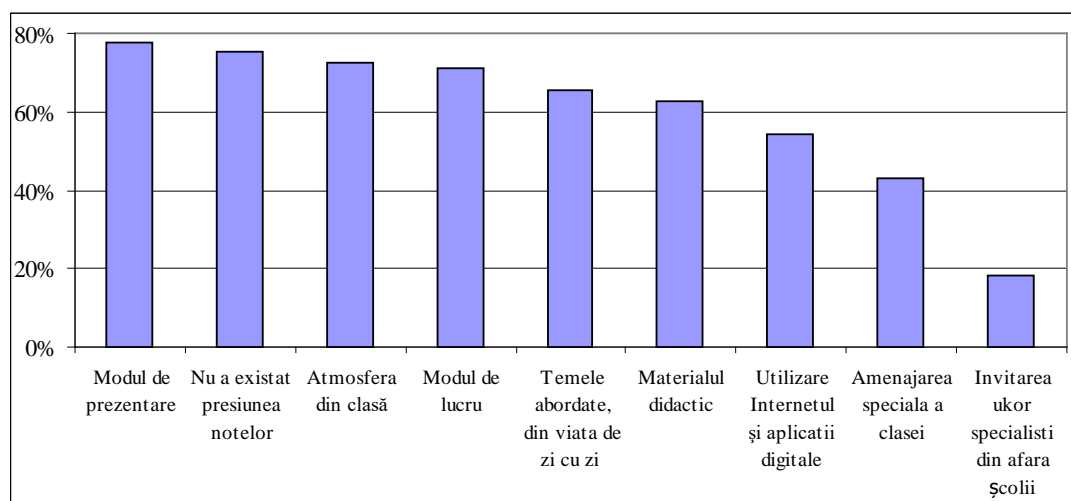
Pentru peste trei sferturi dintre elevii respondenți, aspectele care au asigurat succesul opționalului pe care le-au apreciat cel mai mult (E15) se referă la modul în care profesorul le-a prezentat temele (E15-1) și la faptul că profesorul i-a încurajat mereu și nu au avut presiunea notelor (E15-6). 72,2% dintre elevi consideră că atmosfera din clasă a fost mai plăcută la acest opțional, față de alte ore (E15-2), iar modurile de lucru utilizate (individual, în perechi, pe grupe) și activitățile de învățare au fost mai variate (71,2%) (E15-4). Două treimi dintre elevi consideră că succesul opționalului a fost determinat de natura temelor abordate în cadrul opționalului, în situația în care s-au referit la probleme din viața de zi cu zi (E15-3), și de folosirea unor materiale diverse și interesante (de exemplu, planșe, hărți, fișe, filmulețe) (E15-5).

Utilizarea frecventă a Internetului și a diferite programe sau aplicații digitale (E15-7) constituie factor de satisfacție pentru aproximativ jumătate dintre respondenți (54,2%), în timp ce diferențele de amenajare a clasei în comparație cu alte ore sunt apreciate de mai puțin de jumătate dintre elevi. Faptul că profesorul a invitat la ore alte persoane/specialiști din afara școlii (E15-9) a atras atenția a mai puțin de un sfert dintre elevi (18,3%). O explicație posibilă este aceea că astfel de oportunități oferite elevilor pot fi influențate de existența unor resurse/parteneriate, ceea ce nu oferă suficiente ocazii de învățare, încât să constituie o așteptare în stabilirea reușitei.

E15-1	mi-a plăcut modul în care profesorul ne-a prezentat temele
E15-2	atmosfera din clasă a fost mai plăcută la acest opțional, față de alte ore
E15-3	mi-au plăcut temele de la opțional, care s-au referit la probleme din viața de zi cu zi
E15-4	la acest opțional am folosit moduri de lucru (individual, în perechi, pe grupe) și activități de învățare variate
E15-5	am folosit materiale diverse și interesante (de exemplu, planșe, hărți, fișe, filmulețe)
E15-6	profesorul ne-a încurajat mereu, nu am avut presiunea notelor
E15-7	am utilizat des Internetul și diferite programe sau aplicații digitale
E15-8	clasa a fost amenajată altfel decât la celelalte ore
E15-9	profesorul a invitat la ore alte persoane din afara școlii

Tabelul 48. Ponderea opiniilor elevilor cu aspectele care au asigurat succesul opționalului

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia	Scor mediu	Grad de dotare	% Dotare
	1	2	4	5				
E15-1	6,8%	10,5%	40,4%	37,4%	1,9%	3,880	77,6%	77,8%
E15-2	6,9%	15,6%	38,9%	33,3%	2,2%	3,739	74,8%	72,3%
E15-3	10,6%	17,4%	36,9%	28,5%	3,7%	3,575	71,5%	65,4%
E15-4	7,2%	15,9%	40,5%	30,8%	2,7%	3,710	74,2%	71,3%
E15-5	10,9%	20,8%	37,3%	25,5%	2,5%	3,446	68,9%	62,8%
E15-6	7,5%	11,6%	37,2%	38,0%	2,9%	3,865	77,3%	75,1%
E15-7	17,5%	22,9%	28,4%	25,8%	2,4%	3,207	64,1%	54,2%
E15-8	0,0%	26,1%	25,3%	17,9%	2,8%	2,594	51,9%	43,2%
E15-9	47,6%	26,5%	11,9%	6,3%	4,7%	2,083	41,7%	18,3%

Fig. 21. Perspectiva elevilor în legătură cu aspectele care au asigurat succesul opționalului

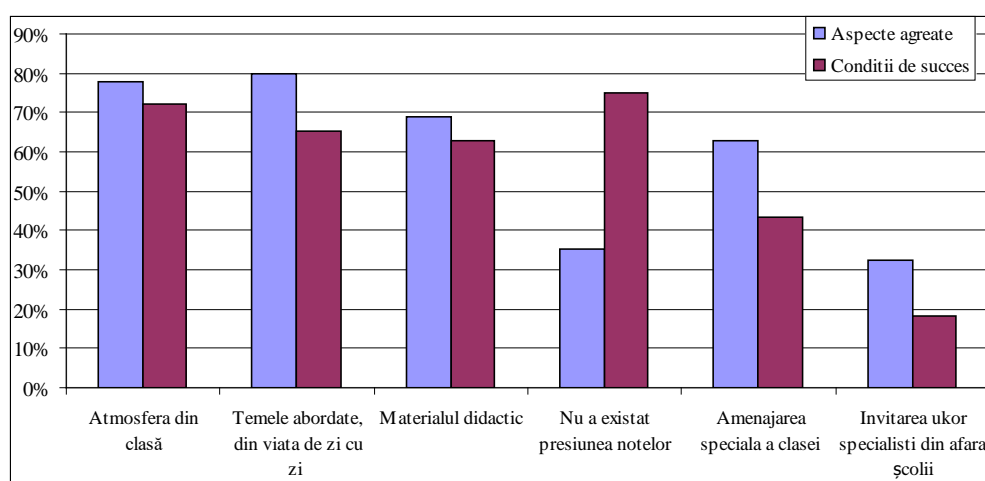
Analiza comparativă a datelor de cercetare relevă un grad de satisfacție mai mare pentru elevii din mediul rural decât pentru cei din mediul urban, înregistrându-se diferențe de aproximativ 10 procente în plus pentru toate aspectele aduse în discuție. De asemenea, un procent mai mare din numărul fetelor apreciază aspectele aduse în discuție ca determinând succesul opționalului, în comparație cu băieții, iar distribuția ponderilor relevă diferențe de aproximativ 10 procente în minus între școlile foarte bune, bune și slabe. În ceea ce privește analiza succesului opționalului pentru elevii din perspectiva rezultatelor școlare, observăm configurații de opinii relativ apropiate ca ponderi, ceea ce ne face să credem că interesul pentru opțional și capacitatea de apreciere a acestuia nu sunt influențate de un profil al elevului bun, conferind un grad de omogenitate așteptărilor elevilor indiferent de tipul de școală.

Tabelul 49-1. Distribuția factorială a opiniilor elevilor în legătură cu aspectele care au asigurat succesul opționalului

			E15-1	E15-2	E15-3	E15-4	E15-5
Total		9098	77,7%	72,2%	65,3%	71,2%	62,8%
Mediu	Rural	4641	83,3%	77,9%	73,0%	75,9%	67,8%
	Urban	4448	72,0%	66,4%	57,5%	66,5%	57,6%
Tip	GIM	9041	77,9%	72,4%	65,5%	71,4%	63,0%
	LIC	48	64,6%	45,8%	39,6%	56,3%	33,3%
Gen	Feminin	4573	80,0%	72,1%	67,0%	72,4%	63,7%
	Masculin	4516	75,6%	72,4%	63,8%	70,1%	62,0%
Unitate	F.buna	4722	84,9%	77,8%	72,3%	76,8%	71,0%
	Buna	3809	73,5%	69,0%	60,4%	67,9%	56,0%
	Slaba	330	46,1%	47,3%	42,1%	44,8%	40,6%
Rezultate	5-5,99	343	75,8%	74,3%	73,2%	68,5%	69,1%
	6-6,99	685	75,6%	71,7%	70,1%	70,2%	64,8%
	7-7,99	1507	78,7%	75,8%	70,6%	71,4%	67,1%
	8-8,99	2237	77,7%	72,8%	66,5%	70,5%	62,4%
	9-9,49	1749	77,4%	71,9%	64,2%	71,3%	60,8%
	9,5-10	2568	78,4%	69,8%	59,9%	72,5%	60,7%

Tabelul 42-2. Distribuția factorială a opiniilor elevilor în legătură cu aspectele care au asigurat succesul opționalului

			E15-6	E15-7	E15-8	E15-9
Total		9098	75,0%	54,2%	43,2%	18,3%
Mediu	Rural	4641	80,4%	59,7%	51,2%	21,1%
	Urban	4448	69,6%	48,5%	34,8%	15,4%
Tip	GIM	9041	75,3%	54,3%	43,3%	18,3%
	LIC	48	47,9%	33,3%	20,8%	18,8%
Gen	Feminin	4573	76,8%	53,6%	41,5%	16,7%
	Masculin	4516	73,4%	54,9%	44,9%	19,9%
Unitate	F.buna	4722	81,3%	59,4%	46,5%	20,5%
	Buna	3809	71,4%	49,8%	40,8%	16,1%
	Slaba	330	50,0%	39,1%	30,3%	16,4%
Rezultate	5-5,99	343	73,5%	56,3%	44,0%	22,7%
	6-6,99	685	75,5%	53,9%	46,7%	23,5%
	7-7,99	1507	76,8%	54,3%	47,2%	23,2%
	8-8,99	2237	75,4%	53,1%	42,9%	17,4%
	9-9,49	1749	74,2%	54,0%	40,8%	17,4%
	9,5-10	2568	74,6%	55,1%	41,7%	14,8%

Fig. 22. Analiză comparativă asupra dimensiunilor care au determinat aprecierea unui opțional

Două treimi dintre elevii participanți la cercetare (din aproape 10 mii de respondenți) consideră că în ultimii doi ani au participat la un opțional care s-a bucurat de apreciere lor (E14). Analiza răspunsurilor acestora relevă faptul că experiențe de participare considerate reușite sunt semnalate în toate ariile curriculare. Din datele obținute, nu se poate realiza o analiză mai aprofundată cu privire la proiectul curricular propriu-zis propus elevilor (tema, competențe, conținuturi, metodologie), având la dispoziție titluri complete sau titluri orientative, cu rol de cuvânt cheie. Prin urmare, ne limităm la identifica configurații de experiențe, observând o pondere mai mare de prezență a câtorva domenii:

- ✓ domeniul limbilor materne și moderne: Limba (390) română, engleză (290), franceză (100, limbă, civilizație), germană (141), italiană (62), lectură (46), limbi străine (178);
- ✓ domeniul educației fizice: sport (911), educație fizică (165), baschet (27), fotbal (216);
- ✓ domeniul informaticii: informatică (516), calculator, IT (40), programare (14);

- ✓ domeniul matematicii: matematică (278);
- ✓ domeniul științelor: chimie (83), experimente (17); astronomie (86); biologie (186), cunoașterea mediului (17), anatomie; gastronomie (45), alimentație sănătoasă și igienă (14);
- ✓ domeniul sociouman: geografie (149), geografie locală (50); istorie (134), istorie locală (43); religie (70); educație civică (40);
- ✓ domeniul artelor: desen (271), dans (225), teatru (127), actorie (37), atelier pictură (25), educație muzicală (8), film, cinema (30), arte plastice (69), artă stradală, artă fotografică, olărit, arhitectură (27), sculptură, artă populară;
- ✓ domeniul abilităților practice: educație tehnologică (40).

Programele opționale din oferta centrală care sunt aduse în discuție de către elevi se referă la educația pentru sănătate (150), educație prin șah (35) și educație financiară (23).

Orele amintite de către elevi sunt numite frecvent prin raportare la o disciplină din trunchiul comun (*opțional la disciplina...*) sau la *activități..., atelier..., ansamblu..., cerc..., club...*

5.6. Așteptări ale elevilor privind CDS

Ca proiecții de viitor, așteptările elevilor în legătură cu opționalele vizează, în aproape un sfert dintre răspunsuri, domeniul sportului, al IT-ului și al limbilor străine. Se observă, de asemenea, disponibilitatea elevilor pentru o mai mare diversitate tematică prin extinderea sau abordarea integrată a unor domenii de învățare din trunchiul comun. Importanța acordată unui alt opțional este considerat ca fiind un puternic factor de influență.

Cercetarea a vizat identificarea ariilor de interes ale elevilor neîmplinite de oferta școlară de cursuri opționale până în acel moment. La solicitarea *Numește un opțional pe care ai fi vrut să-l studiezi, dar nu a fost niciodată organizat pentru clasa ta* (E16), au oferit informații peste trei sferturi dintre elevii respondenți. Dintre aceștia, aproape un sfert și-a manifestat dorința de a avea un opțional de educație fizică, numindu-l ca atare sau sub forma unor activități în aer liber, ori a unor sporturi. Același interes a fost manifestat de elevi față de domeniul IT (informatică, programare, robotică, TIC), precum și față de limbile străine, cele mai menționate fiind limba engleză, limba germană, limba spaniolă, limba franceză. Într-o mai mică măsură, în raport cu opțiunile amintite anterior, respondenții și-au manifestat interesul față de artele vizuale (desen, pictură, fotografie) sau pentru domenii precum științele naturii, muzică, matematică, istorie, educație pentru sănătate, dans, geografie, teatru, dezvoltarea personală, lectură, chimie, astronomie.

Comparând așteptările exprimate de elevi cu opționalele considerate de profesori ca fiind de succes, se constată că dorința de realizare a unor activități sportive și în aer liber nu este nejustificată, deoarece școlile oferă rar astfel de opționale.

La necesitatea exprimată de elevi de a urma cursuri din domeniul informaticii, există o contrapondere corespunzătoare din partea școlilor, a căror ofertă în domeniu este foarte generoasă. Totuși faptul că elevii exprimă această necesitate (*opțional dorit, dar niciodată organizat în școala ta*) poate denota lipsa de resurse materiale sau poate umane din multe școli.

Domeniile de interes pentru elevi care nu se regăsesc în ofertele școlilor (exemplele sunt menționate în ordinea descrescătoare a frecvenței de apariție în răspunsuri)

Sport /ed.fizică/ exemple de sporturi menționate
IT /informatică/ calculator/ TIC/ programare/ robotica
Limbi străine
Arte vizuale /desen/ pictură/ fotografie
Biologie/ zoologie/ anatomia omului/ mediu/ natură/ ecologie
Muzică/cor/audiții/canto+instrumente muzicale/chitară/pian
Matematică
Istorie/civilizații
Educație pentru sănătate /igienă/ alimentație/ educație sexuală/ prim ajutor/ medicină
Dans/balet/coregrafie
Geografie/călătorii/turism/calamități naturale
Teatru/actorie
Dezvoltare personală/consiliere/psihologie/abilități pentru viață
Lectură/literatură/povești
Chimie
Astronomie
Gastronomie
Fizică
Design vestimentar/coafură/cosmetică/estetică/croitorie
Educație civică/socială
Educație tehnologică/abilități practice/lucru manual
Șah
Mecanică/auto
Religie
Arhitectura
Cinematografie
Educație financiară
Invenții/știință
Comunicare
Jocuri pe calculator
Abilități practice
Agricultură
Lb. latină
Tradiții/mituri
Gramatică/ortografie
Jurnalism
Bune maniere
Astrologie
Voluntariat

O treime dintre elevii respondenți consideră că motivul principal pentru care opționalul pe care l-ar fi dorit nu a fost organizat (E17) s-ar datora faptului că un alt opțional a fost considerat mai important (E17-4). Un segment similar de respondenți afirmă că nu știu sau nu își pot da seama care ar fi motivul (E17-5). Un alt grup de aspecte, care ocupă ponderi similare, aduce în discuție faptul că nu a existat un interes pentru acel opțional în rândul colegilor, alegerea fiind realizată prin decizia majorității (E17-1) sau că nu a fost propus de niciun profesor (E17-3). Lipsa de susținere din partea părinților sau a profesorilor (E17-2) constituie un factor slab de influență.

Tabelul 50. Distribuția opiniilor elevilor cu privire la motivele pentru care nu ar fi fost organizat opționalul dorit

			E17-1	E17-2	E17-3	E17-4	E17-5
Total		9098	23,2%	8,2%	23,5%	30,1%	30,0%
Mediu	Rural	4641	24,0%	5,8%	20,7%	23,9%	33,0%
	Urban	4448	22,5%	10,7%	26,6%	36,7%	26,9%
Tip	GIM	9041	23,2%	8,1%	23,5%	30,2%	30,1%
	LIC	48	18,8%	22,9%	31,3%	22,9%	12,5%
Gen	Feminin	4573	23,2%	6,7%	24,7%	32,3%	29,0%
	Masculin	4516	23,3%	9,6%	22,4%	27,9%	31,1%
Unitate	F.buna	4722	24,8%	7,6%	22,6%	30,0%	30,0%
	Buna	3809	21,4%	8,4%	24,2%	30,9%	29,4%
	Slaba	330	24,5%	11,5%	32,1%	30,9%	27,9%
Rezultate	5-5,99	343	22,7%	8,7%	13,4%	26,5%	38,5%
	6-6,99	685	19,9%	6,7%	15,9%	22,2%	38,2%
	7-7,99	1507	22,5%	7,1%	17,4%	23,0%	36,4%
	8-8,99	2237	23,3%	8,5%	24,5%	27,7%	29,5%
	9-9,49	1749	23,7%	7,8%	26,6%	33,4%	26,8%
	9,5-10	2568	24,3%	9,1%	27,6%	36,8%	25,5%

5.7. Să fie ceva nou! Propuneri de îmbunătățire

Eu mi-aș dori ca opționalul să fie diferit față de ceea ce ni se predă în fiecare zi! Disciplina opțională este percepută de elevi ca reprezentând un spațiu educațional dedicat noutății, inovației și realizării unor experiențe de învățare diferite. Acest spațiu este definit frecvent prin opoziție cu orele de la disciplinele din trunchiul comun. Sunt aduse în discuție limitele contractului de învățare (note, teste, metode, experiențe de învățare stereotipe, lipsă de motivare etc.). Propunerile elevilor se structurează în raport cu aceste așteptări.

Aspectele supuse atenției elevilor cu privire la modul în care disciplinele opționale ar putea răspunde mai bine interesului acestora au fost apreciate ca fiind importante în mare și foarte mare măsură de către aproximativ trei sferturi dintre respondenți. Elevii se așteaptă ca opționalele propuse să aibă teme noi, atractive și diferite de ceea ce învață în mod obișnuit (E18-1); să fie întrebați și informați din timp cu privire la opționalele de interes pentru ei (E18-2); cursul predat să fie așa cum le-a fost prezentat atunci când l-au ales (E18-3); să existe o listă mai bogată de propuneri din care să poată alege ceea ce îi interesează (E18-4); la orele de opțional ar trebui să fie mai mult motivați și să nu existe presiunea notelor (E18-5).

E18-1	opționalele propuse elevilor să aibă teme noi, atractive și diferite de ceea ce învățăm în mod obișnuit
E18-2	să fim întrebați și informați din timp cu privire la opționalele de interes pentru noi
E18-3	cursul predat să fie așa cum ne-a fost prezentat atunci când l-am ales
E18-4	să existe o listă mai bogată de propuneri din care noi să putem alege ceea ce ne interesează
E18-5	la orele de opțional ar trebui să fim mai mult motivați și să nu existe presiunea notelor

Tabelul 51. În opinia ta, în ce măsură aspectele de mai jos pot face ca disciplinele opționale studiate să răspundă cât mai bine interesului tău?

	(F)mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	(F)mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia	Scor mediu	Grad de dotare	% Dotare

	1	2	4	5				
E18-1	7,0%	10,1%	35,5%	40,8%	2,4%	3,877	77,5%	76,3%
E18-2	3,9%	11,5%	40,8%	37,3%	2,3%	3,905	78,1%	78,1%
E18-3	3,8%	9,6%	38,8%	40,3%	3,3%	3,994	79,9%	79,1%
E18-4	4,1%	10,4%	32,4%	45,7%	3,2%	4,024	80,5%	78,1%
E18-5	6,7%	14,9%	29,2%	40,3%	4,7%	3,830	76,6%	69,5%

Propunerile elevilor cu privire la îmbunătățirile pe care ar trebui să le aducă disciplinele opționale astfel încât acestea să devină o experiență de învățare motivantă și utilă aduc în discuție în mod frecvent:

- ✓ **dimensiunea aplicațiilor practice și a atractivității disciplinei/activităților:** elevii consideră că „disciplinele opționale ar trebui să se încadreze în categoria disciplinelor practice, care ne vor ajuta în viață, la liceu, facultate și în profesia aleasă”; „orele de opțional să se bazeze pe mai multe aplicații practice, schimb de experiență între școli”; „să fie cât mai atractive și să învățăm lucruri noi, cât mai practice”; „să avem lecții practice, nu doar ore la care scriem în continuu în caiete”; „să facem lucruri practice, problemă care exista în toată România”; „să fie mai mult stimulată creativitatea, nu memoria, să facem vizite și excursii”; „lecțiile învățate să fie puse în practică”;
- ✓ **experiențe colaborative, în afara școlii:** „mi-ar placea ca măcar o dată pe săptămână, dacă se poate, să facem o activitate deosebită, în alte locuri decât în școală sau cu persoane diferite, de la care să învățăm diferite chestii”; „să fie aduși elevi de la alte școli pentru a ne spune cum este”. Elevii doresc mai multe activități interactive, de lucru în grup (în școală sau prin schimb de experiență cu alte școli, instituții/ONG); de voluntariat; în aer liber; în prezența unor specialiști: „mai multe proiecte”; „să fie distractiv, pentru a atrage copiii, nu să-i plictisească, cum se întâmplă acum”; „să fie distractivă ora, să ne punem în perechi”.
- ✓ **diversitate în utilizarea resurselor materiale:** „să folosim mai des internetul, videoproiectorul”; „la ora de opțional, ar trebui să aibă mai multe materiale didactice (adică să nu se faca totul din cărți), exemple de filme”; „să folosim materiale video, audio pentru prezentarea opționalului”; „să avem mai mult material, iar exemplele date de profesori să fie asociate cu lucrări din viața de zi cu zi, ca la fizică”; „să existe calculatoare pentru orele de opțional sau tablete pentru orele de biologie, ca să vedem în timp real cum arata microbii, la microscop”; „să avem acces la internet în timpul orei, pentru a putea găsi informații noi și pentru ca ora să se desfășoare mai interesant”; „să existe o formă diferită de predare, cu ajutorul materialelor, iar profesorul să fie mult mai activ la oră”; „propunerile de îmbunătățire a disciplinelor opționale sunt ca, în clasă, să avem fișe corespunzătoare opționalului, profesorul să ne explice mai bine lecția, clasa să fie amenajată conform opționalului”.
- ✓ **alocarea unui timp școlar mai mare pentru disciplinele opționale:** „mai multe ore pentru un opțional”; „mai multe ore de opțional”.

Contractul de învățare relevă, de asemenea, o preocupare identificată în mod frecvent în opiniile exprimate de elevi:

- ✓ **profilul profesorului din perspectiva elevului:** „profesori prietenoși, care să știe să explice lecțiile și să explice mai mult, decât să scriem”; „profesorii să vina cu idei noi de activități, nu doar serbări sau cele care sunt obligatorii pentru orice școală”; „să fie profesori noi care să ne atragă (cum ar fi psihologia, clubul de carte, literatura) și să-și dea interesul față de noi”; „profesorii să fie mai deschiși și să vină cu idei interesante”; „să vorbim mai multe lucruri care se întâmplă în jurul nostru, iar profesorii să fie mai deschiși”; „profesorii ar trebui să pună mai mult accent pe lucruri importante din viața de zi cu zi”; „să ne facă să înțelegem ce ne este predat”; „profesorul ar trebui să ne motiveze să fim mai buni în ceea ce ne place și să avem încredere în noi”;
- ✓ **roluri, relații, atitudini, tipuri de interacțiune:** „să ne lase să vorbim cu colegii”; „să ne spunem părerile”; „exprimare liberă, să fie liniște, fără ascultări, fără scris”; „comunicarea ar trebui să fie pusă pe primul loc în desfășurarea orelor”; „ca profesorii să nu mai certe copii dacă greșesc”; „domnii/doamnele profesoare să se concentreze mai mult pe elevi, adică să aibă grijă ca toți să fie egali și la fel de inteligenți... Apoi faptul că aceștia țin în majoritatea cazurilor, iar asta sperie elevii, fapt ce are cauze asupra lor și a dezvoltării acestora”; „doresc ca toți elevii să participe în mod egal la desfășurarea activităților”;
- ✓ **redefinirea convențiilor de parcurs și a tipurilor de feedback:** „ca totul să fie mai digital sau să abordăm altă metodă decât notele și să nu ne bazăm atât de mult pe ele”; „să nu avem teste, deoarece este opțional și-l facem din plăcere”; „să nu existe competiția notelor, iar în oră să nu primim aplicații tradiționale”; „profesorii ar trebui să le predea elevilor lecțiile mult mai explicit, deoarece altfel aceștia nu înțeleg și sunt notați greșit”; „aș dori ca opționalele să fie alese de fiecare copil în parte, să ne ajute să evoluăm într-un anumit domeniu, care ne e prezentat în opțional, fără să primim note, astfel încât să fim interesați de opțional, și nu doar presați de obținerea unei note bune.”

Atributele disciplinei configurează rolul și relațiile pe care aceasta ar trebui să le îndeplinească pentru a genera un context formativ coerent în ansamblul curriculumului: „opționalele trebuie să se bazeze pe viitor”; „să fie mai interactive și mai diferite față de celelalte materii”; „să fie o oră normală de matematică, în loc de opțional, pentru pregătirea examenului”; „să fie diferite de celelalte materii, cu aceiași profesori sau alții, propuși de noi”; „să fie profesor pentru fiecare opțiune”; „să domine aspectul de noutate”; „prin opționale ar trebui să învățăm lucruri uzuale sau activități care ni se par plăcute”; „pentru a avea o experiență de învățare motivantă și utilă, orele de opțional ar trebui să cuprindă și alte domenii decât română și matematică, precum: fotografie, teatru, muzică”; „ar fi apreciată o diferențiere a orelor de opțional față de orele normale, cum ar fi materiale didactice și prezența unor oameni specializați în domeniul opționalului respectiv”; „la opțional ar trebui să se pună mai mult accent pe lucrurile pe care un copil le place. Să zicem că unui elev îi place o limbă străină. Ei, bine, lui ar trebui să i se dea voie să facă o limbă străină”.

Perspectiva în timp presupune „să fie diferite de la un an la altul, pentru a cuprinde mai multe domenii: arta, sport, educație sanitară etc.”

Feedback din partea elevilor presupune o așteptare a elevilor de a fi implicați pe tot parcursul derulării procesului: „profesorii să ne ceară părerea în urma opțiunilor alese”.

Corelarea programei cu oferta presupune ca: „elevii să aibă posibilitatea de a propune opțiuni care îi interesează pe aceștia, nu doar ceea ce școala / profesorii consideră important”; „elevii trebuie implicați în activități ce le stârnesc interesul, îi pasionează”; „fiecare elev ar trebui să aleagă individual la ce să participe, această decizie să fie făcută de elev, nu de profesor. Doar așa elevul va avea parte de o experiență plăcută și nu va simți presiunea notelor”.

Alegerea opțiunilor aduce în discuție frecvent modul în care elevii participă la luarea deciziilor: o „pînă a elevilor să fie luată în considerare de către profesori”; „elevii să participe la alegerea opțiunilor”; „am vrea ca doamna directoare să ne pună la dispoziție (nouă și părinților) câteva opțiuni pe care le-am putea organiza și noi să-l alegem. De exemplu, jumătate de clasă face desen, jumătate sport”; „ar trebui să putem, fiecare, să facem ce opțional am dori, nu după majoritate”; „aș dori ca, în fiecare an, să avem opțiuni diferite”; „opționalul să fie ales și de către elevi, făcându-se o listă de propuneri posibile, care să includă și alte materii, precum limbi străine sau istorie recentă etc.”.

Concluzii

• Contextul de dezvoltare și aplicare a CDS la nivel de școală

Deși peste trei sferturi dintre profesorii respondenți consideră că în planul managerial și operațional al școlii se regăsește problematica opționalelor, totuși o politică explicită în legătură cu acestea nu ar exista în peste o treime din situații. Experiența de colaborare și comunicare cu beneficiarii se dovedește bine reprezentată, mai puțin în relație cu comunitatea locală. În acest caz, o slabă conexiune între diferitele tipuri de entități locale și școală este semnalată de către principalii actori din educație, în mod constat, prin intermediul diverselor studii și cercetări derulate de noi în ultimii ani. Elevii sunt consultați în legătură cu ceea ce îi interesează, însă opționalul ales în cele din urmă este cel care întrunește cele mai multe voturi. Ca exemplu de practică, se fac trei oferte din care copiii și părinții aleg două propuneri. Cu părinții se discută pe această temă în cadrul ședințelor. Pot fi întâlnite și practici precum solicitarea de propuneri de către elevi a unor tematici de CDS sau aplicarea unui chestionar de nevoi pentru părinți și elevi, ceea ce ar putea presupune că în școală există mecanisme de colaborare mai bine orientate către beneficiari.

Analiza gradului în care școala dispune de resurse pentru dezvoltarea unei oferte de opționale adecvată nevoilor de învățare ale elevilor relevă faptul că organizațiile participante la studiu dispun de suficiente resurse umane și materiale, dar întâmpină greutăți în legătură cu resursele financiare. Diferențele dintre școlile din mediul rural și urban sunt mai mici în ceea ce privește prezența profesorilor calificați/titulari. În schimb, se accentuează în raport cu resursele materiale și financiare existente, în detrimentul școlilor rurale. Această stare de fapt influențează și posibilitățile de a derula anumite tipuri de opționale dorite de elevi. Nu poate fi negat faptul că decidenții din școli fac eforturi pentru a păstra resursele umane ale școlii, ceea ce influențează, de asemenea, oferta de opționale în mod diferit în raport cu factorul de mediu, școlile din mediul rural fiind vulnerabile într-un grad mai mare.

Într-o măsură covârșitoare, organizația școlară este descrisă ca reprezentând un mediu democratic, care favorizează implicarea profesorilor în activitățile specifice și dezvoltarea profesională. Experiențele asociative constituie un capital semnificativ pentru dezvoltarea curriculumului la decizia școlii și este recunoscut ca punct forte de mai mult de trei sferturi dintre profesorii din mediul urban, dar se observă un dezechilibru de aproximativ 15 procente în minus, ca oportunitate, pentru mediul rural. Aceste diferențe se referă la derularea de proiecte educaționale cu alte școli, la experiențe în proiecte de educație nonformală sau la parteneriate active cu instituții relevante. Provocările cu care se confruntă școlile, din perspectiva profesorilor, se referă la insuficienta implicare a părinților în parcursul de învățare al elevilor (primar și gimnaziu), la lipsa de spațiu în școală sau la lipsa de interes a elevilor pentru a se implica în stabilirea opționalelor.

Referitor la observarea pașilor administrativi de urmat în procesul de stabilire și aprobare a curriculumului la decizia școlii, se constată că toate reglementările în vigoare sunt luate în considerare, însă se observă dificultăți cu privire la modul în care acestea se corelează cu alte „evenimente” administrative. Ca exemplu, a fost semnalată nevoia de corelare a calendarului mobilității cadrelor didactice stabilit la nivel național și județean cu etapa de formulare a propunerilor de opționale pe

care fiecare școală trebuie să o înainteze ISJ spre aprobare pentru anul școlar următor. La nivel local, în documentele reglementative realizate de inspectoratul școlar, se observă o diversitate de formulare a atribuțiilor administrative și a responsabilităților, în cadrul procedurilor de urmat, pentru organismele/comisiile din școală. O altă nevoie de clarificare este generată de lipsa de claritate în documentele reglementative (generate începând din 1999 și corelate parțial pe parcurs), în anumite situații, a atribuțiilor/responsabilităților care revin anumitor profesioniști în procesul de stabilire și avizare a opționalelor, atât la nivel local cât și la nivel central.

Percepția profesorilor cu privire la procedura de stabilire a opționalelor este pozitivă, în sensul că aceasta ar fi simplu de aplicat, ar stimula propunerile inovative și ar crea o relație activă între școli și beneficiarii săi direcți și indirecti. Limitele reglementărilor existente sunt identificate în relație cu timpul pe care îl solicită pentru a fi parcurse. Ca percepție, profesorii din mediul rural depun un efort mai mare decât cei din mediul urban pentru a parcurge acest proces. Perspectiva inspectorului școlar pune în evidență un grad mai mare de dificultate perceput comparativ cu reprezentările profesorilor. Profesorii din mediul rural sunt cei care doresc mai mult decât cei din mediul urban să aibă la dispoziție o metodologie care să fie motivantă și ușor de utilizat, ca sprijin în procesul de implementare a curriculumului la decizia școlii. Reamintim faptul că recursul la oferta centrală, care presupune o proces mai simplu de avizare, este mai frecvent în școlile urbane. Este important de subliniat faptul că profesorii din mediul rural par mult mai interesați de problematica opționalelor decât cei din mediul urban, în sensul îmbunătățirii procesului de stabilire și implementare a opționalelor, astfel încât să se asigure concordanța dintre ofertă și opționalul implementat la clasă, să se realizeze o mai mare legătură cu nevoile locale și să genereze o consultare reală cu beneficiarii.

- **Parcursul urmat de profesor de la proiectarea la avizarea CDS la nivel de clasă**

Explorarea percepțiilor profesorilor cu privire la interesul lor de a-și asuma un rol de inițiator al unor opționale relevă faptul că pentru aproape toți respondenții motivul central ar fi generat de nevoia de a răspunde unor nevoi de învățare identificate la elevi, precum și de diversificare a activităților de învățare sau, în raport cu organizația școlară, de valorificare a resurselor. Faptul că opționalele constituie o oportunitate de asigurare a normei didactice este adus în discuție de două treimi dintre profesori (opinii convergente în funcție de factorul de mediu urban și rural). Din perspectiva inspectorilor, aceștia consideră totuși că, în școlile monitorizate de ei, una dintre provocări ar fi constituită de faptul că școlile ar acorda prioritate completării normelor didactice în defavoarea satisfacerii nevoilor de formare ale elevilor.

Profesorii consideră că, pentru stabilirea opționalelor, le revine un rol central, urmat de cel al directorului instituției, în timp ce gradul de implicare activă a elevilor și a părinților în acest proces se regăsește în opiniile exprimate de mai mult de o treime dintre respondenți. Se observă că directorii din mediul rural ar fi mai activi pe parcursul acestui proces, pe când în mediul urban profesorii ar avea un rol mai activ. Peste trei sferturi dintre elevi consideră că au fost implicați în alegerea opționalelor, având ocazia să vină cu propuneri sau să aleagă dintr-o ofertă prezentată. Potrivit opiniilor elevilor, și părinții lor ar avea aceste ocazii. Aproximativ jumătate dintre elevii din mediul rural consideră că pot

veni cu propuneri, față de aproximativ un sfert dintre elevii din mediul urban. Ei ar dori ca aceste opinii să conteze în fața celor care iau decizii. Chiar dacă elevii acordă o importanță semnificativă criteriilor privind utilitatea pentru pregătirea școlară, pentru continuarea studiilor sau pentru pregătirea pentru viață, precum și propriilor interese și pasiuni decât faptului că acestea sunt recomandate de către profesori sau dorite de părinți, totuși alegerea revine în aproape jumătate dintre cazuri profesorilor, părinților sau conducerii școlii. În situațiile în care elevii, părinții și profesorii colaborează, în sensul consultării (peste jumătate din opiniile exprimate), în procesul de constituire a ofertei de opționale, elevii ar dori să li se prezinte mai din timp o ofertă mai diversă, astfel încât să cuprindă o gamă mai largă de interese. Se observă o dispunere relativ similară a procentelor și a ordinii de importanță a criteriilor de alegere a opționalelor la fete și la băieți, cu observația că fetele se dovedesc mai interesate de recomandările profesorilor, în timp ce băieții sunt mai interesați de opiniile părinților.

În opinia elevilor, motivul pentru care nu au putut participa la un opțional pe care și l-ar fi dorit este fie faptul că nu a fost organizat, fie că nu au fost interesați mai mulți colegi, fie că un alt opțional a fost considerat mai important. Organizarea flexibilă a orarului școlar ar putea oferi elevilor mai multe oportunități de a alege potrivit cu propriile interese de cunoaștere.

Un aspect de interes în cadrul acestei cercetări a fost constituit de modul în care profesorii au făcut experiența proiectării curriculumului integrat, o experiență asociată și cu implementarea curriculumului centrat pe competențe la nivelul gimnaziului, începând cu clasa a V-a, în anul școlar 2016-2017. În acest context, experiențele profesorilor au pus în evidență preocupări și provocări legate de pașii administrativi de parcurs, corelat cu metodologia de elaborare și avizare a curriculumului la decizia școlii și cu problemele specifice contextului în care școala își desfășoară activitatea. O altă direcție de structurare a experiențelor profesorilor este legată, de această dată, de parcurgerea pașilor specifici proiectării unei programe școlare de tip integrat. Cele mai multe experiențe relatate s-au focalizat pe aspecte privind ariile sau disciplinele care au fost alese pentru abordarea integrată. Chiar dacă au fost mai puțin numeroase, remarcăm exemplele date de profesori, în care proiectul de programă a fost generat în funcție de scopurile identificate (realizarea unei legături între școală și viața reală; formarea unor competențe utile în plan personal și social; raportarea la anumite valori; pregătirea elevilor pentru a trece cu succes „praguri” considerate vulnerabilități în trecerea de la un nivel la altul din sistemul de învățământ preuniversitar).

Profesorii relevă faptul că, prin această experiență, și-au consolidat capitalul profesional necesar proiectării și aplicării curriculumului la clasă. Un punct forte în acest demers este constituit, potrivit opiniilor profesorilor, de experiențele de tip colaborativ. Raportarea la experiențele prealabile ale profesorilor se dovedește utilă pentru înțelegerea motivațiilor profesorilor și a percepțiilor asupra propriului rol în raport cu provocarea proiectării curriculumului integrat.

- **Aplicarea CDS în practica la clasă**

Capitalul de experiență privind derularea de programe opționale la nivelul învățământului primar (segment care a parcurs integral noul curriculum) este mai mare în mediul urban, comparativ cu cel rural, unde în aproape 40% dintre situații nu au existat programe de CDS la nicio clasă, potrivit

opiniilor profesorilor. Este de reținut faptul că, în jumătate dintre situații, opționalele sunt derulate doar la unele clase, în special în mediul urban (înregistrându-se zece procente mai puțin pentru școlile din mediul rural). Potrivit opiniilor cadrelor didactice, aproape toate școlile din eșantion repetă oferta de opționale pe parcursul mai multor ani. Elevii din mediul rural se arată mai mulțumiți de opționalele derulate, decât cei din mediul urban. În general, gradul de satisfacție al elevilor în raport cu opționalele la care au participat a fost determinat preponderent de modul în care profesorul le-a prezentat temele, de faptul că au fost constant încurajați de profesor, nu au avut presiunea notelor, atmosfera din clasă a fost mai plăcută, față de alte ore, modurile de lucru utilizate (individual, în perechi, pe grupe) și activitățile de învățare au fost mai variate. În orizontul de așteptare al elevilor intră, în primul rând, sportul și activitățile în aer liber. Se observă diferențe de percepție între așteptările elevilor și opționalele de succes amintite de profesori, cele două dimensiuni având, în principiu, ca numitor comun analiza de nevoi inițială.

În anul școlar 2016-2017, opționalele ofertate și implementate pe care profesorii respondenți le consideră relevante sunt circumscrise cel mai frecvent domeniilor informatică/ TIC și matematică. Sunt aduse în discuție, cu o frecvență medie, potrivit opiniilor exprimate de profesori, oferte de opționale din domeniile limbilor străine, geografiei, istoriei, limbii și literaturii române. Celelalte domenii abordate în curriculumul școlar sunt explorate mai rar în ofertele de opționale (v. științe, sport, educație artistică și abilități practice). Două treimi din școlile din mediul urban recurg mai mult la oferta centrală de opționale decât cele din mediul rural (cu zece procente mai puțin). Programa *Educație pentru sănătate* este amintită cel mai frecvent. Mai sunt aduse în discuție opționalele *Lectura ca abilitate de viață*, *Literatură pentru copii*, *Educație financiară*. Reamintim faptul că, pentru ciclul primar, oferta centrală de curriculum la decizia școlii cuprinde 8 programe realizate după schimbarea planului-cadru, acesta fiind urmat de apariția unor programe școlare construite din perspectiva unui curriculum centrat pe competențe.

În lipsa unor baze de date accesibile, care să permită analiza conținutului ofertelor de programe opționale, studiul de față nu a putut oferi informații legate de modul în care acestea se raportează la programele școlare din trunchiul comun sau declară (în cadrul documentului respectiv) că ar contribui la formarea elevului (v. profilul de formare a elevului). În schimb, au fost colectate informații privind percepții ale elevilor, ca beneficiar direct, privind rolul disciplinelor CDS în propria formare. Astfel, se observă anumite puncte de convergență identificate în opiniile exprimate de jumătate dintre elevi (cu zece procente în plus, în mediul rural), în legătură cu percepția faptului că aceștia au participat mai ales la programe opționale de tipul celor de la disciplinele tradiționale, precum matematica și limba română. Prevalența anumitor domenii sau abordări, potrivit opiniilor exprimate de profesori, în practica opționalelor la clasă, poate fi corelată cu gradul de asociere a acestora cu disciplinele tradiționale din perspectiva elevilor.

Un alt element de convergență se referă la faptul că în jur de două treimi dintre elevi, indiferent de mediul de proveniență a școlii, apreciază că orele de opțional se desfășoară la fel ca celelalte ore. Din datele de cercetare avute la dispoziție, observăm că în jur de trei sferturi dintre elevi pun accent, în alegerea opționalului, pe utilitatea acestuia pentru pregătirea școlară și pentru continuarea studiilor sau pentru pregătirea pentru viață, ceea ce poate să însemne că, în momentul în care pot alege dintr-o

ofertă, ei se orientează către disciplinele care fac obiectul unor examene finale. Aceasta nu exclude însă așteptarea elevului ca, prin opționale, să aibă alte experiențe de învățare. Dacă aproape trei sferturi dintre elevi recunosc faptul că nota de la opțional îi ajută pentru a avea o medie generală mai mare, totuși mai mult de o treime consideră că la opțional nu ar trebui să aibă note, acestea fiind percepute, în anumite situații, ca generând contradicții față de ceea ce apreciază ei că ar însemna un opțional, anume de a face ceva de plăcere, cu mijloace didactice diferite, nu din obligație (cum consideră că ar fi celelalte ore).

Elevii par preocupați de calitatea aplicării ofertei, mai curând, decât de numărul de ore alocat opționalelor. Astfel, peste trei sferturi dintre elevi consideră că disciplina opțională ar trebui să constituie un spațiu educațional dedicat noutății, inovației și realizării unor experiențe de învățare diferite. De asemenea, în aceeași măsură se așteaptă o îmbunătățire în legătură cu faptul că aplicarea opționalului la clasă diferă de oferta care le-a fost prezentată în momentul consultării (acest aspect revine și în alte studii anterioare privind curriculumul la decizia școlii realizate de ISE). În legătură cu observația elevilor cum că oferta inițială difera de programa derulată, nu putem aprecia dacă există sau nu o practică informală a câștigării unui timp școlar suplimentar pentru materiile de examen prin intermediul CDS. În acest caz, ar fi necesară analiza activităților de monitorizare (la nivelul școlii, a inspectoratului școlar) a derulării orelor de opțional în raport cu proiectul de programă opțională aprobat. Nu au fost semnalate practici de colectare a feedbackului elevilor la sfârșitul unui curs opțional, deși acest aspect se află în orizontul de așteptare al acestora. Nu în ultimul rând, așteptările elevilor presupun schimbarea ofertei de opționale de la un an la altul, pentru a avea acces la mai multe domenii de cunoaștere de interes pentru ei.

• Câteva recomandări

În contextul cercetării de față, se conturează câteva direcții de îmbunătățire a contribuției pe care o pot avea opționalele în formarea elevilor:

- ✓ Realizarea unui cadru legal stabil, coerent și transparent, care să vină în sprijinul elevilor, părinților, profesorilor, în contextul nevoilor comunității locale
- ✓ Susținerea și valorizarea profesorilor care propun opționale la nivelul școlii, prin diseminarea unor practici de succes care ar putea inspira și alte cadre didactice
- ✓ Încurajarea aplicării principiului diversității în identificarea de teme sau problematici care pot să conducă la dezvoltarea unor programe de CDS (în condițiile unor realități școlare variate și policrome din multe puncte de vedere)
- ✓ Valorificarea, în elaborare a ofertei curriculare a școlii, a opiniilor ferme ale elevilor privind recunoașterea achizițiilor care contribuie la dezvoltarea personală și profesională, asumate ca rezultate ale participării la cursurile opționale (de la competențele lingvistice la cele interculturale și TIC).

Bibliografie

Bercu, N. (coord.). 2012. *Mecanisme de aplicare a curriculumului la clasă*. București: Institutul de Științe ale Educației

Căpiță, L-E. Coord. 2016. *Oportunități și provocări în aplicarea curriculumului la nivelul școlii – învățământ primar și gimnazial. Raport de cercetare*. București: Institutul de Științe ale Educației
http://www.de.gobierno.pr/files/MARCO_CURRICLAR_ESPANOL.pdf

L'arrêté du 16 juin 2017 modifiant l'arrêté du 19 mai 2015 relatif à l'organisation des enseignements dans les classes de collège

L'Arrêté du 9 janvier 2018 modifiant l'arrêté du 19 mai 2015 modifié relatif à l'organisation des enseignements dans les classes de collège

Le décret n° 2013-682 du 24 juillet 2013 modifié relatif à l'école primaire et au collège précise l'organisation en quatre cycles pédagogiques de l'école primaire et du collège.

Le décret n° 2015-544 du 19 mai 2015 et l'arrêté du 19 mai 2015 modifié, relatifs à l'organisation des enseignements du collège fixent les enseignements obligatoires et leur volumes horaires par discipline.

Mândruț, O. coord. 2010. *Metodologia proiectării și aplicării curriculumului la decizia școlii*. București: Institutul de Științe ale Educației

Ordenación y estructura de la Educación Secundaria Obligatoria: Horarios. 2018.
<http://www.educa.jccm.es/es/edusecobl>

Ordinul nr. 4828/2018 pentru modificarea și completarea Ordinului ministrului educației naționale și cercetării științifice nr. 3.590/2016 privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial; <https://lege5.ro/Gratuit/gmydcnzzgi2q/ordinul-nr-4828-2018-pentru-modificarea-si-completarea-ordinului-ministrului-educatiei-nationale-si-cercetarii-stiintifice-nr-3590-2016-privind-aprobarea-planurilor-cadru-de-invatamant-pentru-invatamant>
Proyecto educativo. Instituto de Educación Secundaria "Rey Alabez", Mojacar, Almeria.
<http://www.juntadeandalucia.es/averroes/centros-tic/04700090/moodle/mod/resource/view.php?id=1000>

Popovici Borzea, Anca (2017). *Integrarea curriculară și dezvoltarea capacităților cognitive*. București: Polirom.

Raport privind nevoile de formare ale cadrelor didactice din învățământul primar și gimnazial în domeniul abilitării curriculare. București: Institutul de Științe ale Educației, 2018.

Real Decreto 1105/2014 de 26 de diciembre, por el que se establece el currículo básico de la Educación Secundaria Obligatoria y del Bachillerato. <https://www.boe.es/boe/dias/2015/01/03/pdfs/BOE-A-2015-37.pdf>

The Organisation Primary and General Secondary Education 2018/19 Eurydice – Facts and Figures of School Time in Europe - https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/school_calendar_2018_19_final_report_0.pdf

Anexe

Anexa 1. Chestionar pentru instituțiile școlare

Vă mulțumim foarte mult pentru că ați acceptat să răspundeți la acest chestionar. Prin răspunsurile dvs. veți contribui la o cercetare cu privire la curriculumul la decizia școlii, realizată în această perioadă de Institutul de Științe ale Educației.

Chestionarul de față urmărește identificarea stării de fapt din școală în ceea ce privește disciplinele opționale, precum și a opiniilor dumneavoastră referitoare la contextul, la procesul de stabilire și de implementare a curriculumului la decizia școlii și la ariile posibile de ameliorare a acestui proces. Răspunsurile dumneavoastră sunt confidențiale și vor fi folosite exclusiv în scopul prelucrării lor statistice.

Acest chestionar nu presupune răspunsuri corecte sau greșite, ci doar răspunsuri care se potrivesc cel mai bine cu opiniile dvs. și cu situația reală existentă în școală.

Completarea chestionarului se face prin bifarea variantei de răspuns sau prin completarea răspunsului în spațiul rezervat.

A. Informații generale

P1. Școala _____

P2. Localitatea _____ P3. Județul _____

P4. Mediul de rezidență a școlii: Urban Rural

B. Contextul activității de dezvoltare a opționalelor la nivel de școală

P5. În ce măsură școala dvs. dispune de resurse suficiente pentru stabilirea și implementarea opționalelor?

	în foarte mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. cadre didactice calificate					
2. cadre didactice titulare					
3. infrastructură adecvată (săli de clasă, laboratoare, mobilier modern, sală de sport etc.)					
4. bibliotecă școlară cu un număr adecvat de volume și cu titluri aduse la zi					
5. echipamente și materiale didactice noi (calculatoare, videoproiectoare, aparatură audio, instrumente de laborator, planșe, hărți etc.)					
6. buget anual care acoperă nevoile școlii					

Alte resurse, care anume?					

P6. În ce măsură școala dvs. beneficiază de următoarele oportunități pentru stabilirea și implementarea opționalelor?

	în foarte mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. cadre didactice rezidente în localitatea în care funcționează școala					
2. cadre didactice interesate în mod real de propria dezvoltare profesională					
3. părinți implicați în activitățile și proiectele școlii					
4. climatul democratic din școală care stimulează participarea și implicarea					
5. acces facil din școală la internet					
6. experiență în derularea de proiecte educaționale cu alte școli (din comunitate, din alte țări)					
7. experiență în proiectele de educație nonformală					
8. parteneriate active cu instituții și organizații relevante					
9. o relație bună cu autoritățile locale					
10. elevi interesați, care participă activ la procesul de stabilire a opționalelor					
Alte oportunități, care anume?					

P7. În ce măsură școala dvs. se confruntă cu următoarele provocări în stabilirea și implementarea opționalelor?

	în foarte mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. pregătirea insuficientă a cadrelor didactice pentru realizarea unei programe de opțional					
2. disponibilitatea redusă a cadrelor didactice de a propune opționale					
3. politica școlii în domeniul opționalelor insuficient					

cristalizată					
4. spațiul școlar insuficient în raport cu numărul de elevi					
5. implicarea redusă a părinților în parcursul educațional al copiilor lor					
6. cerințe de opționale din partea elevilor/ părinților pentru care școala nu are resurse (umane și materiale)					
7. proceduri de stabilire a opționalelor complicate/ dificil de aplicat					
8. interes scăzut al elevilor pentru participare la procesul de stabilire a opționalelor					
<i>Alte provocări, care anume?</i> <i>.....</i>					

C. Fundamentarea și stabilirea disciplinelor opționale

P8. În ce măsură următoarele documente legale fundamentează, la nivelul școlii dvs., procesul de propunere și de alegere a disciplinelor opționale?

	în foarte mică măsură/ deloc	în mică măsură	într-o oarecare măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură
1. Planul-cadru de învățământ					
2. Regulament/ procedură operațională, stabilită la nivel de inspectorat					
3. Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar					
4. Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar – planuri-cadru de învățământ și programe școlare (aprobate prin OMEN nr. 3593/18.06.2014)					
<i>Alte documente. Care?</i> <i>.....</i> <i>.....</i> <i>.....</i>					

P9. În ce măsură politica școlii dvs. în domeniul opționalelor este prezentată în formele menționate mai jos?

	în foarte mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură
1. este reflectată în planul de dezvoltare instituțională				
2. este reflectată în planul operațional				
3. este promovată în diferite activități de informare pentru cadrele didactice din școală				
4. este promovată în diferite documente de informare pentru elevi și pentru părinții acestora				
5. este promovată în diferite documente de informare pentru comunitatea locală				
6. nu există o politică explicită cu privire la opționale				

Comentariile dvs. _____

P10. Vă rugăm să prezentați succint pașii pe care școala dvs. îi parcurge în procesul de stabilire și aprobare a curriculumului la decizia școlii. Vă rugăm să aveți în vedere întregul proces și să vă referiți la constituirea ofertei, la consultarea elevilor și a părinților elevilor și la aprobarea programelor școlare pentru opționalele selectate.

P11. În ce măsură procedura de decizie privind disciplinele opționale, aplicată în prezent în școala dvs. răspunde următoarelor criterii?

	în foarte mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. este clară și ușor de înțeles					
2. este simplă și include un număr mic de pași de parcurs					
3. include cerințe realiste care sunt ușor de respectat					
4. stimulează propuneri inovative de discipline opționale					
5. este dificil de aplicat					
<i>Alte aprecieri:</i>					

P12. În ce măsură sunt implicați activ în stabilirea disciplinelor opționale, în școala dvs.:

	în foarte mică măsură	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. elevii					
2. părinții elevilor					
3. cadrele didactice					
4. directorul școlii					
<i>Alți actori. Care?</i>					

P13. Cum ați abordat, în școala dvs., la clasa a V-a, opționalul integrat la nivelul mai multor arii curriculare, prevăzut în planul-cadru de învățământ cu 1 oră/ săpt.?

P14. În opinia dvs., în ce măsură cadrele didactice sunt interesate de rolul de inițiator al unor opționale?

	în foarte mică măsură	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. sunt interesate din perspectiva diversificării activităților de învățare					
2. sunt interesate pentru completarea normei didactice					
3. sunt interesate din perspectiva valorificării unor resurse de care dispune școala					
4. sunt interesate pentru a răspunde unor nevoi și/ sau interese de învățare identificate la elevi					

Comentariile dvs. _____

D. Opționale de succes în oferta școlii

P15. Numiți cel puțin 3 opționale predate în școala dvs., în anul școlar 2016-2017, care s-au bucurat de aprecierea elevilor și pe care le considerați bune practici pentru curriculumul la decizia școlii.

1. _____
2. _____
3. _____

P16. Numiți cel puțin 3 opționale selectate pentru a fi implementate în anul școlar 2017-2018, care au întrunit cele mai multe opțiuni ale elevilor și ale părinților acestora.

1. _____

2. _____

3. _____

P17. În școala dvs., au fost implementate în anul școlar 2016-2017, discipline opționale la clasele de învățământ primar?

Da, la toate clasele

Da, la unele clase

Nu, la nicio clasă

P18. În școala dvs., au fost implementate în ultimii doi ani școlari (2015-2016, 2016-2017) discipline opționale incluse în oferta centrală?

Da

Nu

În situația unui răspuns afirmativ, numiți disciplina/ disciplinele din oferta centrală predate în școala dvs. în ultimii doi ani școlari.

P19. În școala dvs., există/ au existat opționale oferite și implementate, în mod repetat, în mai mulți ani școlari?

Da

Nu

În situația unui răspuns afirmativ, oferiți cel puțin un exemplu pe care îl considerați relevant.

E. Recomandări de îmbunătățire

P20. În opinia dvs., în ce măsură poate fi îmbunătățit procesul de stabilire și implementare a curriculumului la decizia școlii prin:

	în foarte mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. constituirea la nivelul școlii a unei oferte actuale și bine fundamentate de opționale					
2. buna informare și consultarea reală a elevilor și a părinților elevilor					
3. aplicarea opționalului prin asigurarea concordanței între opționalul oferit și opționalul implementat					
4. constituirea unei oferte centrale					

actuale și relevante de opționale					
5. includerea în oferta școlii a unor propuneri de opționale care răspund nevoilor locale identificate prin consultarea actorilor relevanți din comunitate					

Vă rugăm să formulați și alte propuneri de îmbunătățire a acestui proces _____

P21. În opinia dvs., în ce măsură elaborarea și implementarea, la nivel național, a unei metodologii privind curriculumul la decizia școlii pot contribui la:

	în foarte mică măsură	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. fundamentarea unei proceduri unitare privind procesul de decizie și de implementare în școli a disciplinelor opționale					
2. stabilirea în mod simplu și clar a demersurilor de urmat (cine? ce? cum? cu ce rezultate?)					
3. motivarea celor implicați în decizia și implementarea în școală a opționalelor, prin atribuții și responsabilități clar și realist stabilite					

Comentariile dvs. _____

Anexa 2. Chestionar pentru inspectoratele școlare

Doamnă/ Domnule Inspector Școlar General,

Vă mulțumim foarte mult pentru că ați acceptat să răspundeți la acest chestionar. Prin răspunsurile dvs. veți contribui la o cercetare cu privire la curriculumul la decizia școlii, realizată în această perioadă de Institutul de Științe ale Educației.

Chestionarul de față urmărește identificarea stării de fapt în ceea ce privește disciplinele opționale, precum și a opiniilor dumneavoastră referitoare la procesul de stabilire și de implementare a curriculumului la decizia școlii și la ariile posibile de ameliorare a acestui proces. Răspunsurile dumneavoastră sunt confidențiale și vor fi folosite exclusiv în scopul prelucrării lor statistice.

Acest chestionar nu presupune răspunsuri corecte sau greșite, ci doar răspunsuri care se potrivesc cel mai bine cu opiniile dvs. și cu situațiile reale pe care le-ați întâlnit în școli.

Completarea chestionarului se face prin bifarea variantei de răspuns sau prin completarea răspunsului în spațiul rezervat.

A. Informații generale

Instituția pe care o reprezentați _____

Localitatea _____ Județul _____

B. Reglementarea procesului de stabilire a disciplinelor opționale

I 1. Vă rugăm să numiți documentul care reglementează, pentru anul școlar 2017-2018, la nivel de inspectorat, avizarea disciplinelor opționale în școlile din județ și data emiterii acestui document. Vă rugăm să indicați adresa la care poate fi consultat acest document.

I 2. În ce măsură următoarele documente legale fundamentează, la nivel de inspectorat, procesul de avizare a disciplinelor opționale?

	în foarte mică măsură/ deloc	în mică măsură	într-o oarecare măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură
1. Legea educației naționale nr.1/2011, cu modificările și completările ulterioare					
2. Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar					
3. Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar – planuri-cadru de învățământ și programe școlare (aprobată prin OMEN nr.					

3593/18.06.2014)					
<i>Alte documente. Care?</i>					

I 3. În ce măsură procedura de avizare a disciplinelor opționale, aplicată în prezent la nivel de inspectorat

	în foarte mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. este clară și ușor de înțeles					
2. este simplă și include un număr mic de pași de parcurs					
3. include cerințe realiste care sunt ușor de respectat					
4. oferă profesorilor și școlilor un cadru stimulatoriu de a propune opționale					
5. este dificil de aplicat					
<i>Alte aspecte, care anume?</i>					

C. Monitorizarea modului de organizare și desfășurare a disciplinelor opționale în unitățile de învățământ din județ

I 4. În ce măsură școlile monitorizate de inspectorat dispun de resurse suficiente pentru implementarea opționalelor?

	în foarte mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. cadre didactice calificate					
2. cadre didactice titulare					
3. cadre didactice rezidente în localitatea în care funcționează școala					
4. infrastructură adecvată (săli de clasă, laboratoare, mobilier modern, sală de sport etc.)					
5. bibliotecă școlară cu un număr adecvat de volume și cu titluri aduse la zi					
6. echipamente și materiale didactice noi (calculatoare, videoproiectoare, aparatură audio,					

instrumente de laborator, planșe, hărți etc.)					
7. acces facil din școală la internet					
8. buget anual care acoperă nevoile școlii					
<i>Alte resurse, care anume?</i>					

I 5. În opinia dvs., cum se raportează cadrele didactice, în școlile monitorizate de inspectorat, la rolul de inițiator al unor opționale?

	în foarte mică măsură	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. sunt interesate din perspectiva diversificării activităților de învățare					
2. sunt interesate pentru completarea normei didactice					
3. sunt interesate din perspectiva valorificării unor resurse de care dispune școala					
<i>Altă situație, care anume?</i>					

I 6. Numiți cel puțin o provocare întâlnită în școlile monitorizate de inspectoratul școlar, cu privire la stabilirea și implementarea disciplinelor opționale, și modalitatea prin care ați răspuns la aceasta.

I 7. Numiți cel puțin o experiență pozitivă întâlnită în școlile monitorizate de inspectoratul școlar, cu privire la stabilirea și implementarea disciplinelor opționale, și modalitatea de popularizare a acesteia.

D. Recomandări de îmbunătățire

I 8. În opinia dvs., în ce măsură poate fi îmbunătățit procesul de stabilire și implementare a curriculumului la decizia școlii prin următoarele intervenții?

	în foarte mică măsură/ deloc	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. respectarea reglementărilor existente la nivelul inspectoratului cu privire la disciplinele opționale					
2. constituirea la nivelul școlii a unei					

oferte actuale și bine fundamentate de opționale					
3. buna informare și consultarea reală a elevilor și a părinților elevilor					
4. aplicarea opționalului prin asigurarea concordanței între opționalul ofertat și opționalul implementat					
5. elaborarea și implementarea, la nivel național, a unei metodologii privind curriculumul la decizia școlii					
<i>Altă intervenție, care anume?</i>					

I 9. În opinia dvs., elaborarea și implementarea, la nivel național, a unei metodologii privind curriculumul la decizia școlii poate contribui la:

	în foarte mică măsură	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. fundamentarea unei proceduri unitare privind procesul de decizie și de implementare în școli a disciplinelor opționale					
2. stabilirea în mod simplu și clar a demersurilor de urmat (cine? ce? cum? cu ce rezultate?)					
3. motivarea celor implicați în decizia și implementarea în școală a opționalelor, prin atribuții și responsabilități clar și realist stabilite					

Vă rugăm să menționați eventuale dezavantaje ale elaborării și implementării unei metodologii unitare la nivel național _____

I 10. Vă rugăm să formulați și alte propuneri de îmbunătățire a modului de stabilire și de implementare a opționalelor.

Anexa 3. Chestionar CDS pentru elevii de clasele a VII-a și a VIII-a

Bună ziua,

Mulțumim foarte mult pentru că ai acceptat invitația noastră de a răspunde la acest chestionar! Prin răspunsurile tale vei contribui în mod esențial la o cercetare cu privire la curriculumul la decizia școlii, realizată în această perioadă de Institutul de Științe ale Educației.

Chestionarul de față urmărește explorarea perspectivei elevilor referitoare la stabilirea și la aplicarea disciplinelor opționale și la posibilitățile de ameliorare a acestui proces. Răspunsurile sunt confidențiale și vor fi folosite exclusiv în scopul prelucrării lor statistice.

Acest chestionar nu presupune răspunsuri corecte sau greșite, ci doar răspunsuri care se potrivesc cel mai bine cu opiniile tale și cu situațiile reale pe care le-ai întâlnit în școală. Te asigurăm că opiniile tale nu vor fi transmise altor persoane, chestionarul fiind anonim (nu ți se solicită nume sau prenume sau alte date de identificare). De aceea, te rugăm să răspunzi sincer la toate întrebările.

Atenție! Completarea chestionarului se face prin bifarea variantei de răspuns sau prin completarea răspunsului în spațiul rezervat. Completarea acestui chestionar exprimă acordul tău.

A. Informații despre tine și despre școala ta

E1 Școala _____

E2 Localitatea _____ E3 Județul _____

E4 Mediul de rezidență a școlii: Urban Rural

E5 Clasa: a VII-a a VIII-a

E6 Genul: Feminin Masculin

E7. În opinia ta, școala în care înveți este o școală ...

1. foarte bună
2. bună
3. mai slabă decât alte școli pe care le știi
4. nu știi/ nu-mi dau seama

E8. Media generală pe care ai obținut-o în anul școlar anterior (2015-2016) te situează între:

1. 9,50 – 10
2. 9 – 9,49
3. 8 – 8,99
4. 7 – 7,99
5. 6 – 6,99
6. 5-5,99

B. Stabilirea disciplinelor opționale

E9. Cum ai fost implicat în stabilirea propunerilor de discipline opționale? (marchează variantele pe care le consideri potrivite)

1. Noi, elevii, putem să propunem discipline opționale pe care vrem să le studiem
2. Noi, elevii, aflăm despre opțiunile propuse dintr-o listă dată
3. Părinții noștri pot propune discipline opționale pe care să le studiem
4. Părinții noștri sunt informați de școală cu privire la opțiunile propuse dintr-o listă dată
5. Noi, elevii, nu am fost implicați în stabilirea propunerilor de discipline opționale
6. O altă situație. Care? _____
7. Nu știu cum sunt alese opțiunile pe care le studiem

E10. În situația în care ai participat la alegerea disciplinelor opționale, în ce măsură ai utilizat următoarele criterii în alegerea acestora?

	în foarte mică măsură	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură
1. am ales opțiunile care îmi sunt utile pentru pregătirea școlară și pentru continuarea studiilor				
2. am ales opțiunile care răspund unor interese și pasiuni ale mele pentru un anumit domeniu/temă				
3. am ales discipline pe care mi le-au indicat părinții mei				
4. am ales opțiunile pe care mi le-au recomandat profesorii noștri				
5. am ales acele opțiunile pe care le-am considerat utile în pregătirea pentru viață				
Alte criterii. Care?				

E11. Decizia cu privire la opțiunile studiate de clasa ta în ultimii doi ani școlari a fost luată de către:

7. elevi, părinți și profesori împreună
8. părinți și profesori împreună
9. profesori și conducerea școlii
10. conducerea școlii
11. nu știu

C. Opinii despre disciplinele opționale

E12. În ce măsură ești de acord cu următoarele afirmații?

	în foarte mică măsură	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. disciplinele opționale mă ajută să explorez/ să învăț					

lucruri care mă interesează					
2. opționalele studiate până acum au fost mai ales de tipul disciplinelor tradiționale (<i>Matematică, Limba și literatura română</i>)					
3. notele de la opțional mă ajută să îmi măresc media generală					
4. numărul opționalelor ar trebui să fie mai mare					
5. îmi place atmosfera în care se desfășoară majoritatea disciplinelor opționale					
6. de cele mai multe ori avem la clasă tot ce ne trebuie pentru buna desfășurare a opționalelor (de exemplu: foi pentru lucru în grup, markere, planșe, echipamente audio-video, laptop)					
7. în orele de opțional avem ocazia să ne întâlnim cu specialiști ai domeniului studiat (în școală și în afara școlii)					
8. orele de opțional se desfășoară ca și celelate ore					
9. la disciplinele opționale nu ar trebui să primim note					

D. Opționale de succes în oferta școlii

E13. În ultimii doi ani școlari, ai urmat un opțional care să îți placă în mod deosebit?

1. Da
2. Nu

E14. Dacă da, te rugăm să menționezi denumirea unui opțional predat la clasa ta, în ultimii doi ani școlari, care s-a bucurat de aprecierea ta.

E15. În ce măsură aspectele de mai jos au asigurat succesul opționalului pe care l-ai apreciat cel mai mult?

	în foarte mică măsură	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. mi-a plăcut modul în care profesorul ne-a prezentat temele					
2. atmosfera din clasă a fost mai plăcută la acest opțional, față de alte ore					
3. mi-au plăcut temele de la opțional, care s-au referit la probleme din viața de zi cu zi					
4. la acest opțional am folosit moduri de lucru (individual, în perechi, pe grupe) și activități de					

învățare variate					
5. am folosit materiale diverse și interesante (de exemplu, planșe, hărți, fișe, filmulețe)					
6. profesorul ne-a încurajat mereu, nu am avut presiunea notelor					
7. am utilizat des Internetul și diferite programe sau aplicații digitale					
8. clasa a fost amenajată altfel decât la celelalte ore					
9. profesorul a invitat la ore alte persoane din afara școlii					
Alte aspecte pe care le-ai apreciat:					

E16. Numește un opțional pe care ai fi vrut să-l studiezi, dar nu a fost niciodată organizat pentru clasa ta.

E17. Care crezi că au fost principalele motive pentru care acest opțional nu a fost organizat?

- nu a existat un interes pentru acest curs în rândul colegilor, alegerea fiind realizată prin decizia majorității
- nu s-a bucurat de susținerea părinților sau profesorilor
- nu a fost propus de niciun profesor
- alt opțional a fost considerat mai important
- nu știu/ nu îmi dau seama

E. Recomandări de îmbunătățire

E18. În opinia ta, în ce măsură aspectele de mai jos pot face ca disciplinele opționale studiate să răspundă cât mai bine interesului tău?

	în foarte mică măsură	în mică măsură	în mare măsură	în foarte mare măsură	nu știu/ nu pot aprecia
1. opționalele propuse elevilor să aibă teme noi, atractive și diferite de ceea ce învățăm în mod obișnuit					
2. să fim întrebați și informați din timp cu privire la opționalele de interes pentru noi					
3. cursul predat să fie așa cum ne-a fost prezentat atunci când l-am ales					
4. să existe o listă mai bogată de propuneri din care noi să putem alege ceea ce ne interesează					
5. la orele de opțional ar trebui să fim mai mult					

motivați și să nu existe presiunea notelor					

E19 Dacă ai și alte idei, te rugăm să formulezi propuneri de îmbunătățire a disciplinelor opționale pentru ca acestea să fie pentru tine o experiență de învățare motivantă și utilă.
